

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI, YEREL YÖNETİMLER, ULUSÖTESİ
BELEDİYE AĞLARI: EUROCITIES VE URBACT ÖRNEKLERİ

AYŞENUR KASAP

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ELİF UZGÖREN

İZMİR-2024

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Yeşil Mutabakatı, Yerel Yönetimler ve Ulusötesi Belediye Ağları: EUROCITIES ve URBACT Örnekleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

04/01/2024

Ayşenur Kasap

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI, YEREL YÖNETİMLER, ULUSÖTESİ
BELEDİYE AĞLARI: EUROCITIES VE URBACT ÖRNEKLERİ
Ayşenur KASAP

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Avrupa Birliği Tezli Yüksek Lisans Programı

Ulusötesi alana ilişkin meseleler devlet dışı aktörlerin ve yerel otoritelerin etkisini güçlendirmektedir. Buna dayanarak, iklim değişikliği yönetimi çok aktörlü yapısıyla uluslararası gündemi ulusötesileştiren güncel politika alanlarından biri olarak ele alınır. Çevre problemleri ve iklim değişikliği kapsamında 1990'lı yıllardan itibaren giderek artan bir ivmeyle yerel otoritelerin farklı yönetim düzeylerindeki temsiliyeti ve etkinliğinin güçlendiği görülmektedir. Kentlerin kilit aktör olduğu ulusötesi ağların yaygınlaşması ve uluslararası iklim rejiminde ulus-devletin aktörlüğünün yanı sıra devlet dışı ve ulusaltı aktörlerin önem kazanması, söz konusu durumun önemli bir göstergesidir. Bu çerçevede bu çalışma iklim politikaları bağlamında çok düzeyli yönetim sistemlerinde ulusötesi belediye ağı olarak adlandırılan kent odaklı girişimlere odaklanmaktadır. Araştırmanın merkezinde Avrupa Birliği (AB) yer almaktadır. Bunun iki temel sebebi mevcuttur. İlk olarak, AB ulusötesi iklim rejimine yön veren kilit aktörlerden biridir. İkinci temel sebep ise, çok düzeyli yönetimin ve yerel aktörlerle doğrudan etkileşimin bir AB deseni taşıyor olmasıdır. Bu çerçevede, Avrupa'nın öncül örneklerinden olan EUROCITIES ve URBACT ağları incelenecek olan vakalar olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulusötesi, Ulusötesi Belediye Ağı, AB, İklim Değişikliği, Çok Düzeyli Yönetişim, Yerel Aktörler, EUROCITIES, URBACT

ABSTRACT
Master's Thesis
AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI, YEREL YÖNETİMLER, ULUSÖTESİ
BELEDİYE AĞLARI: EUROCITIES VE URBACT ÖRNEKLERİ

Ayşenur KASAP

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of European Union
Master's Program of European Union

Issues relating with transnational area amplify the agency of non-governmental actors and local authorities. On this basis, climate change and its governance through multi-actor nature is one of the current policy fields which entail to transnationalise the international agenda. From the 1990s onwards, the efficiency and representation at different governance levels of local authorities have consolidated at the context of environmental problems and climate change. Dissemination of transnational networks which consist of cities as key actors and proliferating importance of both non-state and subnational actors in international climate regime are important indicator of this statement. In this framework, the focus of this research is what the main opportunities are served by city-oriented initiatives which namely called as transnational municipal networks in multilevel governance systems at the context of climate policies. European Union (EU) is center as the frame of the research. It is based on two main reasons. Firstly, EU is located one of the key actors to steer transnational climate governance. Secondly, multilevel governance system and direct interaction with local authorities display the sort of EU system pattern. Within this scope, EUROCITIES and URBACT are the cases which is held as examples of the networks to examine.

Key Words: Transnational, Transnational Municipal Networks, EU, Climate Change, Multi-level Governance, Local Actors, EUROCITIES, URBACT

AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI, YEREL YÖNETİMLER VE ULUSÖTESİ BELEDİYE AĞLARI: EUROCITIES VE URBACT ÖRNEKLERİ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ

1.1. GİRİŞ	6
1.2. AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	8
1.2.1. Yasal Çerçeve	8
1.2.2. Politik Çerçeve	14
1.2.3. Geçmişten Bugüne Avrupa Birliği İklim Politikaları ve Taahhütleri.....	19
1.2.3.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı	21
1.2.3.2. Avrupa İklim Yasası ve “Fit for 55”	25
1.2.4. Avrupa Birliği’nin İklim Politikası Araçları	27
1.3. AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAPSAMINDA YEREL AKTÖRLER	29
1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma ve İklim Değişikliğine Uyum	29
1.3.2. Avrupa Birliği’nde Yerel Aktörlere Bakış.....	34
1.4. SONUÇ.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM YÖNETİŞİMİ BAĞLAMINDA ULUSÖTESİ BELEDİYE AĞLARI

2.1. GİRİŞ	43
2.2. ULUSÖTESİ ALANDA İKLİM YÖNETİŞİMİ VE ULUSALTI AKTÖRLER	46
2.2.1. Küreselleşme Bağlamında Ulusötesi Alanın Kavramsallaştırılması.....	46
2.2.2. Ulusötesi Alanda Yönetişim Perspektifleri.....	53
2.2.3. Uluslararası İklim Rejiminde Devlet-dışı Aktörlerin Yükselişi ve Avrupa'da Kentsel Ağlar.....	60
2.3. ULUSÖTESİ BELEDİYE AĞLARI	70
2.3.1. İklim Yönetişiminde Kentler	70
2.3.2. Ulusötesi Belediye Ağlarının İklim Yönetişimindeki Potansiyeli	73
2.3.3. Devlet dışı Bir Aktör Olarak Ulusötesi Belediye İklim Ağlarının Yapısal ve İşlevsel Özellikleri.....	76
2.3.3.1. Yapısal ve İşlevsel Özellikler	78
2.4. SONUÇ	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EUROCITIES VE URBACT AĞLARININ ANALİZİ

3.1. GİRİŞ	83
3.2. EUROCITIES.....	84
3.3. URBACT	86
3.4. BULGULAR	87
3.4.1. Karşılaştırma ve İlişkilendirme	87
3.4.1.1. Tema 1: Kurumsal Yapı.....	87
3.4.1.2. Tema 2: Yönetişim ve Ulusötesi İş birliği	90
3.4.1.3. Tema 3: İklim Politikalarına Katkılar ve Sınırlılıklar	100
3.5. SONUÇ	103
SONUÇ ve ÖNERİLER	106
KAYNAKÇA.....	111
EK	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABA	Avrupa Birliği Anlaşması
ABİA	Avrupa Birliği İşleyişi Hakkında Antlaşma
AT	Avrupa Topluluğu
AYM	Avrupa Yeşil Mutabakatı
Bkz.	Bakınız
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
ÇEP	Çevre Eylem Programı
CoM	Belediye Başkanları Sözleşmesi
COP	Taraflar Konferansı
CoR	Bölgeler Komitesi
EPA	Eylem Planlama Ağı
ETS	Emisyon Ticaret Sistemi
GCoM	Küresel Belediye Başkanları İklim ve Enerji Sözleşmesi
İTM	İnovasyon Transfer Mekanizması
LPAA	Lima-Paris Eylem Gündemi
NAZCA	İklim Eylemi İçin Devlet-dışı Aktörler Bölgesi
TA	Transfer Ağları
UCLG	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler
UKB	Ulusal Katkı Beyanı
URBACT	Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kentsel Eylem

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Anlaşmalarda AB Çevre Politikasını Şekillendiren Değişiklikler sf. 9

Tablo 2: Çok-düzeyle iklim yönetişiminde yerel aktörlerin ve ulusötesi belediye ağlarının yatay ve dikey yönetim modu sf. 58

Tablo 3: Tematik Analiz Şeması sf. 84

GİRİŞ

Bu tezin amacı, Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) kapsamında yerel aktörlerin rolünü, ulusötesi iklim yönetiminde ulusötesi belediye ağlarının önemini ve EUROCIITIES ile URBACT ağlarının Avrupa Birliği (AB) iklim politikalarına katkılarını ve sınırlılıklarını incelemektir. 2019'dan itibaren Avrupa Yeşil Mutabakatı AB'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve yeni yeşil büyüme stratejisi olarak çeşitli politik söylemlerde yer almaya başlamıştır. Bu süreç, iklim politikalarının, AB'nin diğer politikalarıyla bütünleşmesine yönelik adımları sıklaştırmıştır. AB'nin uzun vadeli iklim hedefi 2050 yılında kıta Avrupa'sının iklim nötr hale gelmesidir. Her ne kadar 2020 hedefleri beklenin üzerinde bir emisyon azaltımı başarısıyla taçlandırılmış da olsa, 2050 için ortaya konan "sıfır emisyon" hedefi oldukça iddialıdır. Her şeyden önce AB ekonomik bir birlik olarak dünyadaki en büyük ticari bloklardan biridir. Dolayısıyla bu hedef, teknik zorlukların aşılması için yenilikçi girişimler, büyük çaplı ekonomik yatırımlar, aktörler arası politik uyum ve geniş kapsamlı toplumsal katılım gerektirmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştirecek mekanizmaların politik dayanağı olarak AYM, çeşitli politika araçlarını, strateji ve öncelikleri içeren bir yol haritası işlevi görmektedir. Bu çalışmada AYM'nin kamusal ya da *yerel* boyutu ele alınarak, kentlerin temel aktörler olduğu ulusötesi belediye ağlarının rolü incelenmiştir.

Çalışma boyunca üç ana soruya cevap aranmıştır. Bunlar; (1) Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında yerel aktörlerin rolü nedir? (2) İklim yönetiminde ulusötesi belediye ağlarının önemi nedir? ve (3) EUROCIITIES ve URBACT ağlarının AB iklim politikalarının yaygınlaşması ve Avrupa Yeşil Mutabakatının uygulanması için sağladığı fırsatlar ve karşılaştığı sınırlılıklar nelerdir? Her bir araştırma sorusu, çalışmanın üç ayrı bölümünün içerik kapsamını oluşturmaktadır. Araştırmanın sonunda bu üç soruya verilen cevapların birbiriyle bütünleştiği güncel bir resim çizilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, EUROCIITIES ve URBACT ağlarının iklim politikaları kapsamındaki işlevselliği, katkı ve sınırlılıkları değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel iddiası AB iklim değişikliği politikalarının etkili bir şekilde yayılması ve uygulanmasında, yerel aktörlerin ve ulusötesi belediye ağlarının kritik aktörler olduğudur. Ulusötesi belediye ağları, iklim politikalarının yerelleşmesine ve

bilginin yayılmasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu ağlar aracılığıyla kurulan iş birlikleri, aktörler arası bilgi ve deneyimin aktarımı, kentsel kapasitenin artırılması, iklim krizinin yerel gündeme eklemlenmesi ve finansal kaynaklara erişim gibi çeşitli fırsatların kümelenmesine yol açmaktadır. Diğer yandan, bazı ağlar lobicilik faaliyetleri yürüterek yerel aktörlerin karar alma süreçlerine katılımını desteklemektedir. Bununla birlikte, iklim yönetiminde ulusötesi iş birlikleri ve ağ faaliyetleri bazı sınırlılıklarla karşılaşmaktadır. Bunlar, finansal kaynak yetersizliği, kentler arasında sosyal, kültürel ve politik farklılıklar ya da bürokratik süreçlerin hantallığı olabilmektedir. Fakat, kentsel aktörlerin iklim değişikliğine yönelik proaktif bir tutum takınması ve bu sınırlılıkların aşılması için ulusötesi belediye ağlarının mevcudiyeti stratejik bir önem arz etmektedir.

Küresel nüfusun %56'sı kentsel alanlarda yaşamaktadır ve 2050 yılına kadar küresel kent nüfusunun yaklaşık %70 oranına ulaşacağı öngörülmektedir. (International Energy Agency, 2021: 9). Bununla birlikte, kentsel alanlar dünya yüzeyinin yaklaşık %3'ünü kapsarken, küresel GSYİH'nin %80'ninden, küresel atıkların %70'inden, küresel sera gazı emisyonlarının %75'inden ve küresel enerji kullanımının yaklaşık %75'inden sorumludur (International Energy Agency, 2021: 15; REN21, 2019: 19). Kentler, sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamın yoğunlaştığı yerler olarak kritik mekanlardır. Küreselleşme dinamikleri, insanlar ve mekanlar arasındaki bağlantıyı giderek artırmıştır. Bu durum, çevresel problemlere ilişkin olarak gezegenin geleceğini kentsel alanlardaki dönüşüme bağımlı kılmaktadır. Bu sebeple, küresel bir problem olarak iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi gereken önemli alanlardan biri kentlerdir. Dolayısıyla, yerel aktörlerin ulusötesi iklim yönetimindeki önemi gün geçtikçe artmıştır. Diğer yandan, iklim değişikliği uluslararası gündemi ulusötesileştiren güncel politika alanlarından biridir. 1990'lardan itibaren hız kazanan çevresel problemlere ilişkin uluslararası müzakereler kapsamında, zaman içinde yerel otoritelerin aktörlüğünün güçlendiği ve iklim rejimine eklemlenme çabaları gösterdiği görülmektedir. Kentlerin kilit aktör olduğu ulusötesi ağlar yaygınlaşmış ve uluslararası iklim rejiminde ulusaltı aktörlerin stratejik önemi artmıştır. Bu dinamiğin diğer bir destekleyicisi ise küreselleşme süreciyle birlikte ulus devletinin yeniden tanımlanan konumu olmuştur. Buna paralel olarak, çevresel problemler, küresel ısınma ve iklim krizi gibi olguların son 30 yılda

giderek artan bir odak noktası haline gelmiş olması, “çevrenin ana akımlaştığı yeni siyasi yaklaşımların, kurumsal ve toplumsal sorumluluk kavramının, çevre örgütlerinin çeşitlenmesinin, yeşil tüketimcilik ve akabinde yeşil kapitalizmin dahil olduğu cevap arayışlarına yol açarak” (Roussopoulos, 2015: 11) politika yapımında ve uygulanmasında paydaş yelpazesinin genişlemesine yol açmıştır. AB, iklim yönetişiminin lider aktörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir açıdan, zaten AB *sui generis* bir nitelik taşıması sebebiyle herhangi bir ulus devletten farklı olarak paydaş yelpazesi oldukça geniş bir politik zemin üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla AB yapısal olarak hem iklim hedeflerinin hem Birlik politikalarının meşru bir çerçevede güvence altına alınması için devlet-dışı aktörleri de kapsayan çok merkezli ve çok düzeyli bir yönetim örüntüsüne sahiptir.

AB bütünleşme süreçleri bağlamında, ulusaltı otoritelerin önem kazandığı ve yerel aktörler ile doğrudan etkileşimin çok düzeyli AB yönetişiminin bir parçası olduğu bilinmektedir. Bunların yanında AB, normatif¹ bir güç olarak çevre ve iklim politikalarıyla hem bölgesel hem küresel hem de yerel gündeme yön vermektedir. Ayrıca, uluslararası müzakerelerin etkisiyle AB iklim politikalarının olgunlaşmaya başladığı dönemler (1990-2000), aynı zamanda ulusötesi belediye ağlarının da yükselişe geçtiği ve literatüre dahil olduğu zaman dilimiyle paralellik göstermektedir. Diğer bir eş zamanlılık ise küreselleşme olgusunun hız kazandığı ve literatürde önemli tartışmaların ortaya açtığı döneme denk gelmektedir. Dolayısıyla, iklim krizi, küreselleşme ve uluslararası alanda aktörlük yapısının dönüşüme uğraması, günümüzde birbirinden bağımsız olarak ele alınamayacak önemli dönüm noktalarıdır. Bu çalışma, her üç dönüm noktasının birbiriyle bağlantısallığına odaklanmıştır. Bu bağlamda, iklim yönetişimi ve AB iklim politikaları çerçevesinde analiz birimi olarak yerel aktörler ve ulusötesi belediye ağları mercek altına alınmıştır.

Daha genel bir ifadeyle, tezin amacının ulusötesi iklim yönetişiminde yerel aktörlerin rolünü ve bu rolün ulusötesi belediye ağları aracılığıyla nasıl şekillendiğini anlamak olduğu da söylenebilir. Bu ağlar, iki önemli ulusötesi belediye ağı olan EUROCITIES ve URBACT oluşumlarının analizi üzerine değerlendirilmiştir.

---

¹Ian Manners, normatif gücü, ideolojik bir güç olarak “uluslararası ilişkilerdeki normal kavramını şekillendirme kabiliyeti” olarak tanımlamıştır (Manner, 2002: 239). Buna dayanarak metinde AB’nin küresel bir norm yapıcı ve standart oluşturucu özelliği vurgulanmaktadır.

Araştırma, nitel araştırma yöntemine dayanarak vaka analizi deseni üzerine kurulmuştur. Kullanılan veri toplama araçları, konuya ilişkin politika ve strateji belgeleri, akademik kaynaklar, çevrimiçi kaynaklar, EUROCITIES ve URBACT ağlarının üst yetkilileri ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış mülakat içeriklerinin analizinden oluşmaktadır. Bu mülakatlar her iki ağın Avrupa Yeşil Mutabakatı ve iklim değişikliği konusundaki gündemleri, faaliyetleri, ulusötesi iş birlikleri, sınırlılıkları ve gelecekteki beklentileri hakkında güncel görüş sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bununla birlikte, EUROCITIES ve URBACT'in resmî belgeleri ve raporları, stratejik planları ve diğer ilgili dokümanlar incelenerek her iki ulusötesi belediye ağının kurumsal yapıları, amaçları, faaliyetleri ve iklim değişikliğine yaklaşımları analiz edilmiştir. Bu çalışmanın öncelikli veri kaynakları birincil kaynaklardır. Ancak analiz süreci, EUROCITIES ve URBACT'in üst yetkili kişileriyle yürütülen iki yarı-yapılandırılmış mülakattan elde edilen veriler ve çevrim içi video-konferans yayınları aracılığıyla desteklenmiştir. Çalışmanın genel kapsamında, araştırma sorularına ilişkin literatürden ve ilgili ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Çalışmanın çerçevesini sınırlandırmak amacıyla, ağlara yönelik veriler için ağırlıklı olarak 2019 sonrası güncel kaynaklara odaklanılmıştır.

Tezin kavramsal çerçevesini ulusötesi alan ve çok düzeyli yönetim yaklaşımı oluşturmaktadır. İncelenen kaynaklardan elde edilen veriler bu kavramsal çerçeveye entegre edilerek tematik olarak analiz edilmiştir. Temalar, tezin araştırma sorularına ve mülakatlardan elde edilen verilerin işlenmesine hizmet edecek şekilde belirlenmiştir. Bunlar; kurumsal yapı, yönetim ve ulusötesi iş birliği, iklim politikalarına katkılar ve sınırlılıklardır. Böylece, AB iklim politikalarının yayılması ve uygulanması bağlamında yerel aktörlerin ve ulusötesi belediye ağlarının rolü tespit edilmeye çalışılmıştır.

İlk bölümde AB iklim politikalarının gelişim süreci, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve yerel aktörlere yaklaşım ele alınmış ve değerlendirilmiştir. İkinci bölüm ulusötesi alanın ve ulusötesi alanda iklim yönetiminin kavramsallaştırıldığı ve ulusötesi belediye ağları literatürünün işlendiği bölümdür. Bununla birlikte, küresel iklim rejiminde yerel ve devlet dışı aktörlerin yükseliş süreci ile bu süreçte önemli bir aktör olarak AB'nin ulusötesi kentsel dayanışmaya katkısı da ikinci bölümün tamamlayıcı

unsurları arasındır. Son olarak üçüncü bölüm vaka analizinin yapıldığı bölümdür. Bu çerçevede, ulusötesi belediye ağı olarak EUROCITIES ve URBACT incelenmesi yapılmıştır. Bu analiz, ilgili literatüre, politika belgelerine, uygulama örneklerine ve yürütülmüş olan yarı-yapılandırılmış mülakatlara dayanmaktadır. Araştırmanın sonunda, Türkçe literatürde kentsel alanlardaki iklim mücadelesinde önemli bir rol oynayan ulusötesi belediye ağlarının anlaşılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Buna ek olarak, AB iklim hedeflerinin gerçekleşmesi için yerel düzeyde nasıl etkili iş birlikleri geliştirilebileceğine dair bir içgörü kazanılmasına katkı sağlanması da beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLERİN ÖNEMİ

1.1.GİRİŞ

İklim değışikliğı, uluslararası iklim rejiminin temeli olan Birleşmiş Milletler İklim Değışikliğı Çerçeve Sözleşmesi'nde (BMİDÇS/Md.1) *“karşılaştırılabilir bir zaman diliminde gözlenen iklim değışikliğine ek olarak, dolaylı ya da dolaysız biçimde küresel atmosferin bileşenlerini bozan insan etkileri sonucu iklimde oluşan bir değışiklik”* ifadesiyle tanımlanmıştır (United Nations, 1992a: 3). Avrupa Birliğı (AB), iklim değışikliğine sebep olan insan etkilerini azaltmak ve iklim değışikliğinin kaçınılmaz sonuçlarına uyum sağlamak için kurulan uluslararası iklim rejiminin önemli aktörlerinden biridir. Bununla birlikte, AB kendine özgü hukuki yapısı itibariyle diğerk aktörlerden farklı bir yerde konumlanmaktadır. Çünkü, AB egemen bir devlet ya da uluslararası bir örgüt statüsüyle tanımlanamayan uluslarüstü bir sistemler bütünüdür. Bu sistemi oluşturan en önemli unsur, Birlik üyesi devletlerdir. Üye devletler, AB kurucu anlaşmalarında belirlenmiş olan alanlara yönelik yetkilerini Birliğe devreder. AB, açıkça belirlenen ve yetkisi olan alanlarda politika üretip uygulanmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu alanlardan biri olarak çevre politikaları, Birlik düzeyindeki politikaların resmi anlaşmalara dahil olmadan önce nasıl bir çerçevede gelişebileceğı ve aşamalı olarak AB yetki alanına nasıl dahil olabileceğinin önemli bir örneğidir (Jordan vd., 2021: 3).

İlk bölümde çevre politikalarının yasal düzleme geçişı, iklim değışikliğı politikalarının tarihsel gelişimi kapsamında kurucu anlaşmaların incelendiğı yasal çerçeve başlığı altında ele alınmıştır. Bölümün bu noktadan başlamasının sebebi, AB düzeyinde çevre politikalarının iklim değışikliğı politikalarından çok daha erken gelişmiş olması, her iki kavramın iç içe geçmiş yapıda olması ve bu durumun Birlik içinde iklim değışikliğine karşı yaklaşımın erken dönem temelini oluşturmuş olduğunun düşünülmesidir. Diğerk bir yandan, AB politikalarının şekillenmesinde,

Birlik dışı uluslararası süreçlerin de etkili olduğu bilinmektedir. AB'nin güncel iklim politikaları ve konuya yaklaşımı bu durumu örneklendirmek için uygun bir alandır. Uluslararası iklim rejiminin güncel ve önemli çıktılarında biri olarak ele alabileceğimiz 2015 Paris İklim Antlaşması ile Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma için Gündem 2030² stratejileri, AB iklim politikalarının bütünleyicisi rolü oynamaktadır. Bu çerçevede hazırlanan ve Avrupa Komisyonu tarafından AB için yeni yeşil büyüme stratejisi olarak 2019 yılında yürürlüğe giren AYM ile Avrupa'nın 2050 yılına kadar iklim nötr (sıfır karbon emisyonu) ilk kıta olması hedeflenmektedir (European Commission, 2019: 2).

AB politikalarına ilişkin olarak; farklı hükümet düzeyleri tarafından eylemin birlikte üretilmesini inceleyen yaklaşım, Birlik politikalarının uygulanmasını teşvik eden yaklaşım ve Birlik politikalarının üretildiği bir yer olarak AB ile ilgilenen yaklaşım olmak üzere üç tür yaklaşım ayırt edilmektedir (Hassenteufel & Surel, 2000, atıf yapan Kharchi, 2017: 134). Genel bağlamda bu çalışma, eylemin ortaklaşa üretimi ve politikaların uygulanmasının teşviki çerçevesinde AB iklim politikaları ve yerel aktörler arasındaki ilişkiye odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede ilk bölümün temel argümanı şudur: Sınır aşan karakteristiği ile çevre problemleri ve iklim değişikliği AB yetki alanını genişletmiştir. AB'nin güncel iklim hedefleri, sürdürülebilirlik ilkesi ve bu alanlara ilişkin politika bütünleşmesi gerekliliği AB ve kent düzeyinde aktörlerin doğrudan etkileşimine yol açmaktadır. Bu noktada, AYM yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadelesine odaklanan bir çerçeve gerektirmekte ve sürdürülebilir kalkınma çabalarını güçlendirmektedir. Diğer yandan, Avrupa'da kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı %75,7 olmakla birlikte bu oranın 2050 yılında %85,2'e ulaşacağını (Worldometer, 2023) öngörülmesi AB'nin iklim hedeflerine ulaşması için ulusaltı otoritelerin ve yerel aktörlerin önemini vurgulayan önemli bir gelecek projeksiyonudur.

Çalışmanın temel bileşenlerinden biri olarak yerel yönetimlerin de göz önünde bulundurulması ile birinci bölümde, AB'de iklim politikalarının gelişimi, AYM ve Birliğin kent düzeyindeki aktörlere yaklaşımı temel alınmıştır. İklim

---

² Gündem 2030: İnsanları, gezegeni ve refahı merkeze alan bir sürdürülebilir kalkınma ve eylem planıdır. Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik 17 amaç ve 169 alt hedef içermektedir. Bkz. <https://sdgs.un.org/goals>

değişikliği, sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınan ve politik alana sirayet eden önemli bir fenomen olmakla birlikte AB'nin öne çıkan politika alanlarından biridir. Buna bağlı olarak ilk bölümde, AB'nin çevre hususunda aşamalı olarak genişleyen yetki alanı, kurucu anlaşmalar bağlamında incelenmiştir. Daha sonrasında, AB'de iklim değişikliğine yönelik politikaların gelişmesinde karar alma süreçleri ve politik bağlamda iç ve dış dinamiklerin birbirine bağlı yapısı ele alınmıştır. Bu noktada birinci bölümde cevaplandırılması amaçlanan alt araştırma soruları şunlardır: (1) Çevre ve iklim değişikliğinin AB'nin yetki alanına girme süreci nasıl gelişmiştir? (2) AB'nin iklim politikaları ve politika araçları nelerdir? (3) İklim politikalarının bütünleşmesi ve sürdürülebilirlik çerçevesinde AB'nin ulusaltı otoritelere yaklaşımı nasıldır? Her üç soru da çalışmanın genel araştırma sorularına hizmet etmektedir.

1.2. AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.2.1. Yasal Çerçeve

İklim değişikliğine yönelik Birlik politikalarının yasal dayanakları, AB kurucu anlaşmalarında çevreye yönelik yapılan düzenlemelerle yakından ilişkilidir. AB yetki alanında su yönetimi, atık veya biyoçeşitlilik gibi çevresel alanlarla karşılaştırıldığında, sera gazı emisyonlarının azaltımına odaklanan iklim politikasının çok daha yavaş ve daha kademeli bir şekilde ön plana çıkmış olması (Jordan vd., 2012: 50), bu duruma sebep gösterilebilir. 1970'li yılların sonlarında, uluslararası alanda çevre bilincinin oluşmaya başlaması ve “her şeye rağmen kalkınmacı” tavra ve ekonomik büyümenin limitlerine yönelik bilimsel eleştirilerin de etkisiyle (Eastin vd., 2011: 17-19), çevre meselelerinin bir eklentisi olarak iklim değişikliği, AB'nin araştırma politikasının alt gündemlerinden biri olarak belirmeye başlamıştır (Delreux & Ohler, 2019: 3). Dolayısıyla iklim politikalarının ortaya çıkışında öncül adım, AB'nin çevre konusunda yetkilendirilmesi ve çevrenin korunmasının bir Birlik yükümlülüğü haline gelmesidir. Diğer yandan, çevresel sorunların temel sebeplerini ve mevcut çevre algısına yönelik stratejileri yansıtan politika belgeleri olarak AB Çevre Eylem Programlarının (ÇEP) uygulanması, yasal düzenlemelerden öncesine

dayanmaktadır (Knill & Liefferink, 2021: 3). Stockholm’de gerçekleşen 1972 BM Çevre ve İnsan Konferansı ile paralel olarak, Avrupa Ekonomik Topluluğu üye devletleri arasında düzenlenen Paris Zirvesi (1972) sonucunda, Topluluk tarafından özgün bir Topluluk politikasının gerekliliği üzerine bir uzlaşma ortaya çıkmıştır (Knill & Liefferink, 2021: 13,15). Böylece, Avrupa Komisyonu kapsamında bir Çevre Genel Müdürlüğünün kurulmasıyla birlikte Topluluk tarafından başlatılan ve AB çevre politikalarının temelini oluşturan ilk ÇEP (1973-1976), üye devletlerin çevre hususunda topluluğa yetki vermesinin ilk adımı olmuştur (Knill & Liefferink, 2021: 13,14). Çevreye yönelik yetki ikamesinin arka planı ise, çevresel faaliyetlerin ortak pazarı çeşitli ticaret engellerine sebep olabilecek ulusal çevre mevzuatlarından koruyucu bir unsur olarak ele alınması ve ticaret politikasının bir alt elementi olarak tanımlanmasına dayanmaktadır (Zito, 2005: 367; Jordan vd., 2021: 4; Knill & Liefferink, 2021: 13,14). Mesela ticari ürünlere yönelik olarak, otomobillerin emisyon üretiminde düzenleme ve kimyasalların kontrolü gibi hususlarda farklı ulusal standartların varlığı, ortak Pazar gayesinin önünde ciddi bir engel olarak görülmüştür (Knill & Liefferink, 2021: 4). Diğer yandan, Tek Avrupa Senedi’ne kadar (1986) Topluluğun ortak çıkarları doğrultusunda ekonomik ve ekolojik endişeler eşit bir zeminde ele alınmamıştır (Knill & Liefferink, 2021: 18). Tek Avrupa Senedi’nin imzalanmasından sonra, uluslararası çevre bilincinin artmasının da etkisiyle birlikte, Topluluğun ulusal üye devletler nezdinde ulusal çevre meselelerine dahil olma süreci ve yetki alanının genişleme süreci hızlanmıştır (Jordan & Rayner, 2010: 53). Tablo 1, AB düzeyinde çevre meselelerinin Birliğin politika alanlarına dahil edilme sürecini, aşamalı olarak anlaşmalarda meydana gelen ilgili değişiklikler üzerinden özetlemektedir.

Tablo 1 - Anlaşmalarda AB çevre politikasını etkileyen önemli değişiklikler

İmza Yılı	Yürürlüğe Giriş Yılı	Anlaşma Adı	Çevre Politikalarına Yönelik Değişiklikler
1957	1958	Roma	• Çevresel konulara dair herhangi bir içerik mevcut değildir.

1986	1987	Tek Avrupa Senedi	• Çevre başlığı eklenmiştir. • Çevre politikası entegrasyonuna ilişkin maddeye, iç pazar için Nitelikli Çoğunluk Oylaması (NÇO) eklenmiştir.
1992	1993	Maastricht (Avrupa Birliği Anlaşması-ABA)	• Md. 2: “Çevreye saygılı sürdürülebilir büyüme” topluluğun hedeflerinden biri haline gelmiştir. • Çevre başlığı, içeriğe “ihtiyatlılık ilkesi³” dahil edilerek güçlendirilmiştir. • Bütünleşme Maddesi (Md. 130r) güçlendirilmiş ve “çevre koruma” ayrıca bir politika alanı olarak belirlenmiştir. • Konseyin, oylamada nitelikli çoğunluk metodunu kullanarak çevre mevzuatını kabul edebileceği politika alanlarının sayısı artırılmıştır. • Ortak karar usulü, çevre politikalarının gelişmesinde Avrupa Parlamentosu’nun (AP) rolünü güçlendirmiştir.

³ İhtiyatlılık ilkesi: 1992 yılında Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu’nun 15. İlkesi; bu ilkenin önemli ve etkili bir örneği olarak kullanılır: “Ciddi veya geri döndürülemez hasar tehditlerinin olduğu durumlarda, tam bilimsel kesinliğin olmaması, çevresel bozulmayı önlemek için uygun maliyetli önlemlerin ertelenmesi için bir gerekçe olarak kullanılmayacaktır” (United Nations, 1992b).

1997	1999	Amsterdam	• Madde 1/2, “sürdürülebilir kalkınma ilkesini dikkate alarak büyüme ve başarılı bir iç pazar” amacı AB’nin açık bir hedefi haline gelecek şekilde güçlendirilmiştir. • Ortak karar usulü, çevre politikası üzerinde anlaşmaya varmak için normal bir süreç haline gelmiştir.
2001	2003	Nice	• NÇO, üye devletlerin ve kullanılan oyların çifte çoğunluğunu oluşturacak şekilde değiştirilmiştir.
2007	2009	Lisbon (Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Anlaşma-ABİA)	• Birlik sorumluluğu olarak “AB’nin sürdürülebilir kalkınması” ve “Dünyanın sürdürülebilir kalkınması” için çalışma açıkça belirtilerek güçlendirilmiştir. • Madde 11; sürdürülebilir kalkınma ve çevre politikasının bütünleşmesi AB’nin sorumluluklarından biri olarak tanınmıştır. • Madde 191; iklim değişikliği ile mücadele, AB çevre politikalarının amaçlarından biri olarak tanımlanmaktadır. • Madde 194; AB’nin enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji türlerinin geliştirilmesini teşvik etmekle yükümlü olduğunu ifade etmektedir.

Kaynak: (Jordan vd., 2021: 4)

Tek Avrupa Senedi ile “çevre”, kararların nitelikli oy çoğunluğu ile alındığı Topluluğun yeni politika alanlarından biri olarak tanımlanmıştır fakat istisnai olarak enerji ve vergi meselelerinde oy birliği ile karar alınmaya devam edildiği bilinmektedir (Schreurs & Tiberghien, 2007: 27). Bu durum, o dönemde henüz ortak bir AB iklim politikası çerçevesinin çizilmemiş olduğunu işaret eder. Tek Avrupa Senedi Madde(130r) çevreye yönelik dört temel ilkeyi ortaya koymaktadır; “*çevresel hasarı önleyici eylemlerin gerçekleşmesi, çevresel hasarın kaynağının tespiti ile kirliliğin yeniden kontrolü, kirliten öder yaklaşımı ve çevre politikasının Topluluğun diğer politika alanları ile bütünleştirilmesi*” (Single European Act, 1987). Bununla birlikte, özellikle çevre politikalarının Topluluğun diğer politika alanlarıyla bütünleştirilmesine yönelik belirlenen ilke, daha sonraki süreçler için de belirleyici bir yaklaşımın temelini yansıtmaktadır. Çünkü ekonomik bir bütünleşme örneği olarak AB’nin eylemleri ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı olumlu şekilde seyrederken, bu ifadeyle Topluluk politikalarında çevrenin önemli bir bileşen haline gelmesinin önü açılmıştır. Dolayısıyla, AB düzeyinde çevre politikalarının diğer politika alanlarıyla bütünleşmesi süreci daha sonraki süreçlerde Birlik düzeyinde ayrıca ele alınacak olan iklim değişikliğine yönelik politikaların da diğer politika alanlarıyla bütünleşmesi sürecine kapı aralamıştır. Maastricht Anlaşması (1992), ya da *Avrupa Birliği Anlaşması (ABA)*, ile AB resmi olarak “çevre koruma politikası” adlı bir politika alanında yetki elde etmiştir. Bu kapsamda Md. 2, ortak pazar ile ekonomik ve parasal bütünleşmenin sürdürülebilir ve çevreye saygılı politikalar doğrultusunda gerçekleşmesi gerektiğinden bahsetmektedir (Treaty of European Union 1992). Md. 130r, daha önceki anlaşmalarda, ekonomik politika, tarım politikası ve enerji politikası gibi diğer politika alanlarının bir parçası olarak ele alınan çevre konularına, artık münferit bir başlık verildiğini göstermektedir (Treaty of European Union 1992). Bunun yanı sıra, Maastricht Anlaşması ile AB’nin genel ilkelerinden biri olarak tanınan yetki ikamesi (yerellik) ilkesi, çevresel kararların yerel ve ulusal düzeylerde kalmasını desteklerken, zaman içinde Birliğin yetki çerçevesi genişlemiştir (Schreurs & Tiberghien, 2007: 27). Maastricht Anlaşmasının bir revizyonu olarak Amsterdam Anlaşması (1997) ile meydana gelen önemli değişim ise, Birliğin kuruluş amaçlarının kapsamına sürdürülebilir kalkınma ilkesinin

dahil edilmiş olması ve “sürdürülebilir kalkınma” ilkesinin Birlik düzeyinde yasal bir altyapıya kavuşmuş olmasıdır (Treaty of Amsterdam, 1997). Yani çevre politikalarının kapsamı genişletilmiştir.

Nice Anlaşması’nda (2001) çevre politikalarının kapsamıyla ilgili kayda değer bir değişiklik yapılmamakla birlikte, Lizbon Anlaşması (2007) ya da *Avrupa Birliği İşleyişi Hakkında Anlaşma (ABİA)*, bilindik şekliyle AB işleyişi esaslarına, demokratikleşme sürecine ve AB dış politikasının güçlendirilmesine yönelik önemli bir revizyondur. Bununla birlikte, Lizbon Anlaşması kapsamında çevresel korumanın gerekleri sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ettiği için AB politika ve eylemlerinde bütünleşmenin gerekliliği tekrar vurgulanarak, bu hususlar AB’nin genel hedefleri arasında ele alınmıştır. Md. 191 ile iklim değişikliğiyle mücadele, çevre politikalarının amaçlarından biri olarak tanımlanmış; Md. 194 ile de AB, yenilenebilir enerjinin teşvikinden sorumlu tutulmuştur (Treaty of Lisbon, 2007). AB yetki alanının aşamalı olarak genişlemesiyle, Birlik düzeyinde sürdürülebilir kalkınma ve çevre politikasının bütünleşmesi, iklim politikasının bütünleşmesinden önce yasal düzenlemelerde önemli bir yer edinmiştir. Bu durum zaman içinde iklim değişikliğine uyum konusunda yapılan bütünleşme çalışmaları için elverişli bir ortam hazırlamıştır. Kurucu anlaşmalardaki değişikliklerle AB değerlerine dahil olan çevresel endişeler ve sürdürülebilir kalkınma, Birlik düzeyinde standart belirleme ve güçlü bir koordinasyonun yolunu açmıştır. Diğer yandan, özellikle sera gazının artışı ve enerji problemleri kaynaklı iklim krizine yönelik gelişen Birlik politikalarında, uluslararası siyasi süreçlerin etkisi oldukça önemlidir. Uluslararası müzakereler ve anlaşmalar, AB’nin hem çevre hususundaki yetki alanını hem de uluslararası normatif rolünü güçlendiren bir etkiye de sahiptir. Bununla birlikte Birlik içindeki yasal gelişmelerin kurucu anlaşmalar bağlamındaki temeli olarak, ilk kez Maastricht Anlaşması’nda (1993) “çevre koruma politikası” adlı bir politika alanının tanınmasıyla başladığı söylenebilir. Ayrıca, ABİA’da yer alan 11., 191. ve 194. maddeler Birliğin güncel iklim politikalarının yasal dayanağı olarak görülmekle birlikte, bu maddeler AB’ye çevre politikasının tüm alanlarında hareket etme yetkisi vermektedir (Herold vd., 2019: 12).

1.2.2. Politik Çerçeve

AB, politika gündemini belirleyen tek bir merkezi güçten yoksundur. 27 üye devlet, AB kurumları, resmi ve gayri resmi ağlar ile çeşitli paydaşların farklı ölçeklerdeki etkileri doğrultusunda Birliğin politika gündemi şekillenmektedir (Rayner & Jordan, 2016: 2-4). Birliğin karar alma ve yasama süreci üye devletlerin belirli politika alanlarında yetkilerini temel AB kurumlarına devretmesiyle gerçekleşmektedir. Bu süreç vatandaşları temsilen Avrupa Parlamentosu; ulusal hükümetleri temsilen Avrupa Konseyi ve hükümetlerden bağımsız kolektif çıkarları temsilen Avrupa Komisyonu iş birliğine dayanır (Fontaine, 2010: 21-26; European Commission, 2012: 5,6). Birlik gündemini belirleyen Konsey başkanlığı, üye devlet hükümetleri arasında her altı ayda bir dönüşümlü olarak değişir (European Commission, 2012: 14). Avrupa Konseyi, Birlik çıkarlarının ve ulusal çıkarların birleştiği bir nokta olarak görülmektedir. Fakat dönem başkanlığını yürüten ülkenin, kararları kendi ulusal çıkarları doğrultusunda şekillendirme ihtimali mevcuttur. Bu noktada, Doğu-Batı Avrupa ve Kuzey-Güney Avrupa arasındaki farklılıklardan kaynaklanan bölünmeler, üye devletler arasındaki asimetrik yapılanma ve ulusal öncelikler sebebiyle politika yapımını ve karar almayı zaman zaman güçleştirebilmektedir (Grabbe & Lehne, 2019: 1). Bu durum, AB düzeyinde karar almanın zorluklarından biridir. Bununla birlikte Konsey, Avrupa Komisyonuna Avrupa'nın ortak çıkarlarının "koruyucusu" olarak hareket etme yetkisi verir. Komisyon, Avrupa'nın çıkarını gözeterek şekilde bir yasama önerisi hazırlarken, Avrupa'nın ortak gündemini ve mevcut problemlerini el almalıdır. Bu sebeple Komisyon bir yasa tasarısı sürecinde, Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi çatısı altında çeşitli çıkar gruplarına, ulusal hükümetlere, bölgesel ve yerel otoritelere danışmaktadır (European Commission, 2012: 20). Ayrıca Komisyon, ulusal hükümetlerin, özel sektörün, sivil toplumun, AB vatandaşlarının görüşlerinden yola çıkarak ya da doğrudan kendi inisiyatifi ile düzenleme tasarısı hazırlayabilir (European Commission, 2012: 7). Bu yasal düzenlemeler, onay ve önerilerini almak için Parlamento ve Konseye sunulmalıdır. Sunulan düzenleme önerisinin kabulü; yetkinin Parlamento ve Konsey arasında eşit paylaşıldığı "olağan yasama usulü"

veya *danışma usulü* ve *muvafakat usulü* yöntemlerini içeren “özel yasama usulleri” ile gerçekleştirilmektedir (European Commission, 2012: 5-7).

Karar alma usulü dışında, politika yapımının diğer bir önemli faktörü, mevcut durumun tüm karar alıcılar tarafından “öncelikli” ve de “problem” olarak tanımlanmasıdır (Jordan vd., 2010: 30). Mevcut problem hususunda uzlaşma sağlanmış olsa da probleme ilişkin çeşitli boyutlarda politika yapmak gerekebilir. Mesela iklim değişikliği çerçevesinde ele alınan diğer problemler enerji güvenliği, ekonomik rekabet, sosyal refah, erişilebilirlik, sosyal uyum gibi çeşitli ve küresel ölçekli konular olabilirler (Jordan vd., 2010: 30). Bu sebeple, politika yapımındaki önemli ikilemlerden biri, yöneticilerin öncelikle hangi düzeyde hareket etmesi gerektiği ile ilgilidir. Bu durumun bir problem olarak ele alınışı, çok aktörlü bir hareket kabiliyeti doğrultusunda yönetişimin yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası ve küresel düzeyleri arasında yapılanmasını gerektirir. Çünkü, karar alıcılar eyleme geçmek için herhangi bir düzeyde diğerlerine⁴ kıyasla daha çok kapsamlı bir yetki alanına sahip olabilirler. Fakat, iklim değişikliği gibi ölçekler arası ve karmaşık yapıları problemler, çeşitli düzeylerde eş zamanlı, ihtiyaca yönelik ve özgün müdahaleler gerektirmektedir (Jordan vd., 2010: 31). Bu kolektif eylem kabiliyetine AB özelinde daha geniş bir yerden bakılınca, AB bütünleşme sürecinin ve karar alma mekanizmasının, sınır aşan nitelikteki “ulusötesi” problemler sayesinde geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. AB tarihi, çevre ve iklim politikasının gelişimine benzer şekilde, ortak çıkarlar doğrultusunda ticari faaliyetlere ve ekonomik bütünleşmeye yönelik belirli politika alanlarında alınan önlemlerin ve politika oluşturma yetkilerinin ulusüstü, ulusal ve ulus altı aktörler arasında dağıtıldığı çok düzeyli bir yönetişim sisteminin dönüşüm sürecini yansıtmaktadır (Jordan vd., 2021: 3). AB yetki çerçevesine dahil olan politik alanlardan biri olarak çevresel problemler ve iklim değişikliği çok düzeyli yönetişim pratiklerine bir örnektir. Bu kapsamda çok düzeyli yönetişim⁵ sistemi, iklim değişikliği politikalarının mevcut işleyiş

---

⁴Burada karar alıcıların ulus-devlet düzeyinde olduğu var sayılmıştır; diğerleri ise ulus-devlet düzeyinde olmayan öteki yönetim düzeylerini ve toplumsal aktörleri temsil etmektedir.

⁵Çok düzeyli yönetişim: Bu kavram, gücün ulusüstü, ulusal ve ulus altı otoriteler arasında dağıtılmasını açıklamaya çalıştığından; AB literatüründe, Avrupalılaşıma doğrultusunda AB politika yapımında ve karar alma süreçlerinde ulus-altı aktörlerin ve ulus-altı politikaların önemini açıklamak için de kullanıldığından ve ulusötesi belediye ağları literatüründe kullanılan bir kavramsal çerçeve olduğundan, çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

mekanizmasını açıklayan yaklaşımlardan biri olarak ele alınmaktadır (Jordan vd., 2010: 31).

Çok düzeyli çevresel yönetim ve küresel iklim rejimi, farklı aktörler arasındaki yatay ve dikey bağlantılarla karakterize edilmektedir (Selin & VanDeever, 2012: 348). Yatay bağlantılar, kentsel yönetimler gibi benzer sosyal organizasyon düzeylerindeki araçlar ve programlar arasında çalışırken; ulusal hükümetler ve çok taraflı forumlar gibi farklı kurum ve sosyal organizasyon seviyeleri arasında dikey bağlantılar mevcuttur (Selin & VanDeever, 2012: 348). Buna paralel olarak AB düzeyinde iklim değişikliği ve çevre yönetimi, üye devletler, sivil toplum ve özel sektör arasındaki etkileşimin yanı sıra uluslararası siyasi arenanın da etkilediği bir alandır. AB iklim politikalarının şekillenmesi, küresel iklim değişikliği rejimi kapsamında formüle edilen çok taraflı anlaşmalarla açık bir şekilde bağlantılıdır. Özellikle, kurucu anlaşmalarda aşamalı olarak Birliğin çevre hususunda yasama ve eyleme geçme otoritesinin artmış olması, zaman içinde AB'nin hareket alanını genişletmiştir. AB'nin Birlik düzeyinde yetki alanının genişlemesi, iklim değişikliğine yönelik küresel liderlik pozisyonunun güçlenmesine zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla, AB iç politikaları genellikle uluslararası dinamikler tarafından belirlenirken, AB'nin küresel iklim müzakerelerindeki rolü de Birliğin iç politikaları ve uluslararası siyasi dinamikler göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir (Delreux & Ohler, 2019: 3). Bu kapsamda AB'nin iç ve dış iklim politikalarının birlikte gelişmesi ve birbirini besler niteliği güncel iklim politikalarının doğasında var olan çok-düzeylelilik ile ilişkilendirilebilir.

Aslında 1970'li yılların sonlarından itibaren iklim değişikliği, AT'nin araştırma politikasının alt gündemlerinden biri olarak gelişim göstermeye başlamıştır (Delreux & Ohler, 2019: 3). Özellikle dönemin küresel enerji krizi ve uluslararası toplumun çevreye yönelik artan farkındalığı gibi gündemler AT üyeleri arasında iş birliğini güçlendirmek için bir çevre çerçevesinin çizilmesine zemin oluşturmuştur. Bu durumun etkileri yukarıda bahsedildiği üzere, ÇEP ve Amsterdam Anlaşması'ndaki gelişmelerde görülebilir. Bununla birlikte 1997'de 3. Taraflar Konferansı'nda (COP 3) imzalanan ve 2005'te yürürlüğe giren Kyoto Protokolü önemli bir gelişmedir. AB, Kyoto müzakerelerinde sera gazı emisyonlarını önemli ölçüde azaltmak hususunda öncü bir rol oynamış ve 2012 yılına kadar 1990'lı yıllara

kıyasla %8 oranında emisyon azaltımını taahhüt etmiştir (Anderson, 2009: 132; Skovgaard, 2014: 3). Kyoto Protokolü, sera gazı emisyonu azaltım hedeflerine yönelik piyasaya dayalı mekanizmalar kurarak, uluslararası emisyon ticaret sisteminin (ETS) temelini oluşturmuştur (Prahl & Hofmann, 2014). Bunun dışında, ABD'nin Kyoto Protokolü'nden geri çekilmesi (2001), uluslararası iklim müzakereleri kapsamında AB'nin sürece örnek teşkil ederek önderlik etme istencini güçlendiren dönüm noktalarından biri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, söz konusu liderlik pozisyonu, AB'nin normatif gücünü uluslararası alana yansıtmak için geliştirmeye çalıştığı "tutarlı" dış politika stratejisini tamamlayan bir nitelik olarak yorumlanabilir (Delreux & Ohler, 2019: 14; Jagers vd., 2020: 148; Jordan vd., 2012: 49).

AB'nin iklim değişikliği gündemini ve aktörlüğünü şekillendiren iç ve dış dinamiklerini çeşitlendirmek mümkündür. Bahsedildiği üzere, çevresel meselelerin aşamalı olarak yasal çerçevede daha kapsamlı bir yer edinmesinin öncül sebeplerinden biri, Birlik içinde ulusal politika farklılıklarının AB'nin iç pazar işleyişini olumsuz yönde etkilemesini önlemek olmuştur. Bu durumdan yola çıkarak AB, sınır aşan bir problemler kümesi olarak çevre, küresel ısınma ve iklim değişikliği konularına pragmatik bir şekilde yaklaşmıştır. Bu yaklaşımın, içsel dinamiklerden biri olarak Avrupa bütünleşmesi fikrinin meşruiyetinin sağlanmasına katkı amacı güttüğü söylenebilir. Özellikle kıta Avrupa'sının ve Birlik üyesi devletlerin homojen ve tek tip bir yapıya sahip olmaması sebebiyle, bir politika alanı olarak iklim değişikliği fırsat olarak görülebilmektedir. Çünkü, iklim krizi sonucunda ulusal yönetimler, sivil toplum, kentsel ve kırsal bölgeler ile çeşitli sosyal sınıflar arasında bir ayrımın körüklenme ihtimaline karşı sürecin iyi ve kapsayıcı yönetişimi, AB bütünleşmesinde derinleşme sağlayabilir (Grabbe & Lehne, 2019: 2). Bununla birlikte, enerji güvenliğini güçlendirmek amacı ve özellikle 2008 finansal kriz dönemi sonrası üye devletler arasında fikir ayrılıklarına yol açan bir yaklaşım olarak ekolojik modernizasyon⁶ AB iklim politikalarının gelişiminde belirleyici bir role sahip olmuştur. İlk izlerine Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinde rastladığımız ekolojik

---

⁶Ekolojik Modernizasyon: Çevre hususunda üretilen ve uygulanan "doğru" politikaların ekonomik büyümeyi destekleyeceği ya da en azından zarar vermeyeceği inancına dayanarak çevre ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin bir sinerji meselesi olarak yorumlanması- çevreyi korumak için devletin ve piyasanın iş birliğini öngören düşünce okulu (Mol, 1999).

modernizasyon (Mol, 1999), ekonomik rekabeti artırmak ve eş zamanlı büyüme sağlamak için bu derinleşmeye hizmet edecek bir yol olarak sunulmaktadır (Rayner & Jordan, 2016: 4; Skovgaard, 2014: 5-6).

AB, Kyoto Protokolü taahhüdü için 2008 yılında, 20-20-20 stratejisiyle 2020 İklim ve Enerji Paketi hazırlamıştır (Fontaine, 2010: 29). Birlik, bu hedefleri uluslararası iklim rejiminin diğer önemli aktörleri olan sanayileşmiş ülkelerin de benimsemesi ve taahhütte bulunması için 2009'da düzenlenen Kopenhag Zirvesi'nde öncülük etmeye çalışmıştır. Kyoto Protokolünün sonlanmasıyla birlikte 2015 yılında imzalanan Paris İklim Anlaşması hem uluslararası iklim rejimi hem de AB için bir dönüm noktası ve bir başarı olarak görülmektedir. Paris İklim Anlaşması, Kyoto Protokolü'ne kıyasla "aşağıdan yukarıya" ve daha esnek bir anlaşma olarak nitelenir (Jagers vd., 2020: 151). Paris İklim Anlaşması, küresel ısınmayı 2100 yılına kadar sanayi devrimi öncesi sıcaklıklara kıyasla 2 derecenin altında sınırlamayı ve tercihen küresel ısınmayı maksimum 1,5 derece ile sınırlamayı hedefler. Aşağıdan yukarıya ve başarılı ya da ümit vaat eden bir anlaşma olarak görülme sebeplerinden en önemlisi, Paris İklim Anlaşması'nın temel politika aracı olan "Ulusal Katkı Beyanı"nın (UKB) 1.5 derece hedefini, her ülkenin gönüllülük esasına dayalı olarak geliştirmesi gereken iklim taahhütleri ve eylem planları doğrultusunda gerçekleşmesini öngörmesidir (Jagers vd., 2020: 151,152). UKB sürecinde AB, tek bir aktör gibi hareket etmiş ve 2030'a kadar %40 emisyon azaltımı için taahhütte bulunmuştur. Dünyadaki diğer hiçbir ekonomik birliğin aynı tutumu sergilememiş olması, AB'nin oluşturduğu bölgede bulunan oldukça güçlü siyasi koordinasyonunun kanıtı olarak yorumlanmaktadır (Jagers vd., 2020: 152). Bu tarz bir bakış açısı, AB aktörlüğü ve bütünleşme süreci için bir fırsat olarak görülmesini destekler niteliktedir. Buna rağmen, Birlik üyesi devletler tamamen homojen bir yapıya sahip değildir. Üyeler arasındaki yük paylaşımı⁷, ülkelerin GSYİH oranlarına ve ulusal kapasitelerine göre farklılık göstermektedir.

---

⁷Yük paylaşımı (*effort sharing*): Üye ülkelerin belirlediği emisyon azaltım hedeflerinin gerçekleşmesi için, o ülkenin iç mevzuatına da dahil ETS dışında kalan sektörlerdeki emisyon azaltım hedeflerini yansıtır. Bu mevzuata göre, üye ülkelerin GSYİH'leri ülkelerin emisyon azaltımındaki sorumluluk ve hedefini belirlemektedir (Delrux & Ohler, 2019: 15; Herold vd., 2019: 28).

1.2.3. Geçmişten Bugüne Avrupa Birliği İklim Politikaları ve Taahhütleri

AB’de iklim politikaları 1990’lı yıllardan itibaren değişmekte ve gelişim göstermektedir. Bu politikalar ETS, sera gazı emisyon azaltımı, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğine dayanmaktadır (Herold vd., 2019). İlk olarak 1991’de enerji verimliliğine yönelik olarak SAVE programı, enerji verimliliği politikalarının teşviki için başlatılmıştır (European Council, 1991: 2; Jordan & Rayner: 2010: 54). Bu program üye devletlerin emisyon azaltımına teşviki amacıyla ortaya çıkmış fakat AB düzeyinde herhangi bir bağlayıcı standart ya da gösterge ortaya konmamıştır (Jordan & Rayner, 2010: 69). Daha sonra 1993’de ALTENER programı devreye girmiştir (Jordan & Rayner, 2010: 60). Bu programla yenilenebilir enerjinin kullanımına yönelik bir gösterge hedefi oluşturulmuştur. Buna göre, 2005 yılına kadar total enerji arzının %8’inin yenilenebilir enerji kullanımından oluşması öngörülmüştür (European Council, 1993: 4). Kyoto öncesi dönem çerçevesinde Birlik üyesi ülkeler bu girişimlerle ulusal mevzuatlarında değişiklik yapmaya teşvik edilmiştir.

AB iklim politikalarının tarihsel seyri kapsamında kısa vadede 2020 yılı, orta vadede 2030 yılı ve uzun vadede 2050 yılı önemli varış noktaları olarak sınıflandırılabilir. AB Kyoto Protokolünün ilk taahhüt dönemine (2008-2012) yönelik olarak Avrupa Komisyonu 2008’de, kısa vadeli hedefe yönelik hazırlanan iklim ve enerji paketi kapsamında 20-20-20 stratejisini hazırlamıştır (Herold vd., 2019: 28). Bu hedefler 1990’lı yıllara kıyasla 2020 yılına kadar; sera gazı emisyonlarında %20 azaltım, yenilenebilir kaynakların enerji tüketimindeki payının %20’ye çıkarılması ve birincil -fossil- enerji kaynaklarının kullanımının azaltılması için enerji verimliliğinde %20 artış olarak belirlenmiştir (Amanatidis, 2019: 2; Fontaine, 2010: 29; Herold vd., 2019: 28). İklim hedefleri Birlik düzeyinde belirlenmiş olsa da önemli bir dış etki de yaratmıştır. 20-20-20 stratejisi, ya da AB iklim ve enerji paketi, AB’nin iklim değişikliği öncüsü olarak hareket etme arzusuyla Kopenhag İklim Zirvesi’ne taşınmış ve diğer aktörler tarafından da kabul görmesi beklenmiş fakat beklenen gerçekleşmemiştir (Delreux & Ohler, 2019: 3; Fontaine, 2010: 29).

Bu hedeflere ulaşmak için AB düzeyinde bir dizi düzenleme yapılmıştır. Bunlardan ilki, 2005 yılından itibaren dünyadaki ilk uygulama örneği olan AB ETS sistemine ilişkindir (Amanatidis, 2019: 4). Düzenlemeye göre 2020’ye kadar

emisyolların 2005 yılına oranla %21 azalmış olması için ulusal üst sınırlar sisteminin yerine, AB çapında tek bir emisyon üst sınırı getirilmiştir ve 2013-2020 döneminde ETS tesislerinin emisyon üst sınırının her yıl %1,74 oranında azaltılması hedeflenmiştir (Amanatidis, 2019: 4; Herold vd., 2019: 29). Diğer bir düzenleme, “yük paylaşımı” kararına yönelik olmuştur. Yük paylaşımı, Kyoto’da taahhüt edilen emisyon azaltım hedefinin gerçekleşmesi için, ETS’ye dahil olmayan sektörlerde emisyon oranlarının düşürölme çabasının üye devletler arasında paylaştırılmasına yönelik bir karardır (Amanatidis, 2019: 4). Yapılan düzenlemelerle yük paylaşımı, mevcut üye devletler için bağlayıcı hale gelmiştir (Amanatidis, 2019: 4; Anderson, 2009: 133; Herold vd., 2019: 28). Bu karara göre, 2013-2020 arasında, ETS sektörleri arasına dahil olmayan ulaşım, tarım, atık ve imar gibi sektörlerde emisyon azaltımının sağlanması adına, her üye devlet için ekonomik gelişmişlik düzeyi göz önüne alınarak özgün hedefler belirlenmiştir (Amanatidis, 2019: 4; Herold vd., 2019: 28). Diğer düzenlemeler; ulusal yenilenebilir enerji hedefleri, karbon yakalama ve depolama, iklim değişikliğine uyum ve 2014-2020 arası finansal destek konularına ilişkin olarak ele alınmıştır (Amanatidis, 2019: 4,5).

2014 yılında orta vadeli iklim hedefini yansıtarak, 2021-2030 döneminde %40 sera gazı emisyon azaltımını hedefleyen iklim ve enerji çerçevesine yönelik AB mevzuatı kabul edilmiştir (Amanatidis, 2019: 6). Diğer orta vadeli iklim hedefleri, enerji tüketiminin en az %32’sinin yenilenebilir enerjiden karşılanması, enerji verimliliğinin en az %32,5 artırılması olmuştur (Herold vd., 2019: 28). Ayrıca ilk kez arazi kullanımı ile ormanlardan kaynaklanan sera gazı üretimi ve bunun absorbe edilmesine yönelik üye devletlerden bağlayıcı taahhütler talep edilmiştir (Herold vd., 2019: 29). Diğer yandan, 2020 yılı hedeflerine ulaşılmasıyla AB’nin orta ve uzun vadeli hedeflerine yönelik daha iddialı bir tutum sergilediği görölmektedir. 2020 yılına gelindiğinde, AB-27 brüt sera gazı emisyonlarının 1990’lı yıllara oranla %31 daha düşük olduğu saptanmıştır (European Environment Agency, 2021: 14). Bu durum elbette, Kyoto döneminde belirlenen %20 hedefine kıyasla önemli bir başarıdır. Avrupa Parlamentosu, 2018 Taraflar Konferansı’na (COP 24) ilişkin 25 Ekim 2018 tarihli Kararında, AB'nin sera gazı emisyonlarını 2030 yılına kadar 1990 seviyelerinin %55 altına düşürme hedefinin güncellenmesini desteklemiştir (Amanatidis, 2019: 6). Bu öneri, 2021 yılında Avrupa İklim Yasası ile yürürlüğe

girmiş ve yeni hedef %55 olarak resmen güncellenmiştir (European Environment Agency, 2021: 10).

AB'nin uzun vadeli iklim hedefi ise 2050 yılına ilişkindir. 2011'de Avrupa Komisyonu, iklim değişikliğinin neden olduğu küresel ısınmayı 2 derecenin altında tutmak için sera gazı emisyonlarının nasıl azaltılacağına yönelik 2050'yi hedefleyen bir enerji yol haritası yayınlamıştır. Bu yol haritasına göre 2050 yılında sera gazı emisyon azaltımı hedefi %80 olarak ele alınmıştır (European Commission, 2011: 2). Bu yol haritasının önemi, uzun vadeli hedefe ulaşmak için farklı sektörlere farklı senaryolar yansıtarak, belirlenen hedeflere sadece çevre politikası araçlarıyla ulaşamayacağını, iklimle ilgili hususların başta enerji, ulaşım ve tarım olmak üzere diğer politika alanlarına tam olarak entegre edilmesi gerektiğini (ETS'ye dahil olmayan sektörlerde de iklim politikası bütünleşmesi kastedilmektedir) açıkça ortaya koymuş olmasıdır (Delreux & Ohler, 2019: 9,10). Bununla birlikte, Paris Anlaşmasında ortaya konan taahhütler çerçevesinde, Avrupa Komisyonu Kasım 2018'de, Avrupa'nın küresel iklim eylemine öncülük etmek için, maliyet etkin ve sosyal olarak adil bir geçiş mekanizmasıyla 2050 yılına kadar net sıfır sera gazı emisyonuna ulaşma taahhüdünü teyit eden yeni bir uzun vadeli strateji yayınlamıştır (Amanatidis, 2019: 9,10). Böylece AYM'nin, 2015 Paris Antlaşması ve BM Sürdürülebilir Kalkınma için Gündem 2030 stratejileri çerçevesinde, Avrupa Komisyonu tarafından 2019'da yeni bir yol haritası ve yeşil ekonomiye geçişle ekonomik büyüme modeli olarak yürürlüğe girmesinin yolu açılmıştır.

1.2.3.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı

Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) 2019 yılında iklim değişikliği ve çevre problemleriyle ilgili zorluklara karşı bir yol haritası olarak sunulmuştur. Bu yol haritası aynı zamanda *“AB'yi, 2050 yılına gelindiğinde ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırıldığı, modern, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonomiye sahip, adil ve müreffeh bir topluma ve Avrupa'ya sıfır sera gazı emisyonu ile iklim nötr bir kıtaya dönüştürmeyi”* amaçlayan yeni bir büyüme stratejisidir (European Commission, 2019: 2). Raporda, AB'nin 1990 ve 2018 arasında %23 emisyon azaltımına ve %61 ekonomik büyümeye ulaştığının altı çizilmiştir (European Commission, 2019: 4). Faka bu verilerin elde edildiği koşullar, 2050'de en fazla %60

oranında sera gazı emisyon azaltımına ulaşılabilirliğini işaret etmiştir (European Commission, 2019: 4). Bu noktada AB, standart ve norm belirleyici bir önderlikle 2050’de net sıfır sera gazı emisyon hedefine ulaşmak için tüm sektörlerin ele alındığı bir yol haritası olarak AYM’yi oluşturmuştur. Avrupa’nın yeşil dönüşüm ve yeni büyüme stratejisi olarak AYM, Avrupa Komisyonu’nun BM 2030 Gündemini ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini uygulama stratejisinin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanmıştır (European Commission, 2019: 3). Bununla birlikte, AYM tarafından ele alınan ve hem AB kapsamında hem uluslararası iş birliği çerçevesinde belirlenen hedeflere ulaşılması için, ayrıca Birlik taahhütlerinin üye devletler için bağlayıcı olmasını sağlamak adına 2021 yılında AB İklim Yasası kabul edilmiştir. Buna ek olarak, AYM kapsamında belirtilen strateji ve hedeflerin gerçekleşmesi için adil geçiş mekanizması temel ilke olarak belirlenmiş ve kapsayıcılığa vurgu yapılmıştır. Mutabakatın üç temel bileşeni; sürdürülebilir bir gelecek için AB ekonomisinin yeşil dönüşümü, küresel bir iklim lideri olarak AB ve Avrupa iklim paktıdır. Bu bileşenler aşağıda ele alınmaktadır.

a) Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Avrupa Birliği Ekonomisinin Yeşil Dönüşümü

AB, AYM’yi sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümenin yeni yolu olarak tanımlarken, mevcut antropojenik paradigmayı dönüştürmeye yönelik bir hedef ortaya koymuştur. Söz konusu yeşil dönüşümün gerçekleşmesi için belirlenen başlıklar şunlardır: AB’nin 2030 ve 2050 hedefinin artması; temiz, erişilebilir ve güvenli enerji tedariki; temiz ve dögüsel ekonomiye geçiş için sanayinin teşviki; enerji ve kaynak verimli şekilde inşa etmek ve yenilemek; sürdürülebilir ve akıllı ulaşım geçişin hızlandırılması, adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda sistemi “çiftlikten sofraya”; ekosistem ve biyoçeşitliliğin korunması ve onarılması, çevre için “sıfır” kirlilik hedefi (European Commission, 2019). Yukarıda da bahsedildiği üzere, 2030 hedefi Avrupa İklim Yasası (2021) ile güncellenmiştir. Bununla birlikte, uluslararası aktörlerin AB’nin ortaya koyduğu iddialı hedef ve öncelikleri destekleyici davranmamasının, küresel emisyonlarda bir değişikliğe yol açmayacağı ve Birliğin Paris İklim Anlaşması taahhüdü için gösterdiği çabanın riske gireceğinin

altı çizilmiştir. Buna dayanarak, ETS sistemi odaklı bir sınırdaki karbon vergisi sistemine geçiş temellendirilmiştir (European Commission, 2019). Aynı zamanda, diğer bir vurgu iklim değişikliğine uyum stratejisinin güçlendirilmesi gerektiğine yapılmış ve mevcut uyum stratejisinin (2021-2030) temeli atılmıştır. Diğer yandan, özellikle ekonomik alandaki dönüşümün vurgulanmasında; ekonomik sektörlerde enerji üretimi ve kullanımının AB'nin sera gazı emisyonlarının %75'inden fazlasını oluşturması da önemli bir etkidir (European Commission 2019: 6). Bu bağlamda, AYM kapsamında hem iklim değişikliğiyle mücadele hem ekonomik büyüme hedefinin tek bir potada eritilmesi, ekolojik modernizasyon yaklaşımının yaygınlaşmasını sağlayabilecek bir araç olarak da yorumlanabilir.

b) Küresel Bir İklim Lideri Olarak Avrupa Birliği

AYM, Birliğin hem küresel hem bölgesel rolüne atıfta bulunan bir politika metnidir. AB küresel iklim değişikliği ve çevresel problemlere yönelik mücadele için küresel bir iş birliği gerekliliğinin önemi vurgulamaktadır. Özellikle “yeşil mutabakat diplomasisini” güçlendirerek diğer ülkeleri de sürdürülebilir kalkınma ilkesini benimseyeme teşvik edeceğini ifade etmiştir (European Commission, 2019: 20). Bu strateji bağlamında, Paris Anlaşması⁸, iklim kriziyle küresel mücadele çerçevesi olarak önemini korumaya devam etmektedir. Diğer bölgelerin ve üçüncü ülkelerin çabalarını sağlamak için çok taraflı diplomatik kanalların, BM, G7, G20 gibi uluslararası forumların etkin bir şekilde kullanılması planlanmıştır (European Commission, 2019: 20). Buna güncel bir örnek olarak AB'nin, 2021'de başlatmış olduğu bir program olan “*Global Gateway*”⁹ örnek verilebilir. Bu program kapsamında 2021 ile 2027 yılları arasında, ortak ülkelerin ihtiyaçlarına yönelik ve yerel topluluklara kalıcı faydalar sağlayarak sürdürülebilir ve yüksek kaliteli projeler için 300 milyar Avro'ya kadar yatırımın harekete geçirilmesi planlanmıştır (European Commission, 2023a). Programın ilk küresel forumu Ekim 2023'de, küresel altyapı

⁸Paris Anlaşması'nın önemi ve uluslararası iklim rejimi ikinci bölümde ele alınmaktadır.

⁹Global Gateway: AB'nin üçüncü ülkelerde sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması, yeşil dönüşümün gerçekleşmesi ve AYM paralelinde adımların atılması için başlattığı uluslararası partnerlik programıdır. Bu program, AB tarafından dünyanın küresel yatırım açığının daraltılmasına yönelik bir katkı olarak ele alınmıştır (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en)

yatırımlarıyla ilgili konuların, karşılaşılan zorlukların, en iyi uygulamaların ve deneyimlerin paylaşımı için Brüksel’de gerçekleşmiştir (European Commission, 2023a).

c) Avrupa İklim Paktı

AYM’nin bir parçası olarak Avrupa İklim Paktı, 2050 hedefine ulaşmak için, davranış değişikliğine yönelik taahhütte bulunmak üzere bölgeler, yerel topluluklar, okullar ve sivil toplum arasında gerçekleşmesi hedeflenen ve tüm paydaşların sürece katılımına özellikle atıfta bulunan bir girişimdir (Herold vd., 2019: 48). İklim Paktı ile belirlenen üç ana stratejiden bahsedilebilir. Bunlar iklim değişikliği ve çevresel problemlerin anlaşılması; bireylerin ve toplulukların yaratıcı ve çözüm odaklı eylemlere teşvik edilmesi ve yerel girişimlerin desteklenmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktır (European Commission, 2019: 22-23). Bununla birlikte, İklim Paktı’nın bir diğer dayanağı, AYM’nin ayrıca vatandaşlardan gelen bir talebe cevap olmasıdır (European Commission, 2020: 1). Güncel kamuoyu araştırmalarına göre, AB vatandaşlarının %93’ü iklim değişikliğini ciddi bir sorun olarak görürken, %77’si çok ciddi bir sorun olarak görmektedir (European Commission, 2020:1). İklim Paktı ile, bölgelerin, yerel toplulukların, sivil toplumun, sanayinin ve okulların bir araya getirilmesi hedeflenmektedir. Beklenen çıktı, toplumun tüm paydaşlarının ekoloji merkezli davranış değişikliğini sağlayacak olan taahhütleri birlikte tasarlaması ve uygulamasıdır (European Commission, 2020). Benimsenen ilkeler doğrultusunda paktın, demokratik, bilime dayalı, kapsayıcı, şeffaf, yerelde uygulama odaklı ve uzun soluklu iş birliği teşviki sağlamayı hedeflediği görülmektedir (European Commission, 2020). İklim paktının misyonu, hedef kitlenin iklim krizi konusunda bilgiyi paylaşması, tartışması ve harekete geçmesi için güncel bir alan yaratılmasıdır. İklim eyleminde aktif olan aktörlerin ve diğerlerinin bir araya getirilmesi, iyi uygulama ve bilgi paylaşımının sağlanması için, yerel paydaşların birbirini bulabileceği online bir İklim Paktı platformu mevcuttur. İklim Paktı, AYM hedeflerine yönelik uzun vadeli eylemlerin yerel boyutu düşünülerek geliştirilmiş bir inisiyatif olarak görünmektedir.

1.2.3.2. Avrupa İklim Yasası ve “Fit for 55”

Avrupa İklim Yasası, AB’nin 2050 vizyonuna yönelik bağlayıcı bir unsur olarak 2021’de yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla tüm AB politikalarının 2050 iklim nötr vizyonuna katkıda bulunması ve sektörel sorumlukların yerine getirilmesi amaçlanmaktadır (Regulation 2021/1119: Md.4/2). Bununla birlikte 2030 iklim hedefi (1990’lara kıyasla) %40’tan %55 emisyon azaltım oranına yükseltilmiştir. Ayrıca AB iklim yasası ile net sıfır emisyonun nihai bir son durak olmadığı ve Birliğin “*sonraki süreçte negatif emisyon hedeflemesi gerektiği*” vurgulanmıştır (Regulation 2021/1119: Md.2/1). Buna istinaden iklim yasası, orta ve uzun vadeli hedefler için bir ara hedef olarak 2040 hedefinin 2024’ün ortalarına kadar belirlenmesi sürecini de içermektedir (Regulation 2021/1119: Md 4/3). İklim yasasında vurgulanan diğer hususlar ise Avrupa İklim Değişikliği Bilimsel Danışma Kurulunun kurulması, iklim değişikliğine uyum stratejisi ve araçlarının kullanımı ile uyum kapasitesinin ve iklim dirençliliğin artırılması, AB politikaları ve karbon nötr hedefi arasında tutarlılığın sağlanması, farklı alanlarda iklim nötr hedefine ulaşmak için sektöre-özel yol haritası taahhüdü ve sektörlerle iş birliği yapılması olarak görülmektedir (Regulation 2021/1119). Bunun dışında diğer bir önemli vurgu, kamusal katılım özelinde yapılmıştır. Özellikle Komisyonun, iklim nötr ve dirençli bir topluma geçiş için toplumun tüm paydaşlarını dikkate alması ve güçlendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Burada elbette ulusal, bölgesel, yerel otoriteler ile iş dünyası, akademi, sivil toplum ve bireyleri kapsayan birçok katmanlılıktan bahsedilmektedir (Regulation 2021/1119: Md.9).

Avrupa İklim Yasasını takiben, “fit for 55” paketi, AYM’nin bir parçası olarak devreye girmiştir. “Fit for 55” paketi, AYM hedeflerine ulaşmak için alınacak önlemleri, emisyon azaltımı ve enerjide dönüşümü içeren sektörel bazlı politikalar doğrultusunda hazırlanan daha ayrıntılı bir stratejidir. Bu paketle AB iklim ve enerji politikalarının yenilenmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu paket bir “2030 sonrası planı” olarak da değerlendirilmektedir (Duwe vd., 2023). Genel tabloda hem ETS hem de yük paylaşımı kapsamındaki sektörlerle yönelik olarak emisyon azaltımının hızlandırılması ile arazi kullanımı ve ormancılıktaki emisyon azaltım oranlarının artırılmasına yönelik değişikliklerin yapılması amaçlanmıştır (Erbach & Jensen, 2022). Mesela, bina yapımı ve karayolu ulaşımı sektörlerinin de yeni bir

emisyön ticaret sistemi kapsamına (ETS2) dahil önerilmiştir (Erbach & Jensen, 2022: 1). Bu sektörler 2030'a kadar yük paylaşımı sektörlerine dahil olmaya devam edecektir (Duwe vd., 2023: 5) Fakat, ETS'nin bu iki sektörü kapsam haline almasıyla, özellikle yeşil hareketlilik ve enerji verimli ısınma alternatiflerine erişemeyen kullanıcının enerji giderlerini artırma ihtimali taşımaktadır. Bu sebeple, pakette yer alan diğer öneri bir "sosyal iklim fonunun" kurulması olmuştur (Erbach & Jensen, 2022; Wilson vd., 2023).

Sosyal iklim fonu, bina ve karayolu taşımacılığı yakıtları için her iki sektörde enerji verimliliğini artırma girişiminin sosyal etkilerinin dengeli dağılımını amaçlar (Wilson vd., 2023: 2). Bu durumun etkilerinin adil dağılımına yönelik olarak, sosyal iklim fonu aracılığıyla emisyon azaltımına yatırım yapan tüketicilere destek için, bina ve karayolu ETS gelirlerinin %25'inin tazminat fonu olarak ayrılması planlanmıştır (Wilson vd., 2023: 1). Bu uygulamanın dayanağı, mevcut iklim politikası çerçevesinde geçiş sürecini kapsayan iki önemli boyuttur. Bunlardan ilki, yerel ve bölgesel ekonomilerde Adil Geçiş Mekanizmasını uygulamaktır (Velten vd., 2023: 149). İkinci boyutu ise, ağırlıklı olarak dezavantajlı ve kırılgan kesimlere yansıyan sosyal etkileri ele almaktır (Velten vd., 2023: 149).

Tüm bunlara ek olarak, tarihsel süreçte AB yetki alanı kapsamında görece birbirinden ayrı şekilde ele alınan çevre ve iklim politikalarının, AYM ile başlayan süreçte giderek bütünleştiğini görmek mümkündür. AB'nin 8. Çevre Eylem Programı (2021-2030) iklim ve enerji stratejisi çerçevesinde, AYM ile ele alınan stratejik alanları destekleyen öncelikli hedefler şu şekilde tanımlanmıştır: 2030 sera gazı emisyon azaltım hedefine ulaşılması; iklim krizine karşı kırılganlığın azaltılarak uyum kapasitesinin ve dirençliliğin artırılması; döngüsel ekonomi; sıfır atık hedefi; biyoçeşitliliğin korunması; sanayi, binalar ve altyapıda enerji verimliliği; hareketlilik, turizm; uluslararası ticaret ve gıda sistemi alanlarında üretim ve tüketimle ilgili çevresel ve iklimsel baskıların azaltılması (European Commission, 2021a). Bu hedefler aynı zamanda, AYM'nin faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. AYM geniş bir yelpazede birbirini tamamlayan ve birbiriyle ilişkili hedefleri kapsamaktadır. Bunlar arasında enerji sektörünün karbondan arındırılması, temiz mobilite ve döngüsel ekonomiye geçişin hızlandırılması, kirliliğin azaltılması, kaynak verimli bina inşası ve yenilemenin teşvik edilmesi, daha sağlıklı bir gıda

sistemi oluşturulması biyoçeşitliliğin korunması ve bunların tümünün kimseyi geride bırakmadan gerçekleştirilmesi yer almaktadır (European Commission, 2019: 3). AYM ile öngörülen müdahaleler, enerji, iklim veya çevre politikalarının münferit içeriklerini birleştirici kapsamlı bir güç alanıdır. Özellikle birçok politika alanının birbiriyle güçlü bir şekilde bağlantılı olması ve ulaşım, sanayi, tarım, sürdürülebilir finansman gibi daha ayrıntılı müdahaleler gerektirmesi, bu bütünleşmenin temel itici gücüdür (Fernandez vd., 2021: 2).

1.2.4. Avrupa Birliği'nin İklim Politikası Araçları

AB iklim faaliyetlerinin takibine yönelik bir izleme ve değerlendirme mekanizması, 1994 yılında Avrupa Çevre Ajansı'nın kurulmasından itibaren aşamalı olarak gelişmiş ve yenilenmiştir. Bu mekanizmalar, üye devletlerin düzenli raporlamaları, çeşitli kaynaklardan veri toplanması, Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Komisyonu gibi AB kurumları tarafından rapor ve değerlendirmelerin yayınlanmasını içermektedir (Prahl & Hofmann, 2014). Mesela, yük paylaşımı ilkesinde her AB üyesi kendi iklim taahhüdünü ve stratejisini ortaya koyarken, Avrupa Çevre Ajansı bu taahhütlere yönelik ilerlemeleri değerlendirmekte ve raporlamaktadır. Diğer yandan, AB iklim politikalarına yönelik izleme mekanizması ile iklim politikası araçları arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. İzleme mekanizması, mevcut hedeflere ulaşma sürecini değerlendirir, destekler ve yönetir. İklim politikası araçları ise bu hedeflere ulaşma çabalarını sağlayan ve düzenleyen araçlardır. Hangi araçların kullanılacağını ve bu araçların hangi yönetim tarzı ile paralel olarak ortaya çıktığı, yönetenlerin nasıl eyleme geçmesi gerektiğinin cevabı olarak da çeşitlendirilmektedir.

Genel olarak üç farklı yönetim tipi, politika araçlarının da belirleyicisi konumundadır. Bu biçimler -hiyerarşiler, piyasalar ve ağlar (network)- olarak sınıflandırılmaktadır (Jordan vd., 2010: 32-33). Hiyerarşi, farklı düzeylerdeki aktörlerin etkili bir şekilde bütünleştiği ve alt düzey organların koordineli bir şekilde hareket etmesini sağlamak için açık kurallar ve standartlar belirlendiği durumlarda en iyi şekilde işlemektedir (Jordan vd., 2010: 32-33). Piyasa mekanizmaları ise piyasanın "görünmez elinin" katılımcıları koordinasyon sağlamaya teşvik ettiğini varsayarak işlemektedir. Bununla birlikte üçüncü yönetim biçimi olarak ele alınan

ağ yapılanmalarında koordinasyonun, hiyerarşik yapılanmadaki gibi direktif ya da piyasa mekanizmalarındaki gibi ücret/fiyat üzerine değil “güven” üzerine inşa edildiği ifade edilmektedir (Jordan vd., 2010: 32,33). Burada üç yönetim tarzının kesiştiği ve en iyi faydanın gözlendiği senaryo, AB iklim politikaları kapsamında mevcut durumu yansıtmakta ve çeşitli politika araçlarının düzenlenmesini sağlamaktadır. Daha açık bir ifadeyle; hiyerarşik olarak, ilgili politika alanına ilişkin bir takım sosyal norm ve standart yaratılıp alt düzey aktörler tarafından uygulanması teşvik edilmektedir. Piyasaya dayalı araçlar, bu normlara hizmet eden uygulamaların yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, ağ tabanlı bir yönetim mekanizması ise ortaya çıkan normların ve uygulama pratiklerinin güvenilirliğinin artırılmasına katkı sağlayabilirler. Ağlar açısından baktığımızda, ağların, iklim enformasyonunun ve politika uygulamalarının pratik yaşama nüfuz edebileceği önemli bir aracı olduğunu söylemek mümkün. Özellikle, bu çalışmanın odak noktası olan kentsel ağlar, iş birliği ve dayanışma mekanizmalarıyla, aktörler arası benzer zorluklara karşı çözüm geliştirmeye odaklı faaliyetleriyle ele alınmaktadır. Dolayısıyla, bu ağların AB iklim hedeflerine ulaşma açısından en az piyasaya dayalı politika araçları kadar önemli görüldüğü söylenebilir.

Diğer yandan, AB’nin iklim politikası araçları piyasa odaklı ve piyasaya dayalı olmayan araçlar şeklinde iki temel gruba indirgenebilir. Sera gazı emisyonunu azaltmaya ve küresel iklim sistemini korumaya yönelik olarak AB, düzenleyici, piyasaya dayalı ve bilgi odaklı araçlar geliştirmiştir (Jordan vd., 2012: 51). Bu politika araçları genelde emisyon ticaret sistemine dahil olan sektörlerle yönelik politika araçları (ETS) ve emisyon ticaret sistemine dahil olmayan sektörlerle ve alanlara yönelik politika araçları (ETS dışı) olarak gruplandırılmaktadır (Delreux & Ohler, 2019: 10). Bunlardan biri AB’nin emisyon azaltımına ve enerji verimliliğine yönelik hedeflerine ulaşmak için piyasaya dayalı bir araç olarak, sera gazı emisyon ticaret sistemi uygulanmasıdır (Skovgaard, 2014: 12). ETS sistemi, bir karbon piyasası sistemi aracılığıyla konvansiyonel enerji kaynakları, ağır sanayi ve Avrupa içi havacılıktan kaynaklanan emisyonları azaltmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, Avrupa Yeşil Mutabakatı doğrultusunda, AB’nin ticari partneri olan üçüncü ülkeleri de bağlayan bir “sınırdaki karbon vergisi” uygulaması gündeme getirilmiştir (European Commission, 2019).

ETS dışı politika araçları, emisyonları azaltmak için doğrudan fiyatlandırma veya ticaret sistemleri dışında kullanılan politika ve düzenlemeleri içerir. ETS kapsamı dışındaki sektörlerden kaynaklanan emisyonların azaltımına yönelik olarak, üye devletlerin ulusal emisyon azaltım hedeflerinin yanı sıra AB mevzuatında belirlenen ve uyumlu hale getirilmiş AB ürün standartları ile ulusal politikalar yoluyla azaltılması beklenmektedir (Delreux & Ohler, 2019: 15). ETS ağır sanayi ve enerji üretimi gibi yüksek emisyon kaynaklarını odak alırken, ETS dışı sektörler yük paylaşımı esasına dayanarak daha geniş çaplı bir sektörel yelpazeye dahildir. Bu sektörler; yurtiçi ulaşım¹⁰, bina yapımı ve inşaat, tarım, küçük sanayi, atık alanlarını kapsamaktadır. Elbette her iki gruba dahil araçlarda avantaj ve dezavantajların keşfi muhtemeldir. Fakat, enerji verimliliği programları, sürdürülebilir ulaşım politikaları, yenilenebilir enerji teşvikleri veya yerel eğitim ve farkındalık kampanyaları gibi ETS dışı politika araçları, sadece piyasa odaklı olmaması sebebiyle toplumun daha geniş bir kesiminin sürece katılımını sağlayabilir.

1.3. AVRUPA BİRLİĞİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAPSAMINDA YEREL AKTÖRLER

1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma ve İklim Değişikliğine Uyum

İklim değişikliği ile mücadelede önemli bir yer tutan sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının temeli, 1987’de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan “Ortak Geleceğimiz” olarak da bilinen Brundtland Raporuna dayanmaktadır (Keeble, 1988: 17). Raporda bahsedilen ve ekonomik, sosyal, çevresel birçok faktör barındıran sürdürülebilir kalkınma kavramı; “*gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak*” şeklinde bir paradigmayı öne sürmektedir (Brundtland, 1987). Kentleşme oranının giderek artması ve 21. yüzyılın bir kentler dünyası yaratacağı öngörüsüne bağlı olarak, gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki fırsatlara erişim ve refah makası kentsel düzeye indirilmiştir. Buna

¹⁰ Havacılık dahil değildir çünkü ETS kapsamındaki sektörler arasında yer almaktadır (Herold vd., 2019: 31).

istinaden raporda kentsel zorluklara dair ayrıca bir başlığa yer verilmiştir (Brundtland, 1987). Dolayısıyla, çevre ve iklim değişikliği kapsamında da kentlerin uluslararası alanda stratejik öneminin artmaya başlamasında bu raporun yayınlanmasının önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir.

Diğer yandan AB kurucu anlaşmalarında çevresel meselelere yönelik düzenlemelerin, Birlik için sürdürülebilir kalkınma kavramının zaman içinde yerleşik bir ilke haline gelmesiyle gerçekleştiği görülmektedir. AB'nin ilk sürdürülebilir kalkınma stratejisi 2001'de yayınlanmıştır (Herold vd., 2019: 13). Günümüzde sürdürülebilirlik ilkesinin referans kaynağı olarak ise BM'nin Gündem 2030 Raporu gösterilebilir. Bu raporda, 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi ve birbiriyle ilişkili 169 alt amaç tanımlanmıştır (United Nations, 2015a: 1). Bu amaçlar, doğal ve beşeri kaynaklara eşit erişim, yoksulluğun bitirilmesi, toplumsal eşitlik ideallerinin küresel boyutta gerçekleşmesine yönelik stratejik hedeflere hizmet etmektedir (United Nations, 2015a: 1). Bununla birlikte, iklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acil eylem, raporda tanımlanan 13. sürdürülebilir kalkınma hedefidir (United Nations, 2015a: 14). Bu hedefin alt amaçları; iklimle ilgili doğal felaketlere uyum kapasitesini ve dirençliliği artırmak, iklim değişikliğine yönelik strateji ve planlamaları ulusal mevzuatlara dahil etmek; iklim değişikliğine yönelik bireysel farkındalığın artırılmasını sağlamak ve azaltım ile uyum stratejilerinin uygulanmasında kurumsal kapasiteyi güçlendirmek olarak belirlenmiştir (United Nations, 2015a: 23). Dolayısıyla BM Gündem 2030, Paris İklim Anlaşması'nın tamamlayıcısı niteliğinde bir politika metnidir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma kavramı sosyoloji, ekonomi, kentsel planlama, siyaset, coğrafya, yönetim ve kamu politikası gibi sosyal bilimlerin çeşitli alanlarına sirayet eden ve bu alanlara ait bilgiler tarafından şekillenen disiplinler arası bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Jabareen, 2008: 180). Bu kavram, özellikle “sürdürülebilir” olmayı ve ekonomik “kalkınmayı” tek bir potada eriterek ekolojik modernizasyonu anımsatan “yeşil ekonomi” kavramını da destekleyen bir perspektif sunmaktadır.

Diğer yandan, iklim değişikliği politikalarının başarısı azaltım ve uyum stratejileriyle ilgili çabaların bir araya getirilmesine dayandırılrsa da bu politikaların sürdürülebilir kalkınma ile ilgili bağlantılarının sağlam bir şekilde kurulması gereklidir (Laukkonen vd., 2009: 289). İklim ve çevre politikalarının sürdürülebilir

kalkınma ile koordine edilmesi, sürece katılması gereken geniş bir paydaş yelpazesini işaret etmektedir (Fernandez vd., 2021: 2). Sürdürülebilirliğe geçiş sürecine dahil olan paydaşların çoğalması ile BM Gündem 2030 ve AYM politika belgelerinin temel aldığı “hiç kimseyi geride bırakmama” ilkesi gereği, sürdürülebilirlik yaklaşımının temelde kapsayıcılık yoluyla toplumsal kabulü geliştirmeyi amaçladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Buna ilişkin olarak yukarıda, AYM için katılımcı, kapsayıcı yaklaşım ve adil bir geçiş mekanizmasının oluşturulmasının öneminden bahsedilmiştir. Bu amaçların gerçekleşmesi, teknokratik yöntemlerin ötesine geçerek, demokratik katılımın derinleştirilmesini, iklim değişikliğine yönelik kamusal desteğin vatandaş katılımı yoluyla pratik alanda da varlık göstermesini ve çok düzeyli bir iş birliği mekanizması gerektirmektedir (Grabbe & Lehne, 2019: 7-12).

Bununla birlikte AYM, sürdürülebilirliğin tüm AB politikaları ile bütünleştirilmesini gerektirmektedir. Bu sebeple adil geçiş mekanizmasına atıfta bulunarak iklim entegrasyonuna yönelik yatırım ve fonların büyük ölçüde yeşil dönüşümü finanse etmesi için Avrupa Yatırım Bankasının, Avrupa’nın İklim Bankası olma vizyonundan bahsedilmiştir (European Commission, 2019: 16). Bu bağlamda, Avrupa Yatırım Bankası 2030’a kadar iklim eylemi ve çevresel sürdürülebilirlik alanlarında 1 trilyon Avro değerindeki yatırımı desteklemeyi taahhüt etmiştir (European Environment Agency, 2022: 2). Diğer bir yandan, Avrupa Enerji Ajansı tarafından Avrupa Yatırım Bankası Çevre ve Biyoçeşitlilik uzmanı ile yapılan bir görüşmede sürdürülebilirlik alanında yatırım yapmanın zorlukları ele alınmıştır. Buna göre karşılaşılan zorlukların, ülkeler arasındaki asimetrik yapılanmanın yanı sıra, kamu sektöründe yatırımların tasarlanması ve uygulanması için yeterli kaynak bulunmamasına ilişkin olduğu ifade edilmiştir (European Environment Agency, 2022: 2). Bu sebeple bireylerin ve sivil toplumun yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde iklim değişikliğine yönelik taleplerini dile getirmelerinin sürdürülebilirliğin finansmanını yapılandırma konusunda önemli bir belirleyici olduğu dile getirilmiştir (European Environment Agency, 2022). Böylece hem sürdürülebilir kalkınmanın hem iklimle mücadelenin hükümetler arası süreçlerle sınırlandırılmayacağı açıkça görülmektedir.

Diğer yandan, azaltım ve uyum olmak üzere birbiriyle yakından ilişkili iki temel iklim değişikliği stratejisinden bahsetmek mümkündür. Azaltım, iklim krizinin nedeni olan sera gazı emisyon artışında gerekli düzenlemelerin yapılmasını, emisyon oranlarındaki azalmayı ve nihayetinde küresel ısınmanın yavaşlamasını ifade eder. Doğrudan emisyon azaltımı bazı hedeflerde genellikle sorumluluk sektörel bazda dağıtılmaktadır. Uyum ise, çevresel problemler ve iklim değişikliğinin sebep olduğu olumsuz etkilere karşı direnç geliştirmeyi ifade eder. Avrupa komisyonu, 2013 yılında Avrupa'nın iklim dirençliliğini artırmak için AB iklim değişikliğine uyum stratejisini yayınlamıştır (European Commission, 2013). Uyum stratejisinin gerekliliği, emisyon azaltımı önemini korumaya devam ederken, geçmişte önlem almada gecikmeye dayalı olarak, mevcut emisyon oranlarının gelecek yıllarda olumsuz etkiler meydana getireceğinin öngörülmesiyle açıklanmıştır (European Commission, 2013: 2). Bu bağlamda iklim değişikliğine uyumu üç önemli kavram çerçevesinde açıklamak mümkündür. Bunlardan ilki olumsuz etkilenme olasılığını gösteren “kırılganlıktır” (Simoes, 2023). Bir diğer kavram, değerli bir şey söz konusu olduğunda olumsuz sonuçların potansiyelini işaret eden “risk” kavramıdır (Simoes, 2023). Üçüncüsü ise mevcut sistemdeki riskin sonuçlarını ifade eden “etki” kavramıdır (Simoes, 2023). Mevcut sistemdeki kırılganlık, risk ve etki söz konusu olduğunda ekonomik, çevresel ve sosyal maliyetleri daha tutarlı olan, esnek ve katılımcılığı sağlayan uygulamalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (European Commission, 2013: 2). Bu strateji belgesiyle birlikte, üye devletler arasında daha fazla koordinasyon ve bilgi paylaşımı teşvik edilmiş, ilgili tüm AB politikaları kapsamında iklim değişikliğine uyumun ana akımlaştırılması desteklenmiştir (Amanatidis, 2019: 5). İklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine karşı ele alınan uyum politikaları, Birliğin karar alma yöntemlerinden biri olan açık koordinasyon yöntemi ile ortaya çıkma eğilimi göstermektedir (Jordan vd., 2010: 37).

AB'nin güncel uyum stratejisi (2021-2030), 2021 yılında yürürlüğe girmiştir. İklim değişikliğinin su kıtlığı, tarımda verimsizlik, turizm gibi ekonomik faaliyetlere olumsuz etkilerinin yanı sıra, sıcak hava dalgalarının insanların sağlıklarını etkilemesi¹¹, gıda tehdidi, sosyal eşitsizliklerin artması ve iklim göçü gibi sorunlar güncel uyum stratejisinin temel gerekçeleridir (European Commission, 2021b: 1,2).

---

¹¹2022 verilerine göre kıta Avrupa'sında 61,672 insanın sıcak hava etkili sebeplerle yaşamını yitirdiği tahmin edilmektedir (Harvey & E&E NEWS, 2023).

Bu strateji, AB'nin 2030 ve 2050 iklim hedeflerine ulaşmak ve toplumu iklim değişikliğinin etkilerine karşı hazırlamak amacıyla tasarlanmıştır. AB, kapsayıcı ve sistemsal bir dönüşüm için uyum stratejilerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını yönetişimin her seviyesinde destekleyeceğini ifade etmiştir (European Commission, 2021b: 5). Mevcut uyum stratejisinin üç temel ilkesi; bilgiye ve belirsizlik yönetimine *daya akıllı uyum*; tüm düzeylerdeki ilgili politika gelişimlerini destekleyerek *daha sistematik uyum* ve küresel iklim değişikliğine uyum uygulamalarının hızlandırıldığı *daha hızlı uyum* (Climate-ADAPT, 2022: 3,5,11) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda AYM'nin bir parçası olarak güncel uyum stratejisi iklim değişikliğine dirençli altyapı, doğa ve biyoçeşitliliği koruma, su yönetimi, tarım ve gıda güvenliği, sağlık ve sosyal içerme, kentsel alanlarda iklim değişikliğine uyum gibi çeşitli süreçleri kapsamaktadır (European Commission, 2021b). Bu sebeple farklı düzeyler arası aktörlerin katılımını gerektiren iklim değişikliğine uyum stratejisinde, bölgesel ve yerel aktörlerin rolü öne çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra, azaltım stratejisi doğrultusunda ulus devletler ile uluslararası kurumların müzakereleri ve taahhütleri aracılığıyla üst politikadaki hareketlilik daha çok öne çıkarken, uyum stratejisi yatay bir hareketliliği ve yerel düzeyde gelişmiş bir yeşil dönüşüm kapasitesi gerektirmektedir. Çünkü, bireylerin ve toplumların iklim değişikliğine karşı savunmasızlığı ve kırılganlığı sadece bulundukları yerin coğrafi ve mekânsal koşullarına bağlı olmadığı gibi sadece ulusal hükümetlerin konuyu mevzuata dahil edip etmemesine de bağlı değildir. Ekolojik dengenin bozulmasından atomik bireyin gündelik yaşamına ve siyasi atmosfere uzanan bir spektrumda çeşitli krizlere sebep olan iklim değişikliğiyle mücadelede, aktörler arasındaki çeşitlilik ve sinerji kritik bir öneme sahiptir. Avrupa Yeşil Mutabakatına bağlı olarak emisyon azaltımının, ormanlar ve okyanuslar gibi karbon depolama alanlarının korunması da dahil olmak üzere, iyi bir uyum sürecine bağlı olacağı hususunda ortak bir eğilim mevcuttur. Özellikle uyum sürecinin önemli bir parçası olan yerel yönetimler, bu krizin somutlaştığı ve etkilerinin toplumsal düzlemde hızla yaygınlaştığı mekanları temsilen önemli aktörlerdir. Bu kapsamda yerleşim yerlerine nasıl ve ne ölçüde hizmet verildiği ve yerleşim yerlerinden sorumlu yerel aktörlerin ilgililikleri, yetkinlikleri ve iklim eylemine yönelik gönüllülükleri, toplumların iklim

değişikliğinin ortaya çıkardığı etkilere karşı direnç oluşturmada belirleyici faktörlerdir (Laukkonen vd., 2009: 290).

1.3.2. Avrupa Birliği'nde Yerel Aktörlere Bakış

Avrupa Topluluğu (AT), 1970'li yılların başında kentsel bir gündeme yoğunlaşmamış fakat bölgesel uyum politikalarına odaklanmıştır (Hrytsai, 2020: 22). Bununla birlikte, Birliğin Maastricht (1992) ile yerellik ilkesinin tanınması, ekonomik ve siyasi bütünleşme kapsamında kentsel ve bölgesel hükümetlerin önemini artırmış ve böylece Avrupa kentsel politikasına giden bir yol açılmıştır (Payre, 2010: 267). Kentlerin küresel bağlamda stratejik bölgeler olarak önem kazanmaya başlaması da bu duruma katkı sağlayan gelişmelerdendir. Kentsel gündem fenomeni, küreselleşmeyle, özellikle de kentlerin tehlikede olduğunu ve AB politika oluşturma sürecine dahil olmaları gerektiğini oldukça erken bir zamanda açıkça ortaya koyan Avrupa bütünleşme süreci ile yakından bağlantılı görülmektedir (Le Galès, 2006, atıf yapan: Medina & Fedeli, 2015: 2). Yerel ve bölgesel otoriteleri temsilen 1994'de Bölgeler Komitesi'nin kurulması (CoR), bu ihtiyacın erken dönem somut bir çıktısı olarak görülmektedir (Payre, 2010: 268). Kentsel alanda doğrudan bir Birlik yetkisinin olmamasından kaynaklanarak üye devletlerin hükümetleri ve Avrupa Komisyonu dışındaki Avrupa kurumları, halihazırda temeli daha önceye dayanan uyum ve bölgesel politikaların da etkisiyle, genellikle bölgesel sorunlarla daha fazla ilgilenmişlerdir (Kharchi, 2017: 134). Fakat, iklim değişikliğine yönelik AB politikalarının gerçekleştirilmesinde Avrupa başkentleri, metropoller, kentler ve niteliksel olarak kentleşmeye başlayan kasabalar ve ilçeler oldukça önemli bir role sahiptir. Çünkü kentler, refah, insan sermayesi ve yenilikçi girişimler gibi olumlulukların kaynağı iken aynı zamanda kentsel yoksulluk, hava ve su kirliliği, yüksek suç oranları gibi çeşitli sosyal, çevresel ve ekolojik problemlerin de birincil kaynağını oluşturmaktadır (Hrytsai, 2020: 22). Diğer yandan siyasi perspektifte, Avrupa'nın parçalı yapısı ve ulus devletler arasındaki çeşitli farklılıklar düşünüldüğünde, karar alma süreçlerinde kamuoyu desteği ve vatandaş katılımı, parçalanmış bir yapıya sahip olan AB'de politika yapımı için belirleyici bir role sahip olarak da kabul edilmektedir (Grabbe & Lehne, 2019: 1-5).

Aslında kentsel alanlar ve yerel yönetimler hala büyük oranda ulusal yönetimlere tabidir ve ulusal hükümetler AB'nin politikaları ve yönetimiyle ilgili temel kararlardan sorumlu olmaya devam etmektedir. Ancak, Avrupa bütünleşmesinin, yerel yönetimlerin yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya Avrupalılaşıma¹² sürecini tetiklemiş olması¹³ ile yerel aktörler, “AB'nin çok boyutlu gerçeklerinden beslenmekte ve de bu gerçekleri geri beslemektedir” (Guderjan, 2012: 105-107). Dolayısıyla burada Avrupalılaşıma, üye devletlerin dışında AB kurumları ve yerel otoriteler arasındaki dikey ve yatay etkileşimi de kapsar. Bunun belirgin örneklerinden biri, çevresel ve sürdürülebilir kalkınma politikalarıdır, çünkü AB karar verme süreci, bu politika alanında iç politika oluşturma sürecinden çok daha önemli hale gelmiştir (Kern & Bulkeley, 2009: 312). Buna istinaden, AB, çeşitli program ve finansman araçlarıyla politika hedeflerini desteklemekte ve bu politikaların uygulanmalarını teşvik etmektedir. Özellikle AB'nin uyum politikası¹⁴ doğrultusunda yerel yönetimlere farklı düzeylerdeki kurumlarla etkileşim kurma imkânı veren yatırım araçları yerel aktörlerin belediye birlikleri, şemsiye kuruluşlar ve ulusötesi ağlara katılımını güvenli bir zeminde mümkün kılmaktadır (Guderjan, 2012: 110). Üstelik, 2021-2027 dönemini kapsayan uyum politikasının, “vatandaşla daha yakın ilişkiler kurmak” üzere yeni bir önceliği de mevcuttur (De Bethune, 2022). Bu önemli bir yeniliktir, çünkü Avrupa düzeyinde yerel yönetimlerle daha yoğun iş birlikleri demek, neredeyse vatandaşlarla eş mesafede olmak demektir.

AB, yapısal fonlar ve uyum fonları¹⁵ olmak üzere çeşitli mali programlar aracılığıyla, yerel alandaki varlığını güçlendirerek başlıca kentsel altyapı projelerinin, gelişmiş kalkınma stratejilerinin ve dönüştürücü yeniliklerin arkasında konumlandırılmıştır (Juhasz, 2010). Aslında AB'nin yerel aktörlerle kentsel politika

---

¹²Kentsel Avrupalılaşıma, AB ve yerel yönetimler arasındaki karşılıklı bağımlılığın dinamik ve etkileşimli bir süreci olarak kabul edilir. Buna istinaden bu etkileşim doğrultusunda Avrupalılaşıma, ulusüstü politikalarda, kurumsal düzenlemelerde, söylemlerde, aktörlerin tercihlerinde, değer ve normlarında değişikliğe yol açarak ortak bir Avrupa kimliğinin oluşumuna katkı sağlar (Gualini, 2011).

¹³ Bu durum aynı zamanda çok düzeyli AB yönetişim sistemiyle de paralel olarak ele alınmaktadır (bkz. 2. Bölüm).

¹⁴Uyum politikası (*cohesion policy*): Uyum politikası, AB'nin tarihsel olarak en eski politikalarından biridir. Yeni üye ya da aday üyelerin AB standartlarına uyumunu destekleyen bir yatırım politikasıdır. Uyum Politikası, istihdam yaratmayı, ticari rekabeti, ekonomik büyümeyi, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek ve vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmek için Avrupa Birliği'ndeki tüm bölgeleri ve şehirleri hedeflemektedir (Bachtler, 2022).

¹⁵Güncel olarak bu fonlar; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Uyum Fonu, Avrupa Sosyal Fonu (ESF+) ve Adil Geçiş Fonu'dur (Bachtler, 2022).

oluşturması uzun bir sürece yayılmış ve gayri resmi bir şekilde gerçekleşmiştir. AB kentsel gelişim ve mekânsal planlama alanında herhangi bir yetkiye sahip değilken, Avrupa Komisyonu Maastricht Anlaşması'nda (1992) bu konunun düzenlenmesine ve Birlik yetki alanına dahil edilmesine ilişkin bir öneride bulunmuş fakat bu öneri üye devletler tarafından reddedilmiştir (Hrytsai, 2020: 31). Bunun sonucunda, Avrupa kentsel gündemi bir çeşit hükümetler arası diyalog özelliğine bürünerek gelişim göstermiştir. Mevcut Avrupa kentsel gündemini oluşturan ve hükümetler arası anlaşmalar temelinde inşa edilen bu gündemin öne çıkan bileşenleri Sürdürülebilir Avrupa Kentleri Leipzig Şartnamesi (2007), AB için Kentsel Gündem'in kabul edildiği Amsterdam Paktı (2016) ve Yeni Leipzig Şartnamesidir (2020) (De Losada, 2021: 18).

2016 tarihinde Amsterdam'da AB Konseyi Hollanda Dönem Başkanlığı'nın daveti ile kentsel konulardan sorumlu AB Bakanlarının yanı sıra birçok paydaş kurum ve örgütün katılımıyla düzenlenen toplantı, AB Kentsel Gündemi'ne ait önemli çıktılardan biri olan Amsterdam Paktı ile sonuçlanmıştır (Armondi, 2020: 3-4). Görüşmeler, çok sayıda farklı aktörün katılımıyla gerçekleşmiştir. Bunlardan bazıları; Avrupa üye devletler, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Bölgeler Komitesi, Avrupa Kentsel Bilgi Ağı, ESPON, URBACT ve EUROCITIES 'dir (Armondi, 2020: 12; European Union, 2016; Hrytsai, 2020: 31). AB Kentsel Gündemi'ni uygulayan mekanizma dört ana paydaşın iş birliği ile çalışmaktadır: Üye devletler, Avrupa Komisyonu Genel Müdürlükleri, yerel yönetimler ve kentsel ağlar, fon kuruluşları gibi farklı yönetim düzeylerinden ilgili kurumlar (Pact of Amsterdam, 2016).

Amsterdam Paktı, AB politikalarında kentsel boyutun güçlendirilmesini amaçlayan kentsel politika paydaşlarının çok boyutlu ve çok düzeyli iş birliği için yeni bir model oluşturmaktadır (Hrytsai, 2020: 29). Söz konusu iş birliği ve partnerlik, yerellik ve orantılılık ilkelerine dayanarak, Avrupa kentsel politikasının “daha iyi regülasyon, daha iyi finansman ve daha iyi bilgi” alanlarında çok boyutlu ve çok düzeyli olarak güçlendirilmesini amaçlar (Pact of Amsterdam, 2016: 3). Dolayısıyla Amsterdam Paktı, kentlerin karar alma mekanizmalarına dahil olan özneler olarak hareket etmesine alan açan bir deklarasyon olarak yorumlanabilir.

Kentsel Gündem münferit olarak kentlerin görüş ve önerilerini yansıtan mevcut oryantasyon belgeleri ile, AB Kentsel mekanlarının nasıl organize edilmesi gerektiği ve mekânsal planlamanın nasıl olması gerektiğine dair normatif varsayımlar sergilemektedir (Armondi, 2020: 11). AB Kentsel Gündemi, üye devletlerin, bölgelerin, kentsel otoritelerin temsilcilerinin, Avrupa Komisyonunun, Avrupa Parlamentosunun, Birlik danışma organlarının, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer ilgili aktörlerin ortaklaşa çalıştığı yeni bir gayri resmi çok düzeyli iş birliği biçimi olarak ortaya çıkmıştır (Pact of Amsterdam, 2016: 9). İlk kez Avrupa kentleri Avrupa düzeyinde karar alıcılarla aynı masa etrafında ortak amaçlar doğrultusunda ortak eylem kapasitesi geliştirmek için bir araya gelebilmiştir (Morgan, 2022). Bu bağlamda, Kentsel Gündem, AB iklim politikalarının gelişim sürecine, kentlerin doğrudan katılımını ve aşağıdan yukarıya bir modeli amaçlamaktadır (Verhelst, 2017: 77).

Birliğin kurumsal çerçevesinde kentlerin rolüne ilişkin ele alınan Avrupa Parlamentosu'nun 2018 Raporu'nda *“güvenlik ve göç, demografik değişim, işsizlik, kamu hizmetlerinin kalitesi ile ilgili zorluklar, temiz enerji, doğal afetler ve çevrenin korunması gibi küresel zorluklar, AB politikalarının tasarlanması ve uygulanmasında kentlerin daha güçlü bir kararlılık göstermesi gerektiği”* ifade edilmektedir (European Parliament, 2018: 4). Bu ifade, sürdürülebilir kalkınmada yerel aktörlerin payına düşen rolü aleni olarak yansıtmaktadır. Avrupa Kentsel Gündemi, AB iklim politikalarının kentsel boyutunu desteklemekte ve gözetmektedir. Avrupa Kentsel Gündemi için belirlenen odak temalar; hava kalitesi, döngüsel ekonomi, iklim uyumu, kültürel miras, dijital dönüşüm, enerji geçişi, konut, göçmen ve göçmenlerin entegrasyonu, yenilikçi kamu alımları, yerel ekonomideki meslek ve beceriler, arazinin sürdürülebilir kullanımı ve doğaya dayalı çözümler, kentsel hareket ve ulaşım, kentsel yoksulluk, kamusal alanın güvenliğini içermektedir (Pact of Amsterdam, 2016; Council of the EU, 2019). Burada doğaya dayalı çözümlerin altını çizmek önemlidir. Çünkü doğaya dayalı çözümler, iklim değişikliğine uyum süreciyle yakından ilişkilidir. Doğa temelli yaklaşım, iklim değişikliğine karşı direnci artırmayı amaçlayan, paydaş odaklı, belirli bir bölge ya da yerel düzey için özel olarak hazırlanmış hizmetler sunabilen ekosistem temelli yaklaşımları içermektedir (Simoës, 2023). Mesela sıklıkla erozyon kontrolü, kuraklık ya da sel önleme gibi

amaçlara yönelik geliştirilen tarımsal ormancılık, kıyı bölgelerin korunması ya da sulak alan restorasyonu gibi çözümler bu yaklaşımlara örnek verilmektedir (Simoes, 2023). Bu uygulamalar yerel aktörleri yakından ilgilendirmektedir. Dolayısıyla yerel aktörler ve kentsel alanlar iklim değişikliği ve etkileriyle mücadelede ön plana çıkmaktadır.

Bununla birlikte Avrupa Kentsel Gündemine yönelik güncel gelişmelerden biri 2020’de kabul edilen Yeni Leipzig Şartnamesidir. Bu şartname, BM Gündem 30 sürdürülebilir kalkınma hedefleri (hedef 11: sürdürülebilir kentler ve topluluklar), Paris İklim Anlaşması ve Avrupa Yeşil Mutabakatı küresel anlaşmalarını kentsel ölçekte uygulayabilmek için bir politika çerçevesi sunmaktadır (New Leipzig Charter, 2020). Kentsel dönüşümün ancak sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, ekolojik ve ekonomik boyutu ile bütünsel olarak mümkün olacağı vurgulanmıştır (New Leipzig Charter, 2020: 3). Dört temel unsur, kentsel dönüşümün nihai hedefi arasında yer almaktadır. Bunlar kapsayıcı kentler, yeşil kentler, üretici kentler ve dijital kentler olarak sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla Avrupa kentlerinin vizyonu, sosyo-ekonomik eşitsizliklerin azaldığı ve erişilebilir hizmetin arttığı; iklim nötr hedefine hizmet eden uygulamaların ve yeşil alanların arttığı; istihdam olanaklarının arttığı üretici ve dijital dönüşümün günlük yaşama entegre edildiği bir gelecektir (New Leipzig Charter, 2020: 4). Ayrıca, iklim değişikliği odaklı hedefler; önde gelen Avrupa kentlerinin karbon nötr bir modelde liderlik yapması, üretim ve tüketimde yeşil paradigmanın ve döngüsel ekonomi modelinin yaygınlaştırılması olarak belirlenmiştir. Bunu destekler şekilde, kentsel ulaşım, lojistik ve hareketlilikte düşük karbonlu alternatiflerin yaygınlaşması kentlerin iklim misyonlarından biridir (New Leipzig Charter, 2020: 4). Bu çerçevede ele alınan önemli bir başka nokta da şartnamede kentlerin çözüm odaklı toplumsal yenilikler için önemli laboratuvarlar olduğunun ifade edilmesidir (New Leipzig Charter, 2020: 2). Çünkü, yeniliklerin denenebileceği mekanlar olarak kentsel yönetimler bunu tek başına gerçekleştiremeyecekleri için uzun soluklu iş birliği girişimleri önemli olacaktır. İlerleyen bölümlerde de bahsedileceği gibi, ulusötesi ağlar bu iş birliklerinin şekillenmesi ve teşvik edilmesi için işlevsel bir tutum sergilemeye uygun aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir yol haritası olarak AYM'nin başarıyla uygulanmasında, büyük çaplı ve çok aktörlü bir yönetim mekanizması gerektiği açıktır. Yukarıda ele alındığı üzere AYM, sanayi ve ticaret odaklı karbon emisyon azaltım meselesini aşmaktadır. Enerji sektörünün karbondan arındırılması, binaların enerji ve kaynak verimli bir şekilde inşa edilmesi ve yenilenmesi, sanayinin inovatif girişimleri ve temiz, döngüsel ekonomilerde küresel liderler haline gelmesinin desteklenmesi, akıllı, temiz mobiliteye geçişin hızlandırılması, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sağlıklı ve çevre dostu gıda sistemlerinin teşvik edilmesi içeriklerine sahiptir (European Commission, 2019). AYM, kimsenin geride bırakılmadığı, adil bir geçiş ile sürdürülebilir büyüme ve istihdam yaratmaya vizyonu ile temellendirilen bir stratejidir. İklim değişikliğiyle mücadelenin teknik ve sosyal boyutlarının kesişim noktası olarak kentlerin ve yerel yönetimlerin aktörlüğü AB iklim liderliğinin ve stratejilerinin başarıya ulaşması için kritik öneme sahiptir.

Diğer yandan, yerel aktörler söz konusu olduğunda, ilk öne çıkan AB kurumunun Bölgeler Komitesi olduğu söylenebilir. Bölgeler komitesi, AB'nin yerel ve bölgesel düzeydeki siyasi temsilcisi olarak işlev görmektedir. Avrupa Bölgeler Komitesi Çevre, İklim Değişikliği ve Enerji Komisyonu (ENVE), 2020 yılında oluşturulan kentleri ve bölgeleri AYM'nin merkezine yerleştirmek ve AYM'nin "yerel ve bölgesel yetkililer için somut projelere ve doğrudan finansmana dönüşmesini" sağlamak için Yeşil Mutabakat Yerelleşiyor çalışma grubunu¹⁶ koordine etmektedir (European Committee of the Regions, 2020). Yeşil Mutabakat Yerelleşiyor çalışma grubu üç temel hedefe yönelik faaliyet göstermektedir. Bunlar; AYM kapsamındaki politika girişimlerinde kentlerin ve bölgelerin sesini duyurmak; kentleri ve bölgeleri AB iklim politikalarının merkezinde konumlandırmak; yerelde yeşil dönüşüm uygulamalarında başarı hikayelerinin ve iyi uygulama örneklerinin yayılmasını sağlamaktır (European Committee of the Regions, 2023b). Bu amaçların gerçekleşmesine yönelik olarak, çalışma grubu tarafından yürütülen bir araştırmaya göre, CoR üyelerinin iyi uygulama projeleri kapsamında en çok karşılaştıkları engeller; bürokrasinin ağır işleyişi, finansal desteğe ulaşmak ve iklim krizin etkileri olarak belirlenmiştir (European Committee of the Regions, 2023b).

---

¹⁶ Bkz. <https://cor.europa.eu/en/engage/Pages/green-deal.aspx>

Bir başka güncel dayanak olarak, CoR tarafından deklare edilen 23 Haziran 2023 tarihli politika belgesi ele alınabilir (European Committee of the Regions, 2023a). CoR, AYM'nin gelecek vizyonunda politika çerçevesini güçlendirmek için bazı önerilerde bulunmuştur. Kentlerin, AYM'nin uygulamasının bugüne kadarki durumunu değerlendirmede ve uygulamaların yerel aktörler ile vatandaşların ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlamak için stratejik düzenlemeler önermede kritik paydaşlar olduğu ifade edilmiştir (European Committee of the Regions, 2023a: 3). Diğer bir vurgulama ise, AYM'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumunun artırılarak, iklim ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının bütünleştiği daha kapsamlı bir şemsiye strateji haline getirilmesine ilişkindir (European Committee of the Regions, 2023a: 4). AYM'nda sürdürülebilir kalkınma ilkesine yer verilmiş olmasına rağmen (European Commission, 2019), Bölgeler Komitesi'nin politika önerisinde AYM'nin sosyal boyutu, dezavantajlı gruplara daha çok odaklanılmasının ve küresel tartışmalara yön veren sürdürülebilir kalkınma amaçlarının merkezi rolünün ele alındığı görülmektedir (European Committee of the Regions, 2023a: 4). Diğer bir vurgu ise, mevcut politikaların uygulanmasını ve etkilerini değerlendirmek için güvenilir ve sürekli veri ihtiyacının karşılanması gerekliliğine yapılmıştır. 2023 yılında kurulan Avrupa İklim Nötrlüğü Gözlemevi (ECNO)^{17,18} inisiyatifi bu ihtiyaca karşı atılan çözüm odaklı bir örnek olarak ele alınmıştır. Genel itibari ile Komitenin politika önerileri AYM hedeflerine ulaşmak için çok düzeyli yönetim düzenlemeleriyle iklim politikalarının yerel ve sosyal boyutunun dengelenmesi gerektiğini öne çıkarmaktadır. Tüm bunlar ışığında, AB düzeyinde de iklim değişikliği ile mücadele sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak ele alınmakta olduğu görülmektedir. Buna ilişkin olarak, iklim politikalarının gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin hem kolektif hem de münferit eylemlerinin önemli bir role sahip olduğu açık bir şekilde ifade edilebilir.

¹⁷ ENCO: Avrupa İklim Nötr Gözlemevi, emisyonu sebep olan geleneksel sektörlerin yanı sıra çapraz alanları da içeren 13 yapı taşı üzerinden iklim nötr hedefinde ilerlemeyi takip eden, açık ve güvenilir veriye dayalı bir gösterge sistemidir. Takip edilen 13 yapı taşı 6 ekonomik sektör ve 7 çapraz alandan oluşur. Ekonomik sektör kapsamında; tarım, inşaat, elektrik, sanayi, karbon azaltımı ve ulaşım sektörüdür. Çapraz alanlar ise; uyum, yaşam tarzı, temiz (çevre dostu) teknoloji, adil ve kapsayıcı dönüşüm, dış ilişkiler, yönetim ve finansı kapsar. Bu 13 yapı taşı 105 farklı göstergıyla takip edilmektedir. Göstergeler ile ölçülen bu 13 sektörün mevcut durumu; “*doğru yolda, çok yavaş, çok çok yavaş, yanlış yönde, yetersiz veri*” olarak sınıflandırılmaktadır. Güncel tabloda *doğru yolda* olan tek yapı taşı yönetim olarak görünmektedir (Velten vd., 2023).

¹⁸ <https://climateobservatory.eu/#Building-Blocks>

1.4.SONUÇ

Bu bölümde ilk olarak AB iklim politikalarının tarihsel gelişimi yasal ve politik çerçeve kapsamında ele alınmıştır. Daha sonra güncel iklim politikalarına yönelik değişen süreç kapsamında Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB'nin iklim hedef ve stratejilerine odaklanılmıştır. Bununla birlikte, tezin analiz birimi olarak yerel aktörlerin AB'ndeki öneminin sürdürülebilir kalkınma, çevresel problemler ve iklim değişikliği boyutu incelenmiştir. Bölüm boyunca çevre ve iklim değişikliğinin AB'nin yetki alanına dahil olma sürecinin nasıl geliştiğine; AB'nin mevcut iklim politikaları kapsamında ne yaptığına ve sürdürülebilir kalkınma ile iklim politikalarının bütünleşmesi kapsamında AB'de yerel otoritelerin nasıl bir rol oynadığına ilişkin cevaplar aranmıştır. Tarihsel olarak, AB'nin iklim politikalarının, çevre politikalarının gelişiminden daha yavaş ilerlediği ve daha geç olgunlaştığı görülmüştür. Ayrıca, iklim hedeflerine ulaşmanın sürdürülebilir kalkınmadan ayrı tutulamayacağı, dolayısıyla iklim politikası bütünleşmesinin bir gereklilik olarak evrildiği görülmüştür. Bugün, sürdürülebilirlik ve iklim krizi AB politikalarının ortak çerçevesini oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, AB iklim politikalarının gelişiminde iç ve dış dinamiklerin birbirini beslediği, dolayısıyla AB'nin yalnızca kapalı bir organizma olarak ele alınamayacağı anlaşılmıştır. AB, iklim politikalarının uyumu için çeşitli politika araçları geliştirmiştir. Bu araçlar doğrultusunda, Birlik düzeyinde belirlenen iklim hedeflerinin üye devletler ve paydaşlar tarafından kabul görmesi ve hedeflere doğru ortak hareket edilmesi beklenmektedir. Güncel olarak AB iklim liderliği pozisyonunda ele alınmaktadır ve uluslararası çerçevede AB tek bir aktör olarak hareket etmektedir. Bununla birlikte Kyoto Protokolü ile başlayan yük paylaşımı süreci, AB'nin uluslararası bir aktör olarak taahhüt ettiği iklim hedeflerinin Birlik içinde üye devletler tarafından sorumluluğun paylaşılmasına yol açmıştır. Küresel bir lider olarak AB'nin güncel söylemlerinde ve politikalarında AYM belirleyici bir strateji olmuştur. Bu kapsamda uzun vadeli iklim hedeflerinin gerçekleşmesi için sürdürülebilir kalkınma, ekonominin yeşil dönüşümü, iklim diplomasisi ve toplumsal katılımın sağlanması hususunda çeşitli stratejiler oluşturulmuştur. Hiç kimseyi geride bırakmama ilkesine dayanan AYM, ekolojiyi merkeze alan bir ekonomik

dönüşümün, yani yeşil ekonomiye geçişin temel prensiplerini ve sürecin etkilerinin sosyal dağılımının adil bir şekilde gerçekleşmesini de içermektedir.

Diğer yandan sivil toplumun ve bireylerin proaktif katılımının, kapsayıcı ve adil bir yeşil dönüşüm için önemli olduğu görülmüştür. Ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler ile sivil toplum ve özel sektörün AB kurumlarıyla iş birliği içinde olmasına yönelik faaliyetler, paydaş yelpazesinin kapsamı genişletmektedir. Birliğin önemli paydaşlarından biri olarak yerel yönetimlere ve kentsel mekanlara verilen önemin yüksek olması, yerel aktörlerle doğrudan etkileşimin alternatif yollarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda, güncel AB Kentsel Gündemi (2016) ele alınmıştır. Ayrıca, Avrupa Kentsel Gündemi'nin katılımcı paydaşları arasında doğrudan yer alan AB kurumları, yerel yönetimler ve ulusötesi belediye ağları bunu örneklemiştir. Avrupa'da sürdürülebilir bir gelecek inşası için atılan diğer önemli adımlar arasında Avrupa İklim Paketi ve Avrupa İklim Yasası da yer almaktadır. AYM süreciyle ortaya çıkan ve hedeflerin bağlayıcılığını sağlayan girişimler devlet düzeyinde bir yönetişimin yetersizliğine ithafen, toplumsal katılımın önemini öne çıkaran içeriklere sahiptir. Her iki girişim de kentsel ağların iklim eylemi konusundaki çabalarını destekler bir pozisyonundadır. Üstelik bu çabaların küresel ve AB çapında bir dayanışmaya entegre olması teşvik edilmektedir.

Devam eden bölümde bu politikaların erişilebilirliği, hangi yöntemlerle yayılabileceği ve ağsal faaliyetlerin rolü ulusötesi belediye ağları üzerinden tartışılacaktır. Ulusötesi iklim yönetişiminin aktörlerinde biri olarak yerel otoriteler, ulusötesi alanda ele alınacak ve örgütsel davranışları sonucunda ortaya çıkan ulusötesi belediye ağlarının oluşum süreçleri ve yapısal özellikleri incelenecektir. İkinci bölüm, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. İlk olarak, ulusötesi alanın ne olduğu, ayırt edici özellikleri ve literatürde nasıl kavramsallaştırıldığı ele alınmaktadır. İkinci kavramsallaştırma ise yönetim kavramına yönelik yapılmaktadır. Hem ulusötesi iklim yönetişiminin hem de AB yönetim modelinin kesişim noktaları, bu araştırmanın amacına yönelik olarak bir rehber görevi görmesi ve bütünsel bir anlam çerçevesi sunması açısından önemlidir. Bununla birlikte, ilerleyen bölümde ulusötesi belediye ağlarının iklim yönetişimindeki rolü, işlevi ve yapısal özelliklerine temel oluşturmak için küresel iklim rejiminde devlet dışı ve yerel aktörlerin yükselişine değinilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM YÖNETİŞİMİ BAĞLAMINDA ULUSÖTESİ BELEDİYE AĞLARI

2.1. GİRİŞ

Antropojenik iklim değişikliğinin kapsamı, hızı ve ölçeği endüstrileşme ve kentleşme oranının yüksek olduğu küresel dünyanın sorunudur. Bu sebeple iklim yönetişimi, çevresel dejenerasyon ve kirlenmenin sınırlarını aşmaktadır. Buna bağlı olarak günümüzde ulusötesi alana nüfuz eden dağınık, parçalı ve çok aktörlü bir yönetişim mekanizmasıyla karşı karşıyayız. Özellikle ekonomik küreselleşme ve neoliberal politikaların yaygınlaşması, çevre yönetişimi kapsamında kamusal alanı özele ve yerelden küresele olmak üzere sektörler, bireyler ve gruplar arası çeşitli aktörlerin iş birliğini gerekli kılmıştır. Bu iş birlikleri, ulus-devlet ve hükümetler arası örgütlerin oluşturduğu hiyerarşik yapılara alternatif olarak küresel kamunun faydasını gözeten ve hiyerarşik olmayan ulusötesi yönetim ağlarının önünü açmıştır. Bu doğrultuda, 1990'ların başında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ile temelleri atılan uluslararası iklim rejiminin paralelinde ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin faaliyetleri yükselişe geçmiştir. Çünkü, aktörler arası karşılıklı bağımlılığın giderek yoğunlaştığı bir dünyada, çevresel meseleler ve iklim değişikliği ulusötesileşmeye derinlik kazandıran ve ulusötesi aktörleri küresel siyaset arenasına dahil eden önemli bir gündem olagelmıştır. Üstelik iklim yönetişimi, sera gazı azaltım hedefinin yanı sıra, önemli ölçüde sosyal unsurun da ele alınmasını gerektirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ve kapsayıcılık ilkelerinin temel alındığı iklim politikaları bunu göstermektedir.

Diğer yandan, ulusötesi bir gündem olarak iklim değişikliğinin çok boyutlu ve çok aktörlü bir yönetişim mekanizması gerektirmesi, süreç içerisinde ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin iklim rejimine eklemlenmesini sağlamıştır. Çünkü, BMİDÇS'nin öne çıkan aktörleri, hükümetler arası süreçlerde devlet düzeyinde aktörler olmuştur. Fakat, iklim değişikliğine karşı küresel ölçekte etkin bir cevabın verilmesinde hükümetler arası sürecin etkisiz kalması, devlet dışı aktörlerin iklim yönetişiminde dikkate alınan bir aktörlük düzeyine ulaşmalarına yol açmıştır. Daha geniş perspektifte, sermayenin sınır aşan hareketliliği, teknolojik gelişmeler, altyapı

ve ulaşımda inovasyon, yeni iletişim kanalları gibi küreselleşme eğilimlerini besleyen süreçleri hızlandırmaktadır. Bu hız, hem ulusaltı aktörler olarak kentsel yönetimlerin önemini artıran hem de ulusötesileşen problemlere adem-i merkeziyetçi yaklaşımı entegre eden bir yaklaşımın da ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, ulusötesi alanın oluşumu gibi, devlet dışı aktörlerin ulusötesi iklim yönetişimindeki katılımcılığı ve aktörlüğü de kavramsal olarak küreselleşme süreciyle paraleldir. Bu gerekçeyle, ikinci bölüm ulusötesi alanın tanımlanması ve ulusötesi iklim yönetişiminde devlet dışı aktörlerin yükselişinin ele alınmasıyla başlamaktadır.

İkinci bölümde ele alınan araştırma soruları şunlardır: (1) Küreselleşme literatüründe ulusötesi alan nasıl kavramsallaştırılmıştır? (2) Ulusaltı aktörlerin uluslararası iklim rejimine eklemlenmesi hususunda AB'nin işlevi ulusötesi belediye ağıları üzerinden nasıl konumlandırılabilir? (3) Ulusötesi belediye ağılarının işlevsel özellikleri ve sunduğı fırsatlar nelerdir? Bu bölümün argümanı, ulusötesi belediye ağılarının küresel iklim yönetişimindeki önemine ilişkindir. Ulusötesi belediye ağıları küreselleşmenin ve ulusötesi alanın bir parçası olarak iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynayan devlet dışı aktörlerdir. Diğer yandan, bu ağıları da kapsayan devlet dışı ve ulusaltı aktörlerin, 2015 sonrası dönemde hızlanarak uluslararası iklim rejimine eklemlenmesi, iklim yönetişiminin ulusötesileşmesinde önemli bir gelişmedir. Bu ağıların desteklenmesi ve güçlenmesi, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında hükümetler arası süreçlerin tıkanıklığını yerel aktörlerin sürece eklemlenmesi ile telafi edici bir etki yaratabilir.

Bu tezin analiz birimi, yerel aktörler ve ulusötesi belediye ağılarıdır. Ulusötesi iklim yönetişimi mekanizmasının bir parçası olarak devlet dışı aktörler ise kentsel yönetim birimi olan belediyeler ile sınırlandırılmıştır. Özellikle, Paris İklim Anlaşmasının revizyonist yaklaşımıyla 2015 sonrası süreçte, devlet dışı aktörlerin BMİDÇS bağlamında içselleştirilmesi, küresel düzlemde kentlerin ve yerelde iklim eyleminin önemini artırmıştır (Smeds & Acuto, 2018). Merkezci ve merkezkaç güçlerin çeşitli etkilerine maruz kalan kentler, küreselleşmenin geleneksel ve öncül mekânı olarak yer almaktadır (Toly, 2008: 342). Buna istinaden kentler, ulus devletlerin otoritesini zayıflatan ve politik-sivil süreçlerde ulusaltı ve ulusötesi aktörlerin yükselişini kolaylaştıran koşulların meydana çıkmasıyla karakterize

edilmektedir (Sassen, 2004: xii). Küreselleşmenin itici güçleri, kentlerin üretim kapasitelerini artırırken metaların üretimi, tüketimi, dolaşımı ve biriktirilmesi için lojistik ağları ve altyapıyı da güçlendirdikçe, kentleşen bir dünya düzeni ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin mekânsal aktörü olarak kentler, çevresel bozulma ve iklim değişikliği sorununun hem kaynağı hem çözümü olarak konumlandırılabilir.

Kentlerin küresel dünyayla daha bağlantılı hale gelmesi, yerel yönetim birimleri arasındaki iş birliklerini de güçlendirmiştir. Belediyeler arasında kurulan ulusötesi ağlar, bu iş birliklerinin göstergesi olarak ele alınmalıdır. Bu ağların erken dönem faaliyetlerinde AB koordinasyonu bir rol model olarak öne çıkmaktadır. Özellikle AB çok düzeyli yönetim modeliyle, ulusaltı aktörlerin ve belediye ağlarının farklı yönetim düzeylerindeki etkenliğini destekleyen bir zemin olmuştur. Çünkü AB, ulusötesi belediye ağlarına iklim yönetişiminin hem bölgesel hem de ulusötesi boyutunda aktörler arası dikey etkileşimin yanı sıra, hiyerarşik olmayan ve yatay bir iklim yönetişimi mekanizması sağlamaktadır. Böylece ulusötesi belediye ağları, iklim değişikliğiyle mücadeleyi yerele taşıyabilir. Ayrıca bu ağlar hem ulusötesi alanda hem de AB düzeyinde ulusaltı aktörlerin tek ve güçlü bir sesle temsil edilmelerini sağlayabilirler. Dolayısıyla bu ağlar AB iklim politikalarının hem Birlik düzeyinde hem ulusötesi alanda yayılmasında stratejik bir rol oynarken uluslararası iklim hedeflerinin uygulanma kapasitesinin artmasında kritik bir rol üstlenebilirler.

Bu bölümde ilk olarak, küreselleşme olgusuna dayanarak ulusötesi alanın kavramsal tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Daha sonrasında, ulusötesi alanda konumlanan küresel iklim yönetişiminde ayırt edici unsur olarak ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin ön plana çıkması, iklim rejiminin önemli dönüm noktaları üzerinden ele alınmıştır. 2015 sonrası dönem, ulusötesi iklim yönetişiminde ulusaltı ve devlet dışı aktörleri güçlendiren BM koordinasyonunun ortaya çıktığı dönemdir. Uluslararası iklim rejiminin önemli bir aktörü olarak AB ise iklim yönetişimini katalize eden bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Böylece, ilk bölümün içeriğiyle birlikte ulusötesi alanın önemli bir parçası olarak AB çok düzeyli iklim yönetişimi mekanizmasında kentlerin ve belediye ağlarının konumu tartışılabilecektir. Bununla birlikte ikinci bölüm, devlet dışı aktörler arasında yer alan ulusötesi belediye ağlarına ilişkin mevcut literatür doğrultusunda, ağların potansiyel faydalarını ve ayırt edici karakteristik özelliklerini içermektedir.

2.2. ULUSÖTESİ ALANDA İKLİM YÖNETİŞİMİ VE ULUSALTI AKTÖRLER

2.2.1. Küreselleşme Bağlamında Ulusötesi Alanın Kavramsallaştırılması

Ulusötesileşmeye yönelik erken dönem çalışmalarda, Nye ve Keohane (1971) bu kavramı ulusötesi ilişkilerin ulus devletler ve devletlerin davranışları üzerindeki etkilerini ele alarak uluslararası siyaset çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu çalışma ile literatürde uluslararası ilişkiler bağlamında neo-liberal bir cephe açılarak sınır ötesi iş birliği ve karşılıklı bağımlılık kavramları odak noktası haline gelmiştir (Nye & Keohane, 1971). Bu çerçevede ulusötesi ilişkileri hükümetlerin merkezi dış politika organları tarafından kontrol edilmeyen, devletlerin sınırlarını aşan temaslar, koalisyonlar ve etkileşimler olarak tanımlamışlardır (Nye & Keohane, 1971: 329). Böylece bilinen dünya düzeni ulus altı, ulusal, uluslararası ve ulus ötesi aktörlerin sosyal, ekonomik ve siyasal ilişkiler ağı olarak güncellenmiştir. Uluslararası siyaset çerçevesinde Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte değişen dengeler ve küreselleşme eğilimlerinin yayılması, Nye & Keohane tarafından ele alınan ulusötesi ilişkilerin yeniden gündeme gelmesine ve ulus-devlet merkezliliği aşarak hem anlamsal hem de aktörel bir genişlik kazanmasına yol açmıştır (Bulkeley vd., 2014: 6). Genişletilmiş bir tanımla ulusötesi alanda meydana gelen ilişkiler, *“en az bir tarafın devlet dışı bir aktör olduğu veya en az bir tarafın ulusal bir hükümet ya da hükümetler arası bir kuruluş adına faaliyet göstermediği durumlarda, ulusal sınırları aşan düzenli etkileşimler”* olarak tanımlanmıştır (Risse-Kappen, 1995: 3). Bu açıdan, ulusötesi alanda ulus devlet ve hükümetler artık toplumsalın tek aktörü olmadığı gibi tek odak noktası da değildir. Diğer yandan, ulusötesi alanın oluşumuna yol açan bir süreç olarak kabul edildiğinde küreselleşme kavramı, dünyanın siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel iç içe geçmiş mevcudiyetini yansıtan önemli bir kavramdır.

Küreselleşme teorileri, uluslararası ekonominin yanı sıra sosyal, siyasi ve yönetsel alanları kapsamaları sebebiyle de önemli bir tartışma olarak literatürde yer edinmektedir. Bu tartışma küreselleşme olgusunun gerçekliğini doğrulayan ve kabul eden küreselciler, bu kavramsal kabule eleştirel yaklaşan şüpheciler ve küreselleşme süreciyle gelen dönüşümleri destekleyen dönüşümcüler arasında yer almıştır (Held

vd., 1999; Held & McGrew, 2003). Şüpheciler küreselleşme hipotezlerinin ideolojik ve sosyal olarak yapılandırılmış olduğunu savunurlarken, küreselciler şüphecilerin bu argümanının tersini destekleyerek küreselleşme söyleminin geçerliliğini ve faydalarını öne sürerler (Held & McGrew, 2003: 2). Her ikisinin ortasında konumlandırılabilen olan dönüşümcüler ise, dünya genelindeki devletlerin ve toplumların, daha önce görülmemiş bir boyutta birbirine bağlı fakat son derece belirsiz bir dünyaya uyum sağlamaya çalışırken derin bir değişim süreci deneyimlediğini savunurlar (Held vd., 1999: 2). Bununla birlikte, genel kanı itibarı ile küreselleşme kavramı, ulus-devletin yaşamın sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarında, kitle iletişim araçları ve ulusötesi şirketlerin yükselişi sonucunda güç kaybetmesi üzerine temellendirilir (Sklair, 1999: 145). Buradan yola çıkarak ulus-devletin gücünün azalması ile iktidar ve güç ilişkilerinin bölünerek sosyal yapının çeşitli boyutlarına nüfuz ettiği küresel bir toplumun mevcudiyeti, küreselcilerin bakış açısını yansıtmaktadır. Bu bakış açısı, ekonomik mantığa öncelik vererek neoliberal bir zeminde insanlığın ilerlemesinin bir habercisi olarak tek bir küresel pazarın ve küresel rekabet ilkesinin ortaya çıkışını desteklemektedir (Held vd., 1999: 3) Kapitalizm ve teknolojik ilerleme küreselleşmenin itici gücü olarak, ulusal devletlerin gücünü sınırlarken küresel toplumun oluşmasına yol açar (Held vd., 1999). Bu düzende serbest piyasa kapitalizmi ne kadar fazla benimsenirse, ülkelerin büyüme, gelişme ve kalkınmalarının o kadar verimli olacağı görüşü, küreselleşme eğilimlerini temellendiren önemli bir argümandır (Friedman, 2000: 9). Thomas Friedman, küreselleşmeyi devam eden dinamik bir süreç olarak “bireylerin, şirketlerin ve ulus devletlerin dünya çapında daha uzağa, daha hızlı, daha derine ve daha ucuza ulaşmasını sağlayan bir sistem olarak piyasaların, ulus devletlerin ve teknolojilerin önlenemez bütünleşmesi” şeklinde tanımlamıştır (2000: 9). Fakat, küreselci argümanların temelinde ekonomik mantık öncelense de tek piyasa işleyişine entegre olan küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutları da hesaba katılmaktadır. Küreselleşme dinamiklerinin tam olarak anlaşılması için, sistemsel bütünleşme sürecinin altı farklı boyutu olarak finansal piyasalar, siyaset, ulusal güvenlik, kültür, teknoloji ve çevrenin de ele alınması gerektiği ifade edilmektedir (Friedman, 2000: 23-24).

Şüpheler ise küreselleşme teorisine alternatif argümanlarla daha eleştirel yaklaşmaktadır. Örneğin, Hirst ve Thompson (2009), küreselleşme varsayımını aslında bir tür uluslararasılaşma olarak yorumlamaktadır. Bu görüşü beş ana argümanla temellendirirler. Bunlardan ilki, mevcut uluslararasılaşmış ekonominin tarihte daha önce de görülmüş olmasına ilişkindir. 1870-1914 yılları arası dönemde, dünyanın daha açık ve daha bütünleşmiş bir ulus-devletler arası ekonomiyi deneyimlediği burada öne sürülmektedir (2009: 27). Buna dayanarak, küreselciler tarihsel derinlikten yoksunluk ve küresel ekonomiyi uluslararasılaşmış ekonomiden ayıran net bir modelin eksikliği hususlarında eleştirilmiştir (2009: 27). İkinci bir argüman, birçok şirketin çok uluslu bir yapıya sahip olsa dahi, varlıklarının, üretim ve satışlarının ulusalda konumlandırılmasına yöneliktir (2009: 27). Merkezi bir yapıya sahip olan çok-uluslu şirketlerin varlığı, küreselleşmeyle kastedilen ekonomik büyümeyi kitlemekte ve sadece belirli uluslarda kümelenmektedir (2009: 27). Dolayısıyla, küreselleşme ve ulus-devletin etkisini yitirme söylemine karşın ulusal çıkar ve önceliklerin devamlılığına ve ulus-devletin önemine atıfta bulunmaktadır. Diğer bir eleştiri ise, yatırım ve istihdam akışını sağlayan sermaye hareketliliğinin ağırlıklı olarak sanayileşmiş ve gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerin bu durumdan ancak sınırlı bir şekilde faydalanabilmeleri üzerinedir (2009: 27). Dördüncü argüman da bununla benzer bir eşitsizlik ve jeopolitik bölünme üzerine inşa edilmiştir. Ticaret, yatırım ve finans akışlarının Avrupa, Doğu Asya ve Kuzey Amerika temelinde domine edilmesi (Triadization), küresel-bölgeselleşme eğiliminin küreselleşmeden daha yoğun olduğuna ilişkin bir görüş ortaya çıkarmıştır (2009: 28). Böylece büyük ekonomiler (Sekizler Grubu gibi) finansal piyasaları ve diğer ekonomilerin eğilimlerini domine edebilmektedir (2009: 28). Hirst ve Thompson küreselleşme söylemini, çağdaş ekonomik güçler karşısındaki acizliğimizi telafi etmeye çalışan bir mit olarak nitelendirmektedir (2003: 46). Kastedilen “mitin” işlevselliği, neoliberal politikaların, yani küresel serbest piyasanın dayanaklarının ve Anglo-Amerikan kapitalizminin meşrulaştırılmasına dayanmaktadır (Held & McGrew, 2003: 6). Buna karşın, küreselciler, şüphelerin küreselleşmeyi ideolojik ve sosyal inşa ya da Batı emperyalizmi olarak nitelendirmesini reddetmektedir (Held & McGrew, 2003: 7).

Çağdaş küreselleşmeyi temel alan dönüşümcü yaklaşımın temelinde ise ulusal hükümetlerin güç, işlev ve yetkilerinin yeniden yapılandırılması ve siyasal topluluğun dönüştürülmesi yer almaktadır (Held vd., 1999: 8). Dönüşümcüler ulus devletlerin önemini reddetmemekle birlikte, uluslararası yönetim kurumlarının genişleyen yetki alanı ve uluslararası hukuk çerçevesinde bazı kısıtlamalar ile karşılaştıklarını ve yeniden şekillendiğini savunurlar (Held vd., 1999: 8). Bu yeniden şekillenmenin, birbirine giderek daha bağlı bir dünyada yönetim süreçlerinin artan karmaşıklığına yanıt olarak daha aktivist bir devlet modeli ortaya çıkardığı öne sürülmektedir (Held vd., 1999: 9). Küreselleşmenin ve çok parçalı yapıya örnek olarak gücün uluslararası, ulusal ve yerel otoritelere dağıldığı uluslarüstü bir model olarak AB, Dünya Ticaret Örgütü, küresel finans piyasaları, kozmopolitizm, Savaş Suçları Mahkemeleri gibi çeşitli küresel kurum ve süreçler ele alınmaktadır (Held vd., 1999: 8; Sassen, 2003: 1). Literatüre “küresel kent¹⁹” konseptini kazandıran Saskia Sassen, dönüşümcülerden biri olarak konumlandırılır (Bouteligier, 2012: 42). Bu noktada amaç ulus devletin reddi olmadığı gibi, küresel ekonominin gelişimiyle birlikte, gelişmiş üretici hizmetleri, bilgi ve altyapının yoğunlaştığı kentlerin yeni bir güç alanı olduğunun ifadesidir (Bouteligier, 2012: 43). Sassen (2003), neoliberal kurumsal ekonomik küreselleşmenin, görünenin sadece bir kısmı olduğunu savunmuş ve küreselleşmeyi iki farklı dinamik kümesinin kesişimi olarak ele almıştır. Bu dinamiklerin işlediği pratikler ve örgütsel biçimler, küresel ölçekler olarak düşünülen şeylerin yapısını oluşturmaktadır (Sassen, 2003: 1). Diğer yandan, küreselleşme sürecinin ulusal terimlerle inşa edilmiş bölgelerin ve kurumsal alanların derinliklerinde gerçekleştiğini savunmaktadır (Sassen, 2003: 1,2). Bununla kastedilen, daha küçük yönetim birimlerine ve toplumun yapı taşlarına nüfus eden, yani yerel ölçeklerde gerçekleşen bir küreselleşme sürecidir.

Başka bir açıdan, bir perspektif olarak küreselleşme ya da *globalizm*, kıtalararası mesafelerde karşılıklı bağımlılık ağlarını içeren bir dünya durumu olarak betimlenmektedir (Keohane & Nye, 2003: 75). Bu ağsal bağlantılar bireylerin, sermaye ve malların, bilgi ve fikirlerin sınır ötesi akışı ve etkileriyle oluştuğu gibi

---

¹⁹ Küresel kent konsepti, kentlerin kendi kendine yeten mekanlar olarak sınır ötesi alanda birbirleriyle ticari ilişkiler geliştirmelerine bağlı olarak kavramsallaştırılmıştır (Sassen, 2005: 27) Burada bahsedilen ölçek daha çok büyük kentleri baz alsa da kentlerin uluslararası düzende önemli bir güç alanı olarak kavramsallaştırılmış olması açısından önemlidir.

aynı zamanda tüm gezegeni etkileyen çevresel ve biyolojik açıdan önemli maddelerin (asit yağmurları, pestisit vb.) akışıyla da oluşabilmektedir (2003: 75). Küreselleşmenin bu boyutunun ele alınmış olması, ulusötesi çevre ve iklim yönetişimi ile küreselleşme ilişkisine dikkat çekmek için önemlidir. Mevcut kavramsallaştırmalara yönelik ele alınan farklı argümanların yanı sıra, sıklıkla birlikte anılan iki kavram olarak ulusötesileşme ve küreselleşme arasındaki ayrımın yapılması gerekmektedir. İnsanların, sermayenin ve malların, bilginin, kararların ve mekanların sınır aşan hareketleri siyasi sınırların geçirgenliğini artırmıştır (Ritzer, 2010: 25). Bahsedildiği üzere bir kavram olarak küreselleşme, bu gibi unsurların ağsal yapılanmalarının gezegen çapında bir etki ve hareket akışı oluşturmalarıyla dünyanın birbiriyle bağlantıya geçmesini ve dünyanın bir noktada aynışmasını ifade ederken, ulusötesileşme jeopolitik sınırları aşan karşılıklı bağlantılarla nispeten sınırlandırılmış bir uzantı ve süreç olarak tanımlanmaktadır (Ritzer, 2010: 20). Burada bireylerin ve sivil toplumun sınır ötesi hareketleri ve artan küresel bağlantılılığın bu hareketleri nasıl etkilediği söz konusudur (Tedeschi vd., 2022: 605). Ulusötesileşme bağlamında odak nokta, dünyanın genel olarak birbirine bağlılığından ziyade, insanların ve kuruluşların sınırlar ötesinde etkileşime girme biçimleridir. Jeopolitik sınırlara takılmaksızın etkileşime giren bireyler, gruplar ve kuruluşlar dünyanın aynışmasından ziyade mevcut farklılıklara ve çeşitliliklere büyüteç tutarlar. Örneğin internet aracılığıyla bireylerin zaman ve mekânsal sınırlar fark etmeksizin doğrudan iletişim kurabilmesi küreselleşme sürecinin gezegen çapında ortaya çıkardığı bir akışkanlık, bağlantısallık ve eşzamanlılık örneğidir. Fakat, daha iyi koşullarda yaşamak üzere göç eden bir kişinin kendi kültürel birikimini de beraberinde götürmesi ve geldiği yerle ilişkiseliliğini devam ettirebilmesi durumu, ulusötesileşme üzerinden açıklanmaktadır (Ritzer, 2010: 21). Keza iklim değişikliği küresel bir gündemken, çalışmanın merkezini oluşturan iklim değişikliği yönetişiminin ulusaltı aktörleri olarak farklı devletlerin yerel yönetimleri arasında kurulan ağlar, ulusötesileşmenin mahsulü olarak değerlendirilmelidir. Nitekim, 1990'ların başlarından itibaren kentlerin iklim değişikliği politikaları alanında yeni kurulan ulusötesi kentsel ağlara katılması, ulusal egemenliğin azalmasına bağlı bir şekilde ulusötesi alanın ortaya çıkmasının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (Kern & Mol, 2013: 294).

Burada iki kavram açısından da ön plana çıkan aktörler farklılık göstermektedir. Kurumsalcı bir açıdan bakıldığında ulus devlet ve hükümetler arası örgütler, sınır aşan meselelerin öncelikli aktörleri olarak kabul görmektedir. Fakat, çok uluslu şirketler, hükümet dışı örgütler, bireyler, ulusaltı yönetim birimleri ve aktörler iklim yönetişimini önemli ölçüde etkilerler. Bu aktörler, iklim değişikliğine karşı kendi girişim ve etkilerini artırmak için ulusal sınırların ötesinde iş birliği kurarak ulusötesi yönetim ağlarını oluşturmaktadırlar (Andonova vd., 2009: 57). Bu ağlar, devlet düzeyinin altındaki etki alanlarını ulusötesi alanın gündemi olarak önemser. Ulusötesi iletişimin gerçekleştiği bağlam ise özel sektör, kamusal alan, hükümet dışı örgütler ve sivil toplumun paydaşları aracılığıyla ortaya çıkan toplumsal hareketler arasındaki bağlantılarda konumlanır. Yani, aslında söz konusu ağsal yapılar toplumun diğer paydaşlarını da harekete geçirmektedir. Bu sebeple, Timothy Sinclair (2013: 57) ulusötesileşme kavramını, “ulus devletlere ya da uluslararası kurumların kendilerine değil, kurumsalcılığı tamamlayan diğer araçlara ve süreçlere odaklanan küresel yönetim anlayışı” olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre, devlet düzeyinin altında gerçekleşen ulusal ve yerel hareketler, ulusötesi ağlar aracılığı ile birleşerek devlet düzeyinin üzerinde konumlanan bir yapı oluşturmaktadır (Sinclair, 2013: 61-62). Ulusötesileşme durumunda devletler hala önemli aktörlerdir. Fakat bu durum bir devlet tekelinden ziyade, devlet dışı aktörler aracılığıyla yerelde meydana gelen hareketleri bir araya getiren ağlara olanak oluşturur. Ulusötesi yönetişimin ortaya çıkışının en yaygın açıklaması, devlet dışı aktörlere hedeflerini gerçekleştirmeleri için devlet temelli düzenlemeler ve hükümetler arası ilişkilerin ötesinde yeni yollar sağlanmasıdır (Hale, 2020: 208). Böylece ulusötesi ağlar jeopolitik asimetri gözetmeksizin toplumlara nüfuz ederek küresel toplumsal hareketlere zemini oluşturabilmektedir (Sinclair, 2013: 62). İklim rejimine eklemlenen devlet dışı aktörler bunu örneklendirebilirler.

Ulusötesi alanı, uluslararası sivil toplumun ve devlet dışı aktörlerin etkenliği üzerinden okuduğumuzda, toplumsal hareketin ve sosyal aktivizmin küreselleşmesinden ve küresel kamusal alanın mevcudiyetinden de bahsetmiş oluruz. Güncel yaşamımızda da karşılaştığımız üzere, bilgi ve teknolojiye eş zamanlı erişebilirlik, kamusal alanı ilgilendiren yeniliklerin ve gelişmelerin yaygınlaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bunu destekleyen bir örnek olarak, küreselleşmenin mekanı

olarak kentlerin, iklim değişikliği sorunlarını ele alan ulusötesi ağlara üye olma sebepleri arasında kapasite geliştirme, bilgi paylaşımı ve politika yayılımını kolaylaştıran temel koşulların sağlanmasının yer alması ele alınabilir (Lee, 2013: 109). Bu koşullarda sivil toplumun, ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin etkinliği, çevresel problemler ve iklim değişikliği bağlamında, ulusal sınırları aşan bir sosyal değişimin (Lemos & Agrawal, 2006: 300) ve sosyo-ekolojik dönüşümün üretilebilirliğini güçlendirmektedir. Burada belirleyici olan bir diğer mesele, ulusötesi alanın parçalı ve çok düzeyli yapısında aktörlerin birbirinin ritmine eşlik edebilecek bir düzenle hareket edebilme olanağını sağlayacak bir yönetim mekanizmasıdır.

Diğer yandan, çevresel yönetim ve iklim değişikliği kapsamında küreselleşmenin hem negatif hem pozitif etki oluşturan bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. İklim değişikliği, kolektif eylemle çözülmesi gereken küresel ölçekli bir problemdir (Ostrom, 2010: 550). Nitekim küreselleşmenin negatif etki yaratan kısmı, yeni politika problemlerinin ele alınması ve uluslararası kolektif bir eylem ihtiyacının ortaya çıkması için sebep yaratmasına yöneliktir (Falkner, 2011: 11). Eğer küreselleşmeye içkin olarak ele aldığımız ulusötesi alanın varlığı hem ekonomik hem sosyo-kültürel küreselleşme eğilimlerine bağlı olarak değerlendirilirse bu, çevre ve iklim değişikliği açısından küreselleşmenin negatif etkisi olarak okunmalıdır. Böylece, küreselleşme güdümündeki ulusötesi alanın bir yüzü, gezegensel bir tehdit unsuru olarak yer alır. Çünkü, ekonomik küreselleşme toplumsal farklar ve coğrafi mesafeler fark etmeden piyasaların bütünleşmesi, sermayenin serbest dolaşımı ve herhangi bir aksaklık halinde domino etkisi yaratabilecek tedarik zincirlerinin giderek artan kitlesel talepleri karşılama çabası ile bu taleplerin sürekli ve yeniden yaratımına dayanır. Özellikle daha sosyal bir zeminde değerlendirilen hızlı tüketim kültürünün, küreselleşmenin bu dinamiklerine sıkıca bağlı olduğu yorumu yapılabilir. Nihai olarak bu durum çevresel meseleler kapsamında, tükenen sınırlı doğal kaynaklar, sera gazı emisyonu oranındaki yükseliş ve artarak yoğunlaşan atık problemi gibi sorunları da ölçek olarak küreselleştirmektedir. Üstelik, küreselleşen bu problemler farklı toplumalarda farklı gruplara yönelik ortaya çıkardığı çeşitli sosyal, kültürel, ekonomik ve tıbbi mağduriyetler sebebiyle ulusötesi toplumun gündemini de önemli ölçüde etkiler. Tüm bunlarla ilişkili olarak küreselleşme

eğilimleri doğrultusunda tüm mekanlara ve mekân ötesi alanlara nüfuz eden neoliberal politikalar, bir yandan çevresel standartları ve iklim değişikliğine karşı atılması gerektiren adımları zayıflatma ihtimaline de sahiptir (Lemos & Agrawal, 2006: 300).

Küreselleşmenin iklim değişikliği kapsamında ortaya çıkardığı diğer bir etkisi ise pozitif ve çözümsel tarafta konumlandırılabilir. Bu da küreselleşen sorunların yönetişimine ilişkin çözümler için yeni aktörlerin bir araya gelmelerini, devlet dışı aktörlerin güçlenmesini ve ulusötesi iş birlikleri ağlarının ortaya çıkmasını kolaylaştırmasıdır (Falkner, 2011: 11). Bu bağlamda, Held ve McGrew tarafından ele alınan haliyle “küreselleşme, toplumsal ilişkilerin ve örgütlenmenin mekânsal erişiminde bölgelerarası veya kıtalararası ölçeğe yönelik bir kaymayı temsil etmektedir” (2003: 3). Bu kavramsallaştırmada yerel düzeylerin varlığı, daha geniş kapsamlı bölgeler arası ilişkiler ve güç ağları içine gömülü hale gelmesiyle yeniden konumlandırılır, dolayısıyla yerelin önemi ortadan kalkmamıştır (2003: 3). Aynı şekilde, Saskia Sassen de küresel sermaye piyasası gibi birçok dinamiğin aslında alt-ulusal alanlara ve yerele gömülü bir şekilde farklı ölçekli uygulamalar ve örgütsel biçimler arasında hareket ettiğini ifade eder (2003: 3). Bu süreçleri ulusal ve ulus-altı ortamlarda yerleşik olmalarına rağmen küreselleşmenin bir parçası yapan şey, birden fazla yerel veya 'ulusal' süreç ve aktörü birbirine bağlayan sınır ötesi ağlar ve oluşumlar içermeleridir (Sassen, 2003: 1,2). Buna birçok insan hakları ve çevre örgütünde olduğu gibi, açık veya örtük bir küresel gündemle belirli yerel mücadelelere katılan aktivistlerin sınır ötesi ağları da dahildir (Sassen, 2003: 2). Buna dayanarak, bu çalışma ulusötesi alanı kapsayan bir küreselleşmenin varlığını olumlayan bir tarafta yer almaktadır. Çünkü çalışmanın analiz birimi olarak ulusötesi belediye ağları, otoritenin aktörler arasında dağıldığı çok düzeyli ve parçalı bir yönetim sistemi vaat eden küresel iklim yönetişiminde ulus-altı aktörlerin stratejik önemini temsil etmektedir. Sassen’de kastedilen benzer örgütlülük desenine mevcut ulusötesi belediye ağlarının faaliyetlerinde de rastlanmaktadır.

2.2.2. Ulusötesi Alanda Yönetişim Perspektifleri

Küresel problemlere yönelik etkin politika ve eylemlerin ele alınması için “yönetişim” temel bir kavramdır. Çünkü küresel dünyada ulus devletler, aktörlerden sadece biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası ilişkiler literatüründe tanımlanan haliyle anarşik²⁰ bir dünya düzeninde bile, uluslararası yönetim süreçleri dünya düzeninin devamını sağlamaktadır. Özellikle soğuk savaş sonrası dönemde dünya siyasetinde değişen dengeler, küreselleşme eğilimlerinin hızla yayılması ve devlet-merkezliliğin popülarite kaybetmesi, geleneksel hükümet yönetimi yaklaşımlarına alternatif açıklamalar gerektirmiştir. Yönetişim, genellikle hükümet ve idari yapılar ile özdeşleşen geleneksel yönetim kavramından daha kapsamlı bir olgu olarak ele alınmıştır. Rosenau (1992) bu ikisinin de amaçlı, hedefe yönelik faaliyetlere ve kural sistemlerine atıfta bulunduğunu kabul etmekle birlikte, farklı yapılanmalar olduğunu ileri sürer. Buna göre hükümet kavramıyla paralel olan yönetim, oluşturulan politikaların uygulanmasını sağlamak için resmi otoriteler tarafından desteklenen faaliyetleri önerir (Rosenau, 1992: 4). Yönetişim ise, resmi ya da gayri resmi sorumlulukların yerine getirilmesi ve uyumun sağlanması için mutlaka resmi otoritelere dayanmayan ve ortak hedeflerle desteklenen faaliyetleri ifade etmektedir (Rosenau, 1992: 4). Yönetişim, devlet kurumlarını da kapsar fakat, belli bir bağlam içindeki kişi ve kuruluşların ihtiyaç ve isteklerinin yerine getirilmesini sağlayan ve resmi olmayan sivil toplum mekanizmalarını da içermektedir (Rosenau, 1992: 4). Bu bağlamda küresel yönetişimin devlet düzeyinden sivil topluma, kamudan özel sektöre uzanan çeşitli aktörlerin karşılıklı bağımlılığında geleneksel hükümet faaliyetlerinden ayrı olarak bir yönetme ediminden ziyade, hiyerarşik olmayan bir “yönlendirme” mekanizması ile işlevsel olduğu ele alınmıştır (Rosenau, 1995: 14). Hiyerarşik olmayan yönetişim modellerindeki bu mekanizmaya örnek olarak, ulusötesi belediye ağlarının üyelerini iklim eylemi doğrultusunda yönlendirmesine ilerleyen bölümlerde değinilmektedir.

Diğer yandan literatürdeki başka bir sistematik tanımlama girişimi olarak yönetişim, ağsal bir işleyiş mekanizması şeklinde formüle edilmiştir. Buna göre

---

²⁰ Uluslararası ilişkilerin temel teorilerinden biri olan realizm, uluslararası ilişkileri devletin merkezde olduğu bir anarşizm üzerinde yapılandırır. Realist yaklaşıma göre, herhangi bir ortak kural koyucu gücün eksikliği, dünya düzeninde güç siyasetini ve güvenliği öncelikli kılmaktadır. Ortak bir yönetim-kontrol mekanizmasının eksikliği, yani herhangi bir uluslararası hükümetin olmaması, anarşizm olarak tanımlanmaktadır (Donnelly, 2013: 54).

yönetişim, kendi kendini organize etme ve organizasyonlar arası ağsal bağlantılar açısından karakterize edilir ve geleneksel yönetim kavramından ayırıcı dört temel özelliği mevcuttur (Rhodes, 2007). Bunlar; (1) devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki karşılıklı bağımlılık, (2) ağ üyeleri arasında devam eden etkileşimler, (3) güven esaslı ve ağ katılımcıları tarafından müzakere edilerek düzenlenen oyun benzeri etkileşimler ve (4) devletten önemli ölçüde özerklik olarak tanımlanmıştır (Rhodes, 2007: 1246). Buna istinaden, ulusötesi iklim yönetişimi ve ulusaltı aktörlere odaklı çalışmalarda yönetim kavramının norm ve kuralları kapsayan, karar alma ve alınan kararların çok düzeyli bir sistemde aktörler arası dikey ve yatay ilişkiler doğrultusunda uygulandığı süreçler olarak ele alındığı görülmektedir (Kern & Bulkeley, 2009; Kern & Mol, 2013). Bununla birlikte yine benzer çalışmalarda, karmaşık süreçler bütünü olarak ulusötesi alanın yönetişimi, ulus devletlerin münferit olarak baş edemeyecekleri küresel zorluklara karşı etkili çözümlerin üretilmesine yönelik bir ölçekler arası oluşum olarak kavramsallaştırılmıştır (Bulkeley vd., 2014: 2).

Literatürde yönetim kavramının ortak fayda ve iş birliği ekseninde ortaya çıkan ağsal bir yapılanma şeklinde ele alındığı görülmektedir. Yönetişim kavramının yaygın tanımlarına ek olarak genişletilmiş bir diğer kavramsallaştırma ise işbirlikçi yönetişimdir. Emerson, Nabatchi ve Balogh (2012: 2) işbirlikçi yönetim kavramını *“başka bir şekilde gerçekleştirilemeyecek herhangi bir kamusal amacı gerçekleştirmek için kamu kurumları, hükümet düzeyleri ve/veya kamusal, özel ve sivil alanların sınırları ötesindeki insanları yapıcı bir şekilde bir araya getiren kamu politikası karar alma ve yönetim süreçleri”* olarak tanımlamıştır. Tüm bu tanımlamalar birbirini besler niteliktedir. Yönetişim mekanizmalarında daha küçük ölçekte farklı aktörlerin kolektif yararı ve küresel ölçekte ise küresel kamunun yararı gözetilmektedir. Bu kapsamda, kolektif problemlere karşı üretilen politikalar ve bu politikaların uygulanması, yayılması gibi süreçlere farklı yönetim ölçeklerinden çeşitli aktörlerin dahil olduğu anlaşılmaktadır. Emerson, Nabatchi ve Balogh (2012: 6), herhangi bir sınır ötesi iş birliğinin hâkim davranış ve faaliyet modelini temsil eden kamusal karar almanın sistemi için *“işbirlikçi yönetim rejimi”* kavramını kullanmaktadır. Bu kavram, yönetim perspektiflerini bütünleyen bir model olarak, hangi faktörlerin iş birliğine yol açtığı ve bileşenlerin arzu edilen durumları üretmek

için birlikte nasıl çalıştığını ele almaktadır. Bu çerçevede, sistem bağlamından ve dış etkenlerden işbirlikçi dinamiklere, eylemlere, etkilere ve adaptasyona kadar işbirlikçi yönetişimin çok sayıda bileşeni birleştirilmiş ve değişkenler çok düzeyli bir çerçevede düzenlenmiştir (Emerson vd., 2012). Geliştirilen rejim modelinde iş birliği dinamikleri, üç temel bileşenin birbiri ile etkileşimi ile koşulludur. Bu bileşenler; ilkeli katılım, ortak motivasyon ve ortak eylem kapasitesidir (Emerson vd., 2012: 6). Yani, ortak faydaya yönelik çeşitli düzeylerde iş birliği yapan aktörlerin bu üç bileşene eş zamanlı bir şekilde sahip olması gerekmektedir. İşbirlikçi yönetim kavramı katılımcı bir çerçeve çizmesi sebebiyle, çok düzeylilik ve çok aktörlülük bağlamında ulusötesi alana hitap etmektedir. Çünkü, iş birliği yönetim rejimleri farklı paydaşların katılımıyla belirli bir konuda iş birliği yapma ve sorunlara çözüm bulma amacı güden yapı ve süreçleri ifade eder (Emerson vd., 2012). Hükümetler arası süreçleri de dikkate alacak şekilde çevre ve iklim değişikliği gündemine yönelik çok aktörlü kolektif eylemlerle söz konusu iş birliği örüntüsü görülmektedir. Bununla birlikte, küresel iklim değişikliği sadece ulusal değil ulusötesi bağlamda farklı aktörlerin katılımını gerektirmektedir. Bu noktada çok düzeyli yönetim kavramı devreye girmektedir.

Çok düzeyli yönetim kavramı uluslararası ilişkiler literatürü ve AB çalışmaları bağlamında ele alınan önemli yaklaşımlardan biridir. İç ve dış siyaset arasındaki ikilem ve karşılıklı bağımlılık, çok düzeyli yönetim kavramının çıkış noktasını oluşturmaktadır. Kavram ilk olarak AB çalışmalarında, sırtını uluslararası ilişkiler teorilerine yaslayarak AB bütünleşme sürecinin doğasını ve hızını açıklamaya çalışan bütünleşme teorilerine alternatif bir yaklaşım şeklinde ortaya çıkmıştır. Çok düzeyli yönetim yaklaşımı, AB'ni bir bütünleşme süreci olarak açıklamaya çalışmaktan ziyade, siyasi bir sistemler bütünü olarak ele almış ve Birliğin farklı düzeylerden farklı aktörlerin katıldığı karar alma süreçlerini açıklamaya çalışmıştır (Bache & Flinders, 2004: 3). Bununla birlikte, birinci bölümde çevre politikaları bağlamında örneklendirildiği üzere, nitelikli oy çoğunluğu uygulamaları gibi karar alma süreçleri, AB'nin yerel siyasi sistemlerin özelliklerini yansıtmasıyla uluslararası örgütlerden farklı olarak Birliğin özgün karakterini pekiştirmektedir. Bu durum, AB'nin bir siyasi sistemler bütünü olarak ele alınmasına katkı sağlamış ve çok düzeyli yönetim modeli için zemini güçlendirmiştir. Kavram

ilk olarak Gary Marks (1993) tarafından, AT'nin yapısal politika reformlarını kasten, Topluluğu sadece ulusal (üye devletler) ve uluslararası aktörler (AT kurumları) arasındaki etkileşimle sınırlandırmadan, ulusaltı otoritelerin de dahil olduğu siyasal bir sistem olarak ele alınmasıyla kullanılmıştır. Bu bağlamda Marks çok düzeyli yönetişimi “çeşitli bölgesel katmanlarda iç içe geçmiş hükümetler arasında sürekli bir müzakere sistemi” olarak tanımlamıştır (Marks, 1993: 392). Çok düzeyli yönetişim, karar alma ve uygulama süreçlerine farklı düzeylerden (yerel, bölgesel, ulusal, ulusüstü) aktörlerin katılımıyla gerçekleştiği bir modeldir. Aynı zamanda bu model uluslararası ilişkiler bağlamında da gelişimini sürdürerek, yerel, bölgesel, ulusal ve ulus-üstü otoritelerin küresel ölçekli güç alanlarında nasıl iş birliği yaptığını anlamak için de kullanılan bir yaklaşım olmuştur (Bache & Flinders, 2004: 4). Buna ek olarak çok düzeylilik çerçevesinin, karşılaştırmalı çevre ve iklim siyaseti çalışmaları kapsamında federatif sistemler ve çok düzeyli sistemlerin analizi için de işlevsel olduğu görülmektedir (Selin & VanDeveer, 2012).

Fakat elbette, çok aktörlü bir ulusötesi sistemi açıklamaya çalışan tek kavram çok-düzeyleli yönetişim değildir. Bunun yanı sıra çok merkezli (polisentrik) yönetişim ve rejim kompleksi gibi kavramlar, merkezi hükümet otoritesinin hem dikey olarak diğer bölgesel düzeylerde bulunan aktörlere, hem de yatay olarak devlet dışı aktörlere dağılması durumunu ve aktörlerin bir arada olmalarını açıklamak için kullanılan kavramlardır (Osrtrom, 2010; Abbott, 2012; Keohane & Victor, 2011). Her bir kavram, küresel düzenin karmaşıklığını ve ulusötesi iş birliğinin farklı boyutlarını açıklamak için kullanılmaktadır. Rejim kompleksi, küresel düzeyde etkileşimde bulunan birden çok rejimi ifade etmek için kullanılmaktadır. İklim yönetişimi bağlamında, uluslararası ve ulusötesi yapının birbirine entegre olmasını açıklamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır (Keohane & Victor, 2011; Abbott, 2012). Diğer yandan, çok-düzeyleli yönetişim ve çok-merkezli yönetişim birbirine oldukça benzer yapısal özellikler taşıyan ve zaman zaman aynı bağlamda kullanılan iki kavram olarak karşımıza çıkar. Fakat bazı bağlamlarda anlamlar değişkenlik gösterme esnekliğine sahiptir. Çok düzeyli yaklaşımın genellikle farklı yönetim düzeyleri arasındaki iş birliği, koordinasyon ve uyumsuzluklara aktörler arası hiyerarşik, dikey ve yatay ilişki biçimleri bağlamına odaklandığı görülürken, çok merkezli yaklaşımın ise küresel iklim yönetişiminin merkezi olmayan, parçalı ve birden fazla karar

merciinin olduğu, daha gayri resmi bir zemine işaret etmek için kullanıldığı görölmüşür (Ostrom, 2010; Dorsch & Flachslanđ, 2017; Van der Heijden, 2018). Buna dayanarak, çok düzeyli yönetim farklı yönetim düzeyleri arasındaki ilişki örüntüsüne odaklanırken; çok merkezli yönetim karar alma süreçlerinde birden çok merkezin olması durumunu vurgulaması şeklinde ayrıştırılabilir.

Yine de literatürde iklim politikaları bağlamında kentlerin ve ulusötesi belediye ağlarının rolüne odaklanan çalışmaların genellikle çok-düzeyle yönetim kavramı çerçevesinde ele alındığı görölmektedir (Betsill & Bulkeley, 2006; Kern & Bulkeley, 2009). Ulusötesi belediye ağlarında merkez hükümetler ve diğer ulusötesi aktörler arasında kurulan bağlantının açıklanması için çok düzeyli ağ yönetişimi çerçevesi önemli bir başlangıç noktası olarak kabul görmektedir (Giest & Howlett, 2013: 342) Bu çalışmalarda ağların diğer aktörlerle nasıl etkileşime geçtikleri, işlevsellikleri ve etki alanları gibi unsurlar açıklanmaya çalışılmıştır. Kern ve Bulkeley (2009), çok düzeyli yönetişimin iki şekilde anlaşılabilirliğini söyler; ilk olarak otoritenin ulusaldan ulusüstüne (AB) ve bölgesel seviyelere dikey dağılımı kastedilir. Diğer taraftan, çok düzeyli yönetişimin daha geniş perspektifte ele alınmasıyla kamu-özel ortaklığı ve devlet dışı aktörleri içeren düzenlemeleri dikkate almaktadır. Bu noktada ulusötesi belediye ağlarının, AB çok düzeyli sisteminin önemli bir parçası olduğu ifade edilmektedir (Kern & Bulkeley, 2009). Halihazırda kendine münhasır bir yapı olarak AB, ulusaltı, ulusal ve uluslarüstü düzeylerin kesiştiği özgün bir örnektir. Tablo 2, AB örneği üzerinden iklim yönetişiminde kentler ve yerel yönetimler ile farklı düzeyler arasındaki bağlantısallığı özetlemektedir:

Tablo 2: Çok-düzeyle iklim yönetişiminde yerel aktörlerin ve ulusötesi belediye ağlarının dikey ve yatay yönetim modu

	Dikey İklim Yönetişimi	Yatay İklim Yönetişimi
Kentlerin ve bölgelerin rolü	Lobicilik faaliyetleri ve ulus devlet hegemonyasından otonom hale geçiş	Ağsal faaliyetler (<i>networking</i>)

İlgili düzey	Uluslararası, AB, bölgesel/yerel	Bölgesel/yerel
Düzeyler arası dinamik	Yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya	Yatay
Uluslararası/AB -yerel arasındaki ilişki	Doğrudan ilişkiler: lobicilik, danışma, anlaşmalar	Uluslararası ve AB düzeyinde kurumlar, <i>kolaylaştırıcılık ve fon sağlayıcılık dışında,</i> doğrudan dahil değil
Devlet-yerel arasındaki ilişki	Paradiplomasi ²¹ ; devlet-yerel ilişkileri gevşer	Paradiplomasi; devlet-yerel ilişkileri gevşer
Yerel otoriteler arasındaki farklar	Öncü kentler, ağ faaliyetlerini domine eder	Öncü kentler ağ faaliyetlerini domine eder

Kaynak: (Kern & Mol, 2013)

Tablo 2, çok düzeyli yönetişimde dikey ve yatay etkileşimi örneklendirmektedir. Dikey yönetişimde yerel aktörler, ulusal ya da üst-ulusal aktörlerle etkileşim kurarak, sürece aktif olarak dahil olurlar. Bu durum yerel aktörlerin beklenti ve arzularını üst otoritelere doğrudan iletmesi ile aşağıdan yukarıya gerçekleşebilir. Bir başka türü de üst-ulusal aktörlerin karar ve beklentilerini yerel aktörlere doğrudan iletmesi ile yukarıdan aşağıda gerçekleşen dikey etkileşimdir. Çok düzeyli yönetişimin yatay modunda ise yerel ya da eş-düzey aktörlerin kendi aralarındaki iş birliği, koordinasyon ve faaliyetlerini içerir. Diğer yandan, çok düzeyli yönetişimden ayrı olarak geleneksel yönetişim ya da yönetim sistemlerinin hiyerarşik boyutu da mevcuttur. Mesela, çok düzeyli dikey ya da yatay yönetişimde müzakere ve lobicilik faaliyetleriyle yönetişim sürecine dahil olmak

²¹Paradiplomasi/kent diplomasisi: Alt ulusal hükümetlerin, sosyoekonomik veya siyasi konuların yanı sıra kendi anayasal yetkilerinin diğer dış boyutlarını teşvik etmek amacıyla yabancı kamu veya özel kuruluşlarla resmi veya gayri resmi ilişkiler kurarak uluslararası ilişkilere katılımını ifade eder (Cornago, 2000: 2).

yaygın bir davranıştır. Hiyerarşik yönetimde ise ulusal mevzuatların ya da AB mevzuatının uygulanması gibi yukarıdan aşağıya bir etki mevcuttur (Kern & Mol, 2013: 291). Hiyerarşik yönetim merkezi ve müdahaleci bir devletin ya da otoritenin varlığını gerektirmektedir (Kern & Mol, 2013: 292).

Bununla birlikte, Betsill ve Rabe (2009) çok düzeyli bir sistemde iklim yönetişiminin aktör düzeyinde dönüşümünü 3 farklı periyoda ayırmıştır. Betsill ve Rabe çalışmalarını, her ne kadar federal ABD odaklı yürütmüş olsa da periyodlar arasındaki geçiş örüntülerinin Avustralya, AB ve Kanada gibi örneklerde de benzer olduğunu, dolayısıyla ulusaltı aktörlerin ve yerel yönetimlerin iklim siyasetindeki rolünün uluslararası ölçekte aynı dönüşümü geçirdiğini bulgulamıştır (2009: 203). Ayrıca bulgular, ulusötesi belediye ağlarının yerelde iklim eylemini harekete geçiren merkezi bir özellik taşıdığını göstermiştir (2009: 203). Oluşturulan zaman çizelgesinde, “birinci periyod”, iklim değişikliğine ilişkin akademik ve siyasi tartışmanın uluslararası ve ulusal düzeydeki girişimlere odaklandığı dönem olarak kategorize edilir (Betsill & Rabe, 2009: 211). Yani henüz aktörler devlet düzeyinde tanımlıdır. Uluslararası anlaşmaların gecikmesiyle farklı aktörler tarafından ortaya çıkan iklim eylem planları ve hedeflerin artması, ikinci döneme geçişi güçlendirmiştir (Betsill & Rabe, 2009: 202). İkinci periyod otoritenin dağıldığı ve merkezileştiği, çok-aktörlü bir iklim yönetişimi fazını temsil eder. Bunun yanı sıra üçüncü periyod, ulusaltı aktörlerin ve belediye yönetimlerinin iklim değişikliğini daha geniş bir kapsamda sürdürülebilirlik çerçevesinde ele aldığı ve işbirlikçi, sektörler arası, topluluk temelli yaklaşımları benimsediği girişimler evresidir (Betsill & Rabe, 2009: 212). Bu çalışma, çok düzeyli iklim yönetişiminin aktör düzeyinde dönüşümünün üçüncü periyoduna ilişkindir.

2.2.3. Uluslararası İklim Rejiminde Devlet-dışı Aktörlerin Yükselişi ve Avrupa’da Kentsel Ağlar

Küreselleşme eğilimlerinin güçlendirdiği karşılıklı bağımlılık, uluslararası düzenin anarşik niteliği sebebiyle hangi meselenin problem olarak tanımlanacağı ve öncelenerek ulusötesi alanın gündemi olacağı hususunda bürokratik bir yavaşlığa sebep olmaktadır. İklim değişikliği de bu eğilimlerin yarattığı kriz alanları olarak

finansal çıkmazlar, nükleer silahların yayılması ve küresel salgınlar da dahil olmak üzere, “siyasi çözüme dirençli” görünen, karar almanın ve alınan kararların uygulanmasının zorlayıcı olduğu birçok önemli güncel sınır ötesi sorundan yalnızca biridir (Held & Roger, 2018: 528). Son 30 yıldır BMİDÇS etrafında şekillenen uluslararası rejimin uzun soluklu çabaları, hükümetler arası süreçlerde kolektif karar almada bürokratik yavaşlığın bir örneği olarak bazı tıkanıklıklara sahne olmuştur. Buna paralel olarak, ulusötesi iklim yönetişimi, sadece BMİDÇS tarafları olan devlet düzeyinde aktörleri değil, iklim krizine küresel boyutta yanıt vermenin meşru toplumsal amacının neyi gerektirdiğini belirlemek ve bunlara itiraz etmekle ilgilenen diğer devlet dışı aktörleri de içermektedir (Bulkeley vd., 2014: 12). Dolayısıyla ulusötesi iklim yönetişiminin devlet düzeyinde aktörler ve devlet dışı aktörleri kapsayan ölçeklerde yer alması, bu aktörlerin iklim yönetişimine yönelik yeni yaklaşımlar deneyerek sorumluluğu paylaşımlarına yol açmıştır (Andonova vd., 2009; Selin & VanDeveer, 2012; Bulkeley vd., 2014).

Sorumluluk paylaşımı, ulusötesi yönetişimin karakterinde var olan bazı zorlukların çözümlenmesi için elzemdir. Bu zorluklar ulusötesi alanın parçalı ve bölünmüş yapısı, aktörler arası iş birliği ve koordinasyon eksikliği, devlet-dışı aktörlerin devlet merkezli bir rejimde yükselişe geçmesi gibi hususlar olabilmektedir. Bu nedenle iklim değişikliğine yönelik belirlenen hedef ve standartların uygulanması için iklim eyleminin küreselden yerele yayılması ve aktörler arası sorumluluğun paylaşılması gereklidir. Küresel iklim yönetişimi, kentleri farklı boyutlarda etkilemektedir. Bunlardan ilki, giderek artan bir şekilde kentlerin, özellikle metropollerin, sera gazı emisyonu üretimindeki ve enerji kullanımındaki payının öne çıkmasıdır (International Energy Agency, 2021: 3; Kern & Mol, 2013: 288). İkinci olarak, küresel iklim değişikliğinin etkileri metropoliten bölgeler üzerinde doğrudan etkilere sahiptir ve hem ekosistemlerin hem de sosyal sistemlerin kırılganlıkları nedeniyle şehirlerin değişen duruma uyum sağlaması gerekmektedir (Kern & Mol, 2013: 288). Üstelik, sera gazının azaltılması ve çeşitli zorluklara uyum sağlanması hususunda teknolojik ve sosyal yeniliklerin ilk nüfus ettiği küresel mekanlar olarak kentler öne çıkmaktadır. Tüm bu faktörler, kentlerin karbonsuzlaştırılmasını küresel bir öncelik haline getirerek ulusal taahhüt ve hedeflere ulaşılması açısından özel bir önem taşımaktadır.

İklim yönetiminde sorumluluğun paylaşılması finansman, mevcut kapasitenin yeterliliği, karar alma süreçlerinde söz hakkına sahip olma gibi farklı boyutların aktörler düzeyinde işlevselliğine bağlıdır. Burada belirtmekte fayda görülen bir husus; güncelde iklim değişikliğine yönelik küresel bir eforun gösterilmesine rağmen finansmanın yetersiz olmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkeleri eyleme geçirmek için uluslararası fon eksikliği yaşandığı ve bu finansmanın olması gerekenden 5 ile 10 kat daha az olduğu bilinmektedir (Simoës, 2023). Bu noktada farklı paydaşların sürece katılımı ve güçlü bir siyasi irade ekstra önem kazanmaktadır. Buna dayanarak mevcut yönetim sisteminde kamusal alanın fonlanması, teknik yardım, deneyim ve bilgi paylaşımı gibi çeşitli görev ve sorumlulukların farklı düzeylerde sürece dahil olan aktörler tarafından yürütülmesi için ulusötesi düzeyde çaba sarf edilmektedir. Böylece, ulusötesi iklim yönetişiminin parçalı yapısı ve çok merkezli yönetişimin işlevselliği, devlet düzeyinde işlenen hiyerarşik iklim yönetişiminin bürokratik sınırlılıklarını aşmayı kolaylaştırır (Abbott, 2012: 571, Ostrom, 2010: 552). Diğer yandan, ulusötesi iklim yönetişiminin çok aktörlü yapısında yerelleşme eğilimlerine ve ulusaltı aktörlerin etkenliğine yönelik, hükümetler arası anlaşmaların yetersizliği dışında çeşitli başka gerekçeler de vurgulanmaktadır. Bunlar, ulusaltı yönetim birimleri arasında rekabetin güçlenmesi ve değişime yönelik verimliliğin artması; iklim değişikliği ve çevresel problemlerden asıl etkilenen grupların karar-alma süreçleriyle yakın temas halinde bulunması; karar alıcıların doğal kaynaklar ile çevre problemlerine yönelik hususları birincil kaynaklardan, mekâna ve zamana özgü gerçek bilgilerden yararlanmasının yolunun açılması olabilirler (Lemos & Agrawal, 2006: 303). Bu gerekçeler, iklim değişikliğinin yaratmış olduğu ya da yaratabileceği mağduriyetlere karşın yerelin sesi olmak adına kentlerin merkez rol oynadığı belediye ağlarının küresel düzlemde elini güçlendirmiş olarak gözükmektedir.

BMİDÇS temelli uluslararası iklim rejiminin yukarıdaki gerekçeler ile tüm aktörleri rejime doğrudan dahil etme süreci ise yavaş ve aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Başlangıçta uluslararası iklim rejiminin hâkim paradigması, iklim değişikliğiyle mücadelede siyasi meşruiyet ve egemenliğin yalnızca ulus devletlere atfedilmesi olmuştur. Yukarıda ele alınan Betsill ve Rabe'in çalışmasındaki kategoriye göre, bu paradigma uluslararası alanda iklim yönetişiminin birinci

periyoduna işaret eder. Bu dönem boyunca, merkezinde BMİDÇS ve Taraflar Konferansları bulunan uluslararası çok taraflılık, uzunca bir süre küresel iklim yönetişimi için merkezi ama münhasır olmayan bir forum olagelmıştır (Dorsch & Flachslund, 2017: 4). Fakat elbette bu durum, devlet dışı aktörlerin tamamen yok sayıldığı anlamına da gelmemektedir. 1992 Rio Konferansı'nın ve BMİDÇS çıktısı olan Gündem 21 sürdürülebilir kalkınma eylem planının küresel ölçekli uygulanması için sekiz ana paydaşa yer verdiği görülmektedir (United Nations, 1992b). Bu paydaşlar; kadınlar, çocuklar ve gençler, iş dünyası ve sanayi, çalışanlar ve işçi sendikaları, bilim ve teknoloji toplulukları, yerliler, devlet dışı örgütler ve de yerel yönetimler olarak tanımlanmıştır (United Nations, 1992b). Diğer yandan, küresel iklim rejiminin kurulma çabaları başladığından beri BMİDÇS'nin yapısında yer alan bir Yerel Yönetimler ve Belediye Yetkilileri Kurulu (LGMA) mevcuttur. Üstelik, 1995'te gerçekleşen ilk Taraflar Konferansından itibaren hükümet dışı örgütler, BMİDÇS iklim rejiminde esas aktör olmamalarına rağmen gözlemci olarak yer almışlardır (Hickmann vd., 2019: 7). Aslında 1990'lı yıllarda ulusötesi iklim yönetişimi süreci ile ulusal ve uluslararası süreç iki farklı kulvarda ilerlemiştir. Özellikle ulusötesi aktörlerin faaliyetleri dönemin çok taraflı iklim siyasetine yönelik bir protesto ya da alternatif olarak okunmuştur (Hoffman, 2022).

Bugün ise ulusötesi aktörlerinin etkinliğinin güçlenmesi ve BMİDÇS rejimi tarafından proaktif bir paydaş olarak tanınması, iki kulvarı birleştirmiş gözükmektedir. Diğer yandan iki kulvarın aşamalı olarak birleştiği süreçte, Kyoto Protokolü, Kopenhag süreci ve Paris İklim Anlaşması (sırasıyla COP3, COP15, COP21) küresel iklim rejimi ve devlet dışı aktörlerin ön plana çıkması için kritik dönüm noktaları olarak yer almaktadır. Taraf olmayan devlet dışı aktörlerin rolü her üç dönemde de farklıdır (Held & Roger, 2018). Buna göre; Kyoto sürecinde bu aktörler BMİDÇS tarafından yetkilendirilen gözlemciler olarak çok küçük ölçekli bir role ve Kopenhag sürecinde görece daha geniş fakat BMİDÇS sürecinden bağımsız bir role sahipken; Paris sürecinde BMİDÇS düzenlemelerine büyük ölçüde dahil olan bir role geçiş yapmışlardır (Held & Roger, 2018: 532). Paris sonrası BMİDÇS orkestrasyonu ile bölgesel hükümetler, belediyeler, işletmeler, sivil toplum grupları ve hatta bireyler gibi daha geniş bir aktör yelpazesine yayılan ulusötesi iklim rejiminin kapsayıcı hedefi, küresel sıcaklık artışının sanayi öncesi seviyelerin 2°C altında tutulmasına

yönelik yönelik küresel dünya için yasal olarak bağlayıcı hedefin yanı sıra, Paris Anlaşması ile belirlenen gönüllü taahhüde dayalı olarak sıcaklık değişiminin 1,5°C ile sınırlandırılması hedefine ulaşmak olmuştur (United Nations, 2015b: Md 2.1a). BMİDÇS ve sekreteryasının devlet dışı aktörlerin katılımcılığına ilişkin yaklaşımı ve BM'nin ön plana çıkan koordinasyonu üç temel nedene dayandırılmaktadır: İlk olarak, 2009'da Kopenhag'da tüm taraflar açısından bağlayıcı bir emisyon azaltım hedefine ulaşamaması iklim rejimi için bir çıkmaz olarak yer almıştır (Lee, 2013; Backstrand & Kuyper, 2017). Bu sebeple taraflar arasında anlaşmaya varılamaması çok taraflı iklim rejimine yeni yaklaşımların geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. İkinci olarak ise ulus-altı ve devlet dışı aktörlerin ulusal hükümetlerin önderliğini beklemekteki isteksizlikleri artmaya başlamıştır. Son olarak ise BMİDÇS sekreteryası küresel atmosfer için daha olumlu bir hava yaratmak amacıyla devlet düzeyinde taraflara bağlı kalmak yerine diğer aktörlerle çalışmaya istekli davranmıştır (Hickmann vd. 2019: 12).

Diğer yandan, Paris İklim Anlaşması ile bağlayıcı bir küresel anlaşma modelinden ulusal katkı beyanının gönüllü taahhüt ve gözlem sistemine geçiş, ilk kez neredeyse evrensel düzeyde tüm tarafların azaltım rejimine katılımını sağlamıştır (Hale, 2016). Böylece, hükümetler arası süreçteki bu dönüşüm, kentlerin ve ulusaltı yönetimlerin, iş dünyasının ve diğer devlet dışı aktörlerin merkeze alınmasının yolu açmıştır. Ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin kurdukları sınır ötesi ağlar sayesinde yapılan iş birlikleri ile kendi başlarına iklim önlemleri almaları, ulusötesi aktörlerin iklim eylemine yönelik girişimlerinin büyümesine yol açmıştır (Bulkeley vd., 2014). Paris'te (COP 21) yayınlanan bir araştırma, 99'dan fazla ülkeden, 794 milyon toplam nüfusa sahip 7.000'den fazla kentin (*küresel nüfusun yüzde 11'ine ve küresel GSYİH'nın yaklaşık yüzde 32'sine tekabül ediyor*) ve 88'den fazla ülkeden 38 trilyon USD'nin üzerinde geliri temsil eden 5.000'e yakın şirketin iklim taahhüdünde bulunduğunu göstermiştir (Hsu, 2015). Bu durum, hükümetler arası düzeyde kapsayıcı ve etkin bir uzlaşıya varılamamasına rağmen, ulusötesi aktörlerin ulusal taahhütlerden bağımsız olarak harekete geçme istekliliğinin göstergesi olmuştur. Söz konusu atmosferde uzun süren uluslararası toplumun tıkanıklığına karşılık, Paris İklim Anlaşması sürecinde, işlevsel ve başarılı bir iklim yönetişimi ihtiyacının,

giderek artan bir şekilde kentlerden ve devlet dışı aktörlerden kaynaklandığı daha iyi anlaşılmıştır (Smeds & Acuto, 2018: 550).

Paris'in önderliğinde, Fransa ve Peru hükümetleri tarafından (COP 21 ve COP 20'nin ev sahipleri) BMİDÇS ve BM sekreteryası iş birliğinde iklim eylemini ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin girişimleriyle organize etmek ve genişletmek için Lima-Paris Eylem Gündemi adlı bir program başlatılmıştır (Hale, 2016: 13; United Nations, 2015c). Bu gündemin altını çizdiği önemli bir husus; yerel ve devlet dışı aktörlerin gönüllü taahhütlerinin emisyon azaltımının hızlanmasına katkı sağlayarak dünyayı iklime dirençli ve sürdürülebilir bir geleceğe doğru dönüştürmek için uzun vadeli müdahalelerde temel bir role sahip olmasıdır (United Nations, 2015c: 9). Lima-Paris Eylem Gündemi COP 21 için azaltım, uyum ve finansman temalarının yanında dördüncü sütun olarak nitelendirilmiştir (United Nations, 2015c). Böylece dördüncü sütun devlet dışı aktörlerin iklim hedeflerini artıran eylem ve girişimlerinin izlenmesi ile raporlanması işlevini yapılandırmıştır (Backstrand vd., 2017: 11). Bu programın en önemli çıktısı küresel iklim eylemi portalı olan İklim Eylemi İçin Devlet-dışı Aktör Bölgesi (NAZCA), ulusaltı ve devlet dışı aktörlere uluslararası alanda tanınırlık sağlarken uluslararası iklim rejimine entegre olmasına yol açmış olmasıdır (Stranadko, 2022: 643). Platform aracılığıyla ulusaltı ve devlet dışı aktörler iklim eylemini hızlandırmak için, Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştırmayı gönüllü olarak taahhüt ederler.

Paris sonrası BMİDÇS orkestrasyonu, ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin artan önemini yansıtan bir şekilde onları dahil etmek ve koordine etmek için kurumsal yapıların oluşturulmasını ön plana çıkarmıştır (Hale, 2018: 1). Bu çerçevede 2015 sonrası dönemde belirleyici olan önemli değişim, BMİDÇS'nin küresel iklim yönetiminde devlet dışı aktörlerin ve ulusötesi girişimlerin merkezi düzenleyicisi olarak konsolide edilmiş olmasıdır (Backstrand & Kuyper, 2017: 2). Charles Roger (2021) bu değişimi iklim eylemi için Paris ekosistemi olarak adlandırmıştır. "Paris ekosistemi", Paris'te kurulan kurumların ve yönetim platformlarının yanı sıra daha sonra anlaşmanın hedeflerini kolaylaştırmak için BMİDÇS kapsamında geliştirilen platformları ifade etmektedir (Roger, 2021: 130). Mesela, uluslararası iklim rejiminde yerel yönetimlerin güncel konumuna bakmak için 30 Kasım-12 Aralık 2023 tarihli 28. Taraflar Konferansı ele alınabilir. LGMA ya da Yerel Yönetimler ve

Belediye Yönetimleri Kurulu'nun COP28 için “çok düzeyli eylem iş başında” deklarasyonu, yerel aktörlerin rolünü gözlemlemek için önemlidir. Deklarasyonda özellikle “küresel stok sayımı” sürecine de ilişkin olarak ulusal taahhütlerin uygulanması ve hedeflere ulaşılmasında, bu mekanizmaya girdi sağlayabilecek yerel faaliyetlerin önemi vurgulanmıştır (Local Governments and Municipal Actors, 2023). Bu sebeple, yerel aktörler grubu sürdürülebilir kentsel ve bölgesel kalkınmanın tanınması da dahil olmak üzere, iklim finansmanı fırsatlarına ve teknik yardıma doğrudan ve hızlı bir şekilde erişmelerini sağlamak için piyasa dışı mekanizmaların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunlar, iklim eylemine bütünlük kazandırmak için doğrudan finansmana erişim, kapasite geliştirme, inovasyon ve eğitimle farkındalığın artırılması gelişim gösterilmesi gereken piyasa dışı mekanizmalardır (Local Governments and Municipal Actors, 2023: 6).

Diğer yandan yerel aktörlere yönelik önemli bir veri ise, güncel durumda NAZCA²² platformunda gönüllü iklim taahhüdü bulunan yerel aktör sayısı 11,336 olarak görülmektedir. Bu kentlerin 9,390'ı, yani gönüllü iklim taahhüdünde bulunanların %83'ü, Avrupa'daki kentlerden oluşmaktadır (NAZCA, 2023). Bu veri, bölgesel olarak iklim değişikliğiyle mücadelede yerel aktörlerin en aktif olduğu coğrafyanın Avrupa olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Özellikle Yerel Yönetimleri ve Belediye Yönetimleri grubunun COP 28 deklarasyonunda bahsettiği piyasa dışı mekanizmalarının geliştirilmesinde AB'nin normatif ve proaktif aktörlüğü, yumuşak güç unsurlarının çeşitliliği ön plana çıkmakta ve örnek olmaktadır. Bu sebeple hem bölgesel hem küresel bir güç olarak AB'nin iklim mücadelesinde gösterdiği liderlik ve yerel aktörler arasındaki iş birlikleri NAZCA'nın çizdiği kentsel portreye dayanak olarak yorumlanabilir.

AB'ndeki duruma daha yakından bakıldığında kentsel ağların, Avrupa için yeni bir kavram olmadığı görülmektedir. Mesela, 1356'da kurulan Hansa Birliği²³, kuzey Avrupa kentlerinin deniz ticaretinin güvenliği üzerine oluşturduğu ilk devlet dışı özerk ağ örneklerinden biridir (Gareau, 1982: 103). Bu örnekteki gibi Avrupa'nın

---

²² <https://climateaction.unfccc.int/Actors>

²³ Hansa Birliği orta çağda (12.-17. yy) Avrupa kentleri arasında kurulmuş önemli bir ticaret örgütüdür. İlk olarak 1160 yılında Alman tüccarları arasında bir dernek olarak kurulmuştur. Hansa tüccarları Kontor adı verilen ticaret ofisleri ya da yerleşim yerleri kurarak ticari ayrıcalıklar elde etmeye çalışmıştır. Zamanla, Hansetag adlı toplantılarla organizasyonel yapısı genişlemiş ve Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde ticaret yapan bir kentsel ağa evrilmiştir (Gareau, 1982).

kentsel sisteminin son 300 yıldaki gelişimi büyük ölçüde ulusal düzeydeki sosyoekonomik ve politik değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Camhis & Fox, 1992). Modern dönemde de kentler, Avrupa Kentsel Gündemi aracılığı ile ilk bölümde de bahsedildiği üzere, AB için kritik öneme sahip paydaşlardır. Aslında, yapısal ve uyum fonları gibi çeşitli finansal araçların sağlanmasıyla AB, yerel alanlardaki varlığını giderek güçlendirmiştir (De Losada, 2021: 18). Tarihsel olarak 1990'ların sonundan itibaren AB teknokratları ve karar alıcılar, kent düzeyinde eylemlerin kentleri bazı "yenilik denemelerine" yönlendirdiğini ve bu deneyimlerin yapısal fonların ana akışına dahil edilecek kadar politika yapımında kök saldığını ileri sürmüşlerdir (Valeria vd., 2020: 71). Özellikle, bugün Avrupa Kentsel gündemi yenilikçi bir çalışma yönetimi ve çok düzeyli ortaklıklar aracılığıyla, AB'nin yeni yönetim örüntülerini hayata geçirmeyi amaçlayan siyasi bir alan olarak (Armondi, 2020: 11), kentlerin yok sayılamayacak aktörler olduğunun bir sonucu olarak ele alınabilir. Bu bağlamda Kentsel Gündem, kentleri ve kentlerin Avrupa düzeyindeki temsilci kuruluşlarını aynı masaya getirerek tartışmalar sırasında onlara söz hakkı vererek; yerel yönetimler, üye devletler, kentsel ağlar, Avrupa kurumları ve ilgili tüm paydaşlar arasında dikey ve yatay iş birliğini sağlamaktadır (Council of the EU, 2019). Buna dayanarak Amsterdam Paketi ile kurulmuş olan Avrupa Kentsel Gündeminin, kentsel kalkınmaya yönelik olarak çok düzeyli ve çok paydaşlı yaklaşıma ciddi bir katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Aslında, Avrupa Komisyonu 1990'lardan beri AB'nin siyasi hedef ve programlarının gerçekleştirilmesinde aracı olarak görülen kentlerin ağ faaliyetlerini destekleyerek, AB gündeminin bahsedilen ağsal yapılanmalara ve program içeriklerine yön vermesini sağlamaktadır (Leitner vd., 2008: 288,293). Bu durum sürdürülebilir kalkınma ve iklim politikaları kapsamında ele alındığında, AB'nin hem uluslararası düzeyde hem de Birlik düzeyinde kentleri kilit paydaşlar olarak gördüğü söylenebilir. Bölgesel olarak bakarsak, Kern ve Bulkeley'e göre ulusötesi belediye ağları Avrupalılaştırma'nın yeni bir formu olarak tanımlamış ve bu ağları "öncüler için öncü kentler" ağı olarak yorumlamışlardır (2009: 311). Çünkü bu ağlar, AB kurumları tarafından da desteklendikleri için Birliğin norm ve önceliklerinin kentlere nüfuz etmesini ve böylece AB meşruiyetinin ulus-devlet karşısında güçlenmesini sağlayabilirler (Leitner vd., 2008: 294). Öncü kent ifadesinden, ağlara gelişimlerinin

ilk aşamalarında katılan ve ağ gelişiminde aktif bir rol üstlenen üye yerel yönetimlerin kastedildiği anlaşılmaktadır (Kern & Bulkeley, 2009). Bu tür öncüler, kendi deneyimlerini paylaşarak ağlara katkıda bulunurken aynı zamanda yeni fikirler, finansmana erişim ve yerel düzeyde meşruiyet kazandıkları için ağların sağladığı fırsatlardan da faydalanmaktadırlar (Kern & Bulkeley, 2009: 326). AB'nin iklim değişikliği alanında kentlerin ve temsilcilerinin ulusötesi alanda karar alma süreçlerine dahil olmaları için uygun bir altyapı sağlanması bu ağların işlevlerini pekiştirmektedir (Kern & Mol, 2013: 300).

Bununla birlikte çok düzeyli sistemde Avrupalılaşmanın çift yönlü karakteristiği ortaya çıkmaktadır. Mesela AB'nin yerel otoriteler üzerinde etki yaratan yasal ve mali araçları aracılığıyla Avrupalılaşma'nın yukarıdan aşağıya dikey modu görülürken, yerel otoritelerin AB karar mekanizmalarına doğrudan etkisi aşağıdan yukarıya dikey etkileşim modunu aktive etmektedir (Kern & Bulkeley, 2009: 312). İlk bölümde AB çok düzeyli yönetim sisteminde kentlerin konumuna ve yerel otoritelerin önemine istinaden ele alınan Avrupa Kentsel Gündemi, kapsadığı paydaşlar sebebiyle bu mekanizmayı örnekler niteliktedir. Diğer yandan, AB'nin çok düzeyli yönetim çerçevesinde ele aldığı yer-mekân odaklı politika ve programlar da 1990'lardan itibaren gelişmeye başlamıştır (Giest & Howlett, 2013: 342). Bu bağlamda, kentlere ve bölgelere Birlik düzeyinde seslerini duyurabilmeleri için kurumsal bir kanal sunan Avrupa Bölgeler Komitesi (European Committee of the Regions- CoR) 1994 yılında kurulmuştur (De Losada, 2021: 18). Avrupa Bölgeler Komitesi de çok düzeyli yönetişimin aşağıdan yukarıya modunu yansıtmaktadır. AB ulusüstü bir yapı olarak genellikle hükümetler arası süreçlerin öznesi olarak ele alınsa da farklı yönetim düzeyleri arasındaki karşılıklı bağımlılığın artan öneminin farkındadır. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi tarafından yayınlanan raporda, yerel ve bölgesel makamlar tarafından alınan kararların %60'ının Avrupa mevzuatından etkilendiği ve AB mevzuatının yaklaşık %70'inin yerel ve bölgesel makamlar tarafından uygulandığı ortaya konulmuştur (CEMR, 2016: 3). Bu veriler, AB politikalarının uygulanmasında ulusal aktörlerin ötesinde ulusaltı aktörlerin önemini vurgulamaktadır. AB ve yerel yönetimler arasında sıkı bir iş birliği mevcuttur ya da mecburdur denilebilir.

AB kentsel örgütlenme ve ulusötesi belediye ağlarının ortaya çıkması için uygun bir zemin olduğu kadar, bu ağların işlevselliğinin test edilmesi için de ideal bir laboratuvarıdır. Örneğin, sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği çerçevesinde, ulusötesi belediye ağlarının önemli işlevlerinden biri gerek lobicilik gerek iyi uygulama örneği paylaşımı gibi çeşitli stratejilerle politikaların ulusal ve ulusaltı düzeylerde yaygınlaşmasına ilişkindir. Buna istinaden, ulusötesi belediye ağlarına yönelik literatürde ağların önemli bir işlevinin AB politikalarının yayılması ve uygulanmasına yönelik olduğu bulgulanmıştır (Busch, 2015). Üstelik bunu ulus-devletlerle doğrudan ilişki kurma mecburiyeti olmadan yapmaktadırlar (Kern & Bulkeley, 2009: 328). Mesela, AB kentleri, Paris Anlaşmasına ve AB'nin 2050 iklim nötr hedefine ulaşmak amacıyla %55 olarak belirlenen AB'nin belirlediği ulusal katkı beyanı olan 2030 ara hedefinin en az %65'e çıkarılması için lobi faaliyetlerinde bulunmuştur (EUROCITIES, 2020). Ağın 58 üyesi, AB kurumlarına "2030 hedefinde kendi paylarına düşeni yapmayı amaçlayan önde gelen kentleri %65²⁴ gibi daha da yüksek bir azaltım hedefi destekleme" çağrısında bulunmuşlardır (Abdullah, 2021: 13). Bu kentsel örgütlenme örneği, iklim eyleminin hızlanmasına yönelik talebin kanıtı olarak aşağıdan yukarıya dikey bir etkileşimin göstergesidir.

AB uluslararası alanda, yukarıda Paris ekosistemi olarak bahsedilen BM koordinasyonunun hükümetler arası boyutunda kritik bir aktör olduğu kadar, aynı zamanda bu ekosistemin ulusötesi boyutunu güçlendiren bir aktördür. Özellikle yeni sistem içinde örnek teşkil eden bir role sahiptir çünkü AB kurumları, üye devletler ve Avrupa kentleri bu tür çabaların öncüsü olmuştur (Roger, 2021: 134). Bu durum, çevre yönetişiminin ulusötesileşmesi ile AB'nin uluslararası alanda liderlik pozisyonunu koruması ve yükselen yeni küresel güçlerin yarattığı tehdidin saf dışı bırakılması için önemli bir fırsat olarak da yorumlanmaktadır (Falkner, 2011: 4). Dolayısıyla çevrenin korunması ve iklim değişikliğiyle mücadele, sosyo-ekonomik alanda AB'nin meşruiyetini sağlamlaştıran ve uluslararası aktörlüğünü pekiştirmesini sağlayan önemli bir güç alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte AB'nin normatif yapısının ulusötesi ağların ve yerel otoritelerin aktörlüğüne yönelik boyutu, mevcut çok düzeyli yönetim sisteminden de kaynaklanmaktadır. Çünkü, AB'nin var olan çok düzeyli sistemi ve bu sistemde

---

²⁴Paris Anlaşması'nın 1.5°C hedefine ulaşılması için 2030 yılına kadar 1990'lı yıllara kıyasla %65 karbon emisyonu hedefinin gerekli olduğuna karar verilmiştir (European Parliament, 2020: 170).

yerel otoritelerin aktörlüğü BMİDÇS koordinasyonu için örnek olan bir işleyiş sunmaktadır. Mesela, Avrupa’da ulusötesi belediye ağlarının üye sayısı 1992 ve 2009 yılları arasında 6’dan (2%) 113’e (41%) arttığı bilinmektedir (Hakelberg, 2014: 109). Bu hem uluslararası iklim rejimi, hem ulusaltı aktörlerin faaliyetleri açısından Avrupa liderliği için önemli bir yükseliş olarak yorumlanmalıdır. Daha spesifik bir örnek ise 2008 yılında, AB Komisyonu inisiyatifi ile belediye yetkililerinin ve liderlerinin AB İklim ve Enerji Paketi hedeflerine ulaşmaya dahil edilmesi için Belediye Başkanları Sözleşmesi ağının (Covenant of Mayors / CoM) oluşturulmasıdır (Labaeye & Sauer, 2013: 2). Bu girişim aracılığıyla 2013’te 4512 belediye başkanı AB’nin 2020’ye kadar %20 sera gazı azaltım hedefine katkıda bulunmayı taahhüt etmiştir (Labaeye & Saurer, 2013: 2). Bunu takiben, 2014 yılında üye devletler tarafından kabul edilen ve AB’nin Paris Anlaşmasına katkısını oluşturan AB 2030 İklim ve Enerji Çerçevesi ile uyumlu olarak CoM, %40 sera gazı azaltım hedefinin yerel ölçekte uygulanması için önemli bir araç haline gelmiştir (Campillo, 2021: 119). Ayrıca güncel durumda da, Avrupa Komisyonu inisiyatifi olarak, İklim Eylemi Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen Belediye Başkanları Sözleşmesi, AB’nin iklim değişikliğine uyum stratejisinin kilit bir unsurudur (Climate-ADAPT, 2022: 4). 2015 yılında COP 21’de CoM’un başarısı, çok düzeyli bir iş birliği modeli ve iklim eylemi için BMİDÇS çerçevesinde Küresel Belediye Başkanları Sözleşmesinin (GCoM) ortaya çıkmasına yol açmıştır. İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Küresel Sözleşmesi kapsamında 900 milyondan fazla insanı temsil eden 10.000’in üzerinde kent ve yerel yönetim, iklim değişikliğiyle mücadele etmeyi taahhüt etmiştir (International Energy Agency, 2021: 12). 2030 yılına kadar bu taahhütlerin yerine getirilmesiyle taraf yerel yönetimlerin, yıllık 2,3 milyar ton karbon emisyon azaltımı sağlayabilecekleri ön görülmektedir (International Energy Agency, 2021: 12).

2.3. ULUSÖTESİ BELEDİYE AĞLARI

2.3.1. İklim Yönetişiminde Kentler

Mevcut küresel sistemde kentleşme, bir gelişmişlik göstergesi olarak algılanmaktadır. Elbette bu algılayış, küreselleşme süreciyle ilişkili olarak teknolojik,

ekonomik ve altyapısal olanakların ve bu olanaklara erişimin kırsal kesimlere görece çok daha mümkün olmasına dayandırılabilir. Kentler, çevresel değişimin ve iklim problemlerinin karmaşık doğası nedeniyle, politikaların pratik hayata entegre edilmesi için sektörel ve jeopolitik sınırları aşan kilit paydaşlardır. Küresel iklim yönetiminde yerelin rolüne odaklanan çalışmalarda, kentlerin tekil hareket eden homojen varlıklar olarak değil, aksine rekabetin, çıkar ve gücün dinamik alanları olarak ele alındığı görülmektedir (Van der Heijden vd., 2019: 367). Kentler yukarıda bahsedildiği üzere, yönetişimin farklı düzeylerinde alınan kararlardan doğrudan etkilenmektedir. Çünkü, küresel iklim krizi ve sürdürülebilirlik hususunda ulus-devletler düzeyinde belirlenen soyut gerekliliklerin ve hedeflerin uygulanması için ideal mekanlardır (Van der Heijden vd., 2019). Özellikle çevresel problemleri küreselleştiren “mekan” olarak kentler, aynı zamanda bu problemlerin azaltılması için gerekli olan tekniklerin ve normların da küreselleşmesini sağlamaktadır (Toly, 2008: 347). Kentlerin geniş bir popülasyona sahip olması, karbon emisyon oranlarındaki etkisini de doğru orantılı olarak etkilemektedir. Enerji tüketimine ve sera gazı emisyonlarına başlıca katkıda bulunmalarının yanı sıra, aşırı soğuk ve sıcaklıklar, kuraklık, orman yangınları, deniz seviyesinin yükselmesi, sel, toprak kayması gibi çeşitli olumsuz etkilerinin ana mağdurları olarak, iklim değişikliğiyle mücadelede rolleri ve katılımları önemlidir. Bu problemlere katkılarının ve çevresel risklere karşı savunmasızlıklarının farkında olan birçok kent yönetimi, küresel çevre yönetişimine dahil olan diğer devlet dışı aktörlerin saflarına katılarak çevresel krizlerin çözümüne daha fazla dahil olmaya çabalamaktadır (Toly, 2008: 344). Güncel olarak, 2019 itibarı ile 10000’den fazla kent ve ulusaltı yönetimin, gönüllü katılıma dayalı olarak, iklim eyleminde ulusötesi iş birliği ağlarına katıldığı tespit edilmiştir (Lwasa vd., 2022: 914).

İklim değişikliğiyle mücadele söz konusu olduğunda karbon emisyon azaltım hedefleri ve uyum tedbirleri, salt politika çerçevesi olarak işlev görememektedir. Bu sebeple azaltım ve uyum politikalarının enerji, ulaşım, inşaat, su ve atık gibi çoğu yerel yönetimlerin yetki alanına giren diğer bölgesel ve kentsel kalkınma konularıyla entegre edilmesi gerekmiştir (Abdullah, 2021: 13). Bölgesel yönetimlerin ve kentlerin, BM’nin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) %65’inin yanı sıra, iklim azaltım eylemlerinin %70’inden ve iklim değişikliğine uyum tedbirlerinin

%90'ından sorumlu olduğu bilinmektedir (ICLEI, 2020). Bu gerekçelere dayanarak ve yukarıda da bahsedildiği üzere AB, iklim değişikliği alanında kentlerin ve temsilcilerinin ulusötesi alanda karar alma süreçlerine dahil olmaları için uygun bir yapı sağlamaktadır (Kern & Mol, 2013: 300). Kentleri temsil eden ulusötesi belediye ağları hem kaynaklara hem de karar alma süreçlerine erişim için yetki ikamesine dayalı AB yönetişiminde iki temel amaca odaklanmaktadır. Bunlar genel çerçevede; üyelerin çıkarlarının AB düzeyinde temsiliyeti ve deneyim paylaşımı ile ağ bileşenleri arasında ulusötesi öğrenmeyi kolaylaştırmak olarak ifade edilmektedir (Giest & Howlett, 2013: 343).

Aslında, kentlerin iklim değişikliğine yönelik tepkileri ve bahsedilen mekanizmalar aracılığıyla örgütsel hareketlerin yaygınlaşması 1992'de Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın bir çıktısı olarak kurulan BMİDÇS iklim rejiminden hemen önce ortaya çıkmaya başlamıştır. Burada öncül örnekler olarak ele alabileceğimiz üç farklı ulusötesi belediye ağı örnek gösterilebilir. Sürdürülebilirlik İçin Yerel Yönetimler (ICLEI), Avrupa şehirleri ve yerli halklar arasında bir ittifak olarak kurulan İklim İttifakı (Climate Alliance), ve bir AB projesine dahil olan Besacon (Fransa), Newcastle (Birleşik Krallık) ve Mannheim (Almanya) dahil olmak üzere 6 yerel yönetim tarafından kurulan Enerji Şehirleri (Energy Cities), yerel yönetimlerin kilit aktör olduğu ulusötesi ağların öncül örneklerindendir (Bulkeley, 2010; Toly, 2008). Bugün ICLEI sürdürülebilir kentsel gelişim için mücadele eden 2500 üzerinde yerel ve bölgesel üyeden oluşmaktadır (ICLEI, 2023). Amazon gibi bölgelerde yaşayan yerli halkların haklarını savunan bir iklim ağı olarak İklim İttifakı ağı ise, Avrupa'daki 27 farklı ülkeden olmak üzere kentlerden ve STK'lardan oluşan 1975 üyeden oluşmaktadır (Climate Alliance, 2023). Enerji Kentleri ağı ise, öncü kentleri ve enerji geçişine yeni başlayan kentler ile teknik uzmanları bir araya getirmektedir ve güncel olarak 30 farklı ülkeden yüzlerce yerel idarenin üyeliğine sahiptir (Energy Cities, 2023). Bu üç örnek, uluslararası iklim rejiminden önce kurulmuş ve kentlerin iklim mücadelesine yönelik örgütlülüğünde yol almış olması açısından önemlidir. Bu girişimler ve yıllar içerisinde büyüyen ağsal yapıları, ulusötesi iklim yönetişimine ilişkin olarak yukarıda ele alınan çeşitli gerekçeler doğrultusunda yerelde iklim eyleminin ve ağ faaliyetlerinin geçerliliğini vurgulamaktadır. Üstelik giderek daha fazla kentin ICLEI, C40 Şehirler İklim

Liderlik Grubu veya Belediye Başkanları İklim ve Enerji Sözleşmesi (CoM) gibi ağlar aracılığıyla ulusötesi alanda sesini daha fazla duyurmak arayışında olduğu dikkat çekmektedir (Papin, 2020).

2.3.2. Ulusötesi Belediye Ağlarının İklim Yönetişimindeki Potansiyeli

Küreselleşmenin mekânı olarak kentler, çevre problemlerine ve iklim değişikliğine yönelik benzer kırılganlıkları paylaşırlar. Bu kırılganlık ve sorumluluk giderek artan kentsel nüfusla birleştğinde kentler, çok merkezli ve çok düzeyli küresel iklim yönetiminde dönüşümün potansiyel liderleri olarak ön plana çıkmaktadır (Betsill & Bulkeley, 2006). Yukarıda küreselleşme kavramıyla birlikte ele alınan ulusötesi alanın belirleyici özelliği ise devlet dışı aktörlerin etkisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Genel itibarıyla ulusötesi ağlar, ulusal politika hedefleri yerine küresel politika hedeflerine odaklanan ve aynı fikirleri paylaşan çeşitli aktörleri bir araya getirir (Falkner, 2011: 9). Buna istinaden, ulusötesi belediye ağları ulusal sınırları göz ardı ederek, kentlerin ulusötesi düzeyde dahil edildiği yeni siyasi coğrafyalar sunmaktadır (Bouteligier, 2012). Dolayısıyla, ulusötesi kentsel ve bölgesel ağlar, ulus devletin farklı kademeleri arasındaki dikey iletişimle geleneksel yönetime alternatif bir siyaset biçiminin örneği olarak da görülmektedir (Leitner vd., 2008: 293). Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin uluslararası siyaset alanında bir kriz olarak kabul görmeye başlamasıyla belediye ağları, küresel çevre yönetiminde merkezi bir yönlendirme mekanizması oluşturmaya başlamıştır. Bu çerçevede ulusötesi belediye ağları, iklimin korunmasına yönelik küresel kamu yararının tahsis edilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadırlar (Ostrom, 2010). İklim değişikliği alanında aktif olan belediye ağları, küresel iklim yönetiminin ulusötesi modu olarak ele alınmaktadır (Cortes vd., 2022: 2). Dolayısıyla ulusötesi belediye ağları, iklim problemini yüksek siyasetten ulusötesi alana, yani gündelik yaşama ve sivil topluma taşıyarak küresel iklim yönetimini katalize eden bir konumu yansıtır.

Hükümetler arası süreçlerle başlayan iklim değişikliği ile mücadele gündemi, süreç içerisinde “işbirlikçi yönetim rejimlerinin” çoğalmasına ve desteklenmesine olanak vermiştir. Uluslararası alanda, 1992’de BMİDÇS ile kurulan iklim rejimi, 2015’e kadar devlet-düzeyinde aktörlerin dahil olduğu bağlayıcı bir hükümetler arası anlaşmaya ulaşamama, ulusötesi aktörlerin temsiliyetindeki gecikme ile uzunca bir

süre iklim yönetişiminin kentsel boyutunun ihmaline de yol açmıştır (Kern & Mol, 2013: 290). Çözüm, elbette çok sayıda aktörün ulusötesi etkileşimini ve devlet dışı aktörlerin oluşturduğu ağ faaliyetlerinin yaygınlaşmasını gerektirmiştir. Uluslararası rejimin tıkanıklığı, kentlerin etki alanlarını genişletmek için ulusal sınırların ötesinde iş birlikleri kurarak çeşitli ağlar oluşturmaya yol açmıştır. Bu ağlar, yukarıda bahsedildiği gibi, hiyerarşik yönetimden ağ bağlantılı yatay yönetişime geçişin simgesi olarak değerlendirilmektedir (Backstrand, 2008: 74). Bölgesel ve yerel ağ faaliyetleriyle birlikte yönetişimin “yatay” boyutuna odaklanması, iklim değişikliğine uyum ve adaptasyon stratejileri için “yer/mekân” bazlı ölçeklerin önemini de kanıtlamaktadır (Giest & Howlett, 2013: 343). Diğer bir yandan, bahsedilen ağ faaliyetlerinde iklim değişikliğiyle mücadele merkeze alınmış olsa da, bu ağları tanımlayan diğer bir misyon sürdürülebilirlik kapsamında sosyal dönüşümü sağlamak üzerinedir (Labaeye & Sauer, 2013: 3). Farklı yönetim düzeylerini bir araya getiren çok düzeyli sistemlerde, kentlerin ulusötesi faaliyetleri ve dış ilişkileri farklı biçimlerde gerçekleşmektedir. Bunlar, 1) uluslararası ve uluslararası (BM, AB) düzeylerde doğrudan lobicilik, 2) çeşitli programlar doğrultusunda ulusüstü kurumlar tarafından sağlanan fonlar gibi mali teşvikler, 3) katılımcı şehirlerin performansının izlenmesi ve kıyaslanması da dahil olmak üzere uluslararası bir ortamda doğrudan istişare ve iş birliği çabalarını kapsar (Kern & Mol, 2013: 294). Böylece ağ bağlantılarıyla kentler, kendi inisiyatifleri ile uluslararası kararları doğrudan etkilemeye çalıştıklarında, politika yapıcı konumuna geçme fırsatı bulurlar (Kern & Mol, 2013: 294).

Bunun yanı sıra devlet dışı aktörlerin belirli politika oluşturma alanlarına katılımı ve politikanın yaygınlaştırılması “politikanın ulusötesileşmesine” yol açmaktadır (Stone, 2004: 558). Çünkü, devlet dışı aktörler kapsamında ele alınan ulusötesi ağlar, politikaların sadece ülkeler arasında değil, küresel yönetişimin nüfuz ettiği mekân ve alanlarda da yayılması için önemli araçlardır (Stone, 2004: 546). Bu noktada, ulusötesi alana sirayet eden aktörler olarak belediye ağları, çeşitli yönetim düzeylerinde politikalara yönelik karar almayı ve alınan kararların yerel düzeyde uygulanmasını etkileyen aktörler arasında olduğu için, politika yayılım mekanizmalarından bazılarını bu ağların yapısal özellikleri arasında görmek mümkündür. Uluslararası siyaset çerçevesinde politika yayılım mekanizmaları

zorlama/yaptırım, rekabet, öğrenme ve öykünme olmak üzere dört farklı kategoride ele alınmaktadır (Gilardi, 2013: 466). Ulusötesi belediye ağları da amaçlarını gerçekleştirmek için çeşitli yumuşak güç unsurlarını kullanmaktadır (Kern & Bulkeley, 2009: 319). Bu unsurlar, yerel düzeyde kolektif olarak yönetişimin diğer düzeylerine doğrudan katılım ya da yerel aktörler arası çeşitli iş birliklerinin oluşumunu sağlamaktadır. Böylece, bahsedildiği üzere, çok düzeyli sistemlerdeki aktörler arası dikey ve yatay etkileşim sağlanmış olur. Bilgi, deneyim ve normların yayılması; finansal, yönetsel ve teknik kaynaklar ile kapasite gelişimine yönelik faaliyetler; normların, kuralların ve standartların belirlenmesi bu yumuşak yönetim mekanizmaları aracılığı ile sağlanabilmektedir (Andonova, 2009: 63).

Bahsedilen yumuşak güç unsurları, kategorize edilen dört politika yayılımı mekanizması arasından rekabet, öğrenme ve öykünme mekanizmalarını kapsar. Zorlama bunlar arasında yer almamaktadır. Bu ağlar, hiyerarşik etkileşimin aksine, üyelerini belirli politikaları benimsemeye zorlama kapasitesine sahip değildir (Hakelberg, 2014: 113). Bu sebeple de üyelerini önceden belirlenmiş azaltım hedeflerine ulaşmaya veya belirli tedbirleri uygulamaya resmen zorlamamaktadırlar (Hakelberg, 2014: 113). Geri kalan üç strateji ise ağların üyelerini yönlendirmesine, yani ağ yönetişimine dayanak oluşturur. Rekabet mekanizması, politika yapıcılar tarafından sağlanan çeşitli ekonomik kaynakları çekmek veya elde tutmak amacıyla aktörlerin davranış, eğilim ve örüntülerini şekillendiren bir süreç ilişkindir (Gilardi, 2013: 15). Ulusötesi belediye ağları, iş birliği yarattıkları gibi rekabet de yaratabilirler. Mesela, bu ağlar sıklıkla aynı finansman kaynaklarını inceledikleri için ya finansmanın tamamını almak için rekabet ederler ya da bunu paylaşmak için iş birliği yapabilirler (Papin, 2020: 8). Yani, bir yumuşak güç unsuru olarak rekabet ulusötesi belediye ağlarının bir parçasıdır. Buna açık bir örnek olarak, AB'nin ulusötesi alanda çeşitli düzeylerde aktörlere sağladığı fonlar doğrultusunda, aktörlerin Birlik norm ve politikalarını uygulayacak davranış örüntülerinde bulunması ve bunların yayılması rekabet mekanizması kapsamında değerlendirilebilir.

Öğrenme mekanizması ise politika yapıcılarının diğerlerinin öncül tecrübelerinden yararlanarak politika değişikliğinin sonuçlarını ve etkilerini öngördükleri bir süreç olarak tanımlanır (Gilardi, 2013: 470). Diğer bir açıdan,

tatmin edici olmayan mevcut düzenleyiciler karşısında politika yapıcılar, başka yerlerden örnek alabilecekleri daha etkili bir çözüm arayışına girdiklerinde öğrenme mekanizması devreye girer (Hakelberg, 2014: 114). Dolayısıyla, belirli bir politikanın daha önceden uygulandığı ve test edildiği diğer yönetim birimleri, politika yapıcılar için bir deneyim ve bilgi kaynağıdır. Buna istinaden söz konusu ağların öncül işlevleri arasında bilgi ve deneyim paylaşımı bulunmaktadır (Kern & Bulkeley, 2009; Andonova vd., 2009). Diğer bir yayılım mekanizması olarak öykünme ise, politikaların test edilebilir objektif özellikleri yerine normatif ve sosyal olarak inşa edilmiş özellikleri nedeniyle kullanıldıkları bir modeli ifade eder (Gilardi, 2013: 475). Burada yayılan şey, politikalarından ziyade normlardır ve yayılma kriteri ise “eylemin belirli bir duruma bir kimlik veya rol çağrıştırması” anlamına gelen *uygunluk* üzerinden ele alınmaktadır (Gilardi, 2013: 475). Nitekim, normatif yapısı kapsamında AB iklim politikaları bu minvalde ele alınacak bir örnek teşkil eder. Buradan hareketle, ulusötesi belediye ağlarının işlevleri ele alınırken, rekabet, öğrenme ve öykünme bu ağların temel stratejik yolları olarak değerlendirilebilir.

2.3.3. Devlet dışı Bir Aktör Olarak Ulusötesi Belediye İklim Ağlarının Yapısal ve İşlevsel Özellikleri

Literatürde ulusötesi belediye ağları üzerine yerel iklim eylemlerinin etkisini, ağ içerisindeki bilgi ve iletişim akışını, ağların diğer aktörlerle ilişkilerini, ağların yapısal özelliklerini ve ağ tipolojilerini belirlemek üzere nitel ve nicel yöntemler içeren çeşitli çalışmalar mevcuttur (Andonova vd., 2009; Bansard vd., 2017; Betsill & Bulkeley, 2006; Bulkeley, 2010; Bouteligier, 2012; Bulkeley vd., 2014; Busch, 2015; Cortes vd., 2022; Fünfgeld, 2015; Giest & Howlett, 2013; Gordon, 2018; Hakelberg, 2014; Haupt & Coppola, 2019; Kern & Bulkeley, 2009; Lee, 2013; Papin, 2020; Toly, 2008). Ulusötesi belediye ağları, devletlerarası kuruluşlar, STK'lar, araştırma enstitüleri, şirketler veya özel vakıflar dahil olmak üzere çeşitli kamu ve özel aktörleri bütünleştiren hibrit yapılar olarak ele alınmaktadır (Papin, 2020: 9). Bu ağlara odaklanan çalışmalar genellikle, küresel iklim değişikliğine ilişkin konuların yerel otoritelerin gündemine entegre edilmesinde ulusötesi belediye ağlarının rolünü tartışmıştır (Betsill & Bulkeley, 2006; Andonova vd., 2009; Bansard

vd., 2017). Tematik alanlarından en az biri iklim değışikliğıyle mücadele olan bu ağlar, ulusötesi belediye iklim ağı olarak adlandırılmaktadır (Hakelberg, 2014; Busch, 2015; Haupt & Coppola, 2018). Diğer yandan siyasi otoritenin birden çok düzeyde, kamu ve özel sektör aktörleri arasında yeniden yapılandırılması, bu ağların ortaya çıkmasının sonucu olarak değerlendirilmiştir (Bulkeley, 2010: 231).

Bir organizasyonun ulusötesi belediye iklim ağı olarak tanımlanabilmesi için, güncel literatür sekiz temel kriter içermektedir. Bunlardan üçü Kern ve Bulkey (2009), üçü Busch (2015) ve ikisi Haupt ve Coppola (2019) tarafından ele alınmıştır. Sırasıyla ele alındığında Kern ve Bulkeley'in çalışmasına göre; (1) üyelerin ağa katılma ve ağdan ayrılma konusunda bağımsız olmaları; (2) ağın hiyerarşik olmayan, yatay ve çok merkezli karakteristiğine bağılı olarak bir özyönetimi temsil edebiliyor olması ve (3) ağ tarafından alınan kararların üyeler tarafından doğrudan uygulanması bu kriterler arasındadır (2009: 309-310). Bu açıdan, ulusötesi belediye ağları geleneksel ulusötesi sivil toplum kuruluşlarından ayrıştırılmaktadır (Kern ve Bulkeley, 2009: 310). Busch'un çalışmasına göre diğer kriterler, (4) ağın ikiden fazla belediyenin bir araya gelerek oluşturulması, (5) üyelerin belirli haklara sahip olduğu, bir idari merkez ofisinin ve çalışanların bulunduğu kurumsal altyapının mevcudiyeti ve (6) ulusötesi statü için farklı ülkelerin kentlerine açık olmasıdır (2015: 6-15). Haupt ve Coppola tarafından güncel olarak eklenen kriterler ise; (7) kuruluş sebebi doğrudan iklim değışikliğı ile mücadele olmasa bile ağ faaliyetlerinin tematik alanlarından birinin iklim değışikliğıyle mücadele olması, ki bu durumda bu çalışmada incelenen iki kentsel ağ da bu kritere karşılamaktadır; (8) son kriter ise belediyelerin ağın kilit aktörü olmasıdır (2019: 124-125). Mesela, yaklaşık 240,000 üyesi bulunan Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler²⁵ (UCLG), dünyanın en geniş yerel yönetimler ağı olarak bilinmesine rağmen, bu kriterlere göre bir ulusötesi belediye iklim ağı olarak sınıflandırılmamaktadır (Haupt ve Coppola, 2019: 125). Çünkü herhangi bir ülkenin "belediyeler birliğı" UCLG üyesi olduğunda, kentler temsili olarak ağ içinde yer alabilmektedir. Yani, kentlerin özerk ve bireysel olarak üye olması hususunda bir koşulu yoktur (Haupt ve Coppola, 2019: 125).

---

²⁵ Bkz. <https://www.uclg.org/>

2.3.3.1. Yapısal ve İşlevsel Özellikler

Ulusötesi iklim yönetişiminin çok merkezli ve parçalı yapısında gruplar, hedeflerini herhangi bir tek merkezli koordinasyon olmadan gerçekleştirmeye çabalar (Abbott, 2012: 572). Benzer örüntü hem bölgesel hem küresel kamu yararı gözetken ulusötesi belediye ağlarının yapısal temelinde de mevcuttur. Bu bağlamda, iklim yönetişiminin parçalı yapısıyla birlikte, kentlerin bir araya gelerek oluşturduğu ağlar ve kent-dışı otoritelerin inisiyatifiyle kurulan ağlar arasındaki temel farklar ele alınarak, bu ağların yapısal ve işlevsel özelliklerine odaklanılmalıdır. Ulusötesi belediye ağları oluşumları açısından iki temel kategoriye indirgenebilir (Gordon, 2018; Haupt & Coppola, 2019; Cortes vd., 2022). İlk kategori kentlerin bir araya gelerek oluşturduğu ağlardır. Kentsel bir girişim olarak burada çok taraflı bağlantı modeli görülmektedir (Lee & Jung, 2018: 98). İkinci kategori ise kent-dışı organizasyonların inisiyatifiyle kurulan ağlardır. Burada ise kurum önderliğinde iş birliği modeli görülmektedir (Lee & Jung, 2018: 98). Her iki modelin arasındaki temel fark yönetim yapısına ilişkindir. Çok taraflı bağlantı modelinde birçok farklı iş birliği fırsatı ortaya çıkmaktadır çünkü ağ yönetişimine kentler doğrudan katılmaktadır (Lee, 2013). Mesela, kentler tarafından kurulan ağlar, ağ kararlarını uygulayan üyelerin ölçeğine uyan yatay ve hiyerarşik olmayan bir yönetim yapısı sergilemektedir (Kern & Bulkeley, 2009). Yatay bir yönetim yapısına sahip ağlarda, kaynakları daha fazla olan kentlerin daha etkili olması beklenir. Burada lider-takipçi örüntüsünün ortaya çıktığı görülür (Kern & Bulkeley, 2009). Yukarıda bahsi geçen “öncü kentler” bu örüntünün liderleri olarak tasvir edilebilir. Diğer yandan, kent-dışı organizasyonların inisiyatifiyle kurulan ağlarda daha merkezi bir yönetim yapısına rastlanmaktadır. Bu minvalde kurucu organizasyon hedefleri belirleyerek ve ağa kaynak sağlayarak gündemini ağ aracılığıyla kentlere entegre etmektedir (Cortes vd., 2022: 7).

Diğer bir kategorizasyon ise ağların kapsayıcılığı üzerine ele alınmaktadır. Haupt ve Coppola (2019), tematik alanlarından biri iklim değişikliği olan ulusötesi belediye ağlarının tipolojisi üzerine yürüttükleri çalışmalarında, bu belediye ağlarının yüksek profilli ve seçkinlerin oluşturduğu ağlar ya da derin ve kapsayıcı kitle ağları olarak iki farklı türe ayrıldığını belirtmişlerdir. Yüksek profilli ağlar ve kapsayıcı ağlar arasında üye profilleri, finansal sponsorların profili, üyelere mali yardım

sağlanması, bölge ofislerinin sayısı ve çalışan sayısı gibi farklılıklar mevcuttur (Haupt ve Coppola, 2019: 136). Yüksek profilli ağlarda tanınmış şehirler örnek teşkil ederken; derinlemesine ve daha kapsayıcı ağlar iklim değişikliği planlarını birlikte formüle ederek bireysel ve kolektif olarak ortak çıktıya göre hareket ederler (Giest & Howlett, 2013: 351). Fakat her koşulda ulusötesi belediye ağları hem belediyeler arası diyalog hem de küresel etkinin bir araya toplanması için çeşitli fırsatlar sunarak, şehirlerin ve yerel yönetimlerin dünyadaki varlığını ve etkisini vurgulamaktadır (Toly, 2008: 349). Ulusal, bölgesel ve küresel ölçeklerde faaliyet gösteren ağlar aracılığıyla kentler, emisyon azaltma hedefleri belirleyerek küresel taahhütlerde bulunmakta, iklim, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık planlarının oluşturulması ve uygulanmasına yönelik stratejik yaklaşımlar geliştirmektedir (Gordon, 2018: 2). Ulusötesi belediye ağlarına üyelikten doğan faydalara bakıldığında ise, belediyelere ortak hedeflere ulaşmak için kapasitelerini ve kaynaklarını bir araya getirme fırsatının sağlandığı görülmektedir (Fünfgeld, 2015: 67). Belirli strateji ve işlevler doğrultusunda iklim değişikliğinin etkilerine karşı yerel kapasite oluşturma ve geliştirmeyi tetiklemek ulusötesi belediye ağlarının üyelerine sunduğu önemli bir hizmettir. Bu ağlara üye olmanın diğer bir avantajı ise belediyelere ulusal ve uluslararası düzeyde profillerini yükseltme ve sesini duyurma fırsatı vermesidir. Yani çok düzeyli yönetişimin aşağıdan yukarıya dikey moduyla sisteme eklemlenebilirler.

Diğer yandan literatürde ulusötesi belediye ağlarına ilişkin diğer bazı işlevlerin yaygın olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu işlevler; (1) taahhüt komisyoncusu olarak yerel yönetimleri iklim hedeflerine bağlamak; (2) politika değerlendirmesi yapmak; (3) üye belediyeler için iklim eylemi danışmanı olarak hareket etmek; (4) bilgi paylaşım platformu ya da bilgi merkezi oluşturmak (5) yerel düzey ve iklim eylemi için savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri yürütmek (Andonova vd., 2009; Kern ve Bulkeley, 2009; Busch, 2015; Haupt ve Coppola, 2019). Bununla birlikte başka bir işlev olarak, özellikle iklim hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik ulusötesi belediye ağları tarafından kentlere fon sağlama sıklıkla tartışılan bir konu olsa da çok az araç veya mekanizma kentlere bilfiil iklim finansmanı sağlamaktadır (Papin, 2020: 5) Fakat, finansmandan bağımsız olarak söylenebilir ki, bu ağlar hem kendi aralarında hem de diğer çeşitli devlet dışı aktörler arasında iş birliği ve dayanışmayı kolaylaştırmaktadır (Gordon, 2018: 2).

Aktörler arasında dikey ve yatay etkileşim biçimlerini mümkün kılan çok düzeyli bir sistemde bu ağlar iç ve dış olmak üzere iki temel ağ yönetişimi alanında hareket etmektedir. İç yönetim stratejileri, ağın iç paydaş ve üyeleri arasındaki yatay etkileşime yöneliktir. Dış yönetim stratejileri ise ağın dış paydaşlarıyla, yani diğer düzeylerdeki aktörler ile arasındaki dikey etkileşimi kapsar. Ele alınan 4 farklı işlev ise bu ağların iç ve dış stratejilerine göre sınıflandırılmaktadır. Buna göre iç (kurum içi) yönetim stratejileri bilgi ve iletişim akışı, proje finansmanı ve iş birlikleri, tanıma, kıyaslama ve sertifikasyon olarak sıralanabilir (Kern & Bulkeley, 2009). Kurum içi yönetim yeni üyeler kazanmayı, ağı istikrara kavuşturmayı ve üye kentler aracılığıyla ağ hedeflerine ulaşmayı amaçlayan bir özyönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır (2009: 319). Bir ulusötesi belediye ağının en genel alt işlevi, bilgi ve deneyimin paylaşımı ve aktarımı olarak kabul edilir (Kern & Bulkeley, 2009; Andonova vd., 2009). Ağlar bilgi ve iletişim stratejilerini, üyelerine iyi uygulama örneklerine ilişkin deneyimleri ulaşılabilir kılarak üyelerini öğrenme ve deneyim paylaşımı ile motive etmek için kullanmaktadır (Kern & Bulkeley, 2009: 319). Ağın yapısal bütünlüğünü sağlayan “öncü” şehirlerden “takipçi” şehirlere deneyim ve bilgi transferi bu hizmetlerin genel çerçevesini belirleyen yaygın bir karakteristiktir. Böylece aktörler arası karşılıklı öğrenme ve uygulama süreci gerçekleşmektedir. Aynı zamanda iyi uygulama örneklerinin paylaşımı ile diğerleri, özellikle iklim adaptasyonu bağlamında neyin işe yaradığını görebilmektedir. Bu ağlar kapasite geliştirme, norm ve değer oluşturma konularında da yardımcı olmaktadır (Andonova vd. 2009). Sonuç olarak, bilgi, iyi uygulama paylaşımı ve teknik uzmanlık destekleri iklim değişikliğiyle mücadelenin maliyetini görece azaltırken, kolektif etkinin artmasını da desteklemektedir (Lee & Jung, 2018: 99).

Diğer bir alt işlev olarak kıyaslama ya da rekabet, kentler için tanınma sağlarken, belirli iklim politikası hedeflerine ulaşan ya da sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda başarılı bir faaliyet gösteren üyeler için bir tür sertifikasyon sağlayabilirler (Andonova vd., 2009; Gilardi, 2013; Kern ve Bulkeley, 2009). Bunları takiben, ağların iç yönetiminde kullanılan başka bir alt işlev ise iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik projelerin finanse edilmesi ve üyeler arası iş birliklerinin kolaylaştırılması olarak ele alınabilir (Kern & Bulkeley, 2009: 319). Böylece ağlar, kentlere kaynaklara doğrudan erişim sağlamak için yol açılabilmektedir. Dış

yönetişim stratejileri ise dış paydaşlara yönelik *etki, karşılıklı bağımlılık ve aracılık* faaliyetlerini kapsamaktadır (Bulkeley, 2009). Mesela iklim değişikliği ağları, Taraflar Konferanslarındaki gözlemci statüsüne dayanarak üyelerinin başarılarını paylaşabilmiş ve uluslararası iklim rejiminin meşru tarafları üzerinde proaktif bir etki yaratabilmiştir (Bulkeley, 2009: 323). Bununla birlikte, karşılıklı bağımlılık ağlar arası iş birliği ve rekabet doğrultusunda diğer aktörlerle etkileşimi kapsar (Bulkeley, 2009: 324). Dış yönetim stratejileri doğrultusunda ağlar, kentlerin karbon azaltım taahhüdünde bulunmasını ve iklim değişikliğiyle ilgili politikaların uygulanması için cesaretlenmelerini sağlarken aynı zamanda ulusal hükümetlerin iklim farkındalığını artırmaktadır (Hakelberg, 2014).

2.4. SONUÇ

Bu bölümde küreselleşme olgusuyla ortaya çıkan ve ulusötesi toplumun ortak meselesi haline gelen iklim değişikliği yönetişiminin yapısı ele alınmıştır. Bu çerçevede, mevcut literatürde küreselleşme tartışmasının temelini oluşturan argümanlar, ulusötesi alanın nasıl kavramsallaştırıldığı sorusu için yol gösterici olmuştur. Araştırmanın konusuna ilişkin olarak ulusötesi toplumu oluşturan başlıca dinamiğin, küreselleşen problemlere ilişkin sorumluluğun devlet-düzeyinde aktörlerin tekelden çıkarak geniş bir paydaş yelpazesine dağılması olduğu görülmüştür. Buna göre, ulusötesi toplumu küreselleşmeye içkin olarak ele aldığımızda, sivil toplum unsurlarının, ulusaltı ve devlet dışı aktörlerin uluslararası rejimlere eklemlenmesi ve aktörlüklerinin güçlenmesinin ulusötesi iklim yönetişiminin ayırt edici özelliklerinden biri olduğu ifade edilmiştir. Cevaplanmaya çalışılan diğer bir soru ise uluslararası iklim rejiminin ulusötesileşmesine ilişkin olarak, ulusötesi belediye ağları bağlamında AB'nin nasıl konumlandırılabilceğidir. Kentlerin örgütlenmesinin ve proaktif katılımının, iklim siyasetinde hiyerarşik ve yukarıdan aşağıya dikey etkileşimin yanı sıra, aktörler arası aşağıdan yukarıya ve yatay etkileşimi mümkün kılan çok düzeyli sistemlerde gerçekleştiği görülmektedir. AB, ulusüstü yapısı itibari ile erken dönem ulusötesi belediye ağı örneklerinin ortaya çıkmasında örnek teşkil etmiş ve uluslararası arenayı etkilemiş görünmektedir. Bu doğrultuda, iklim değişikliğiyle mücadelede Avrupa örnekleri ve AB koordinasyonu BMİDÇS merkezli uluslararası iklim rejiminin ulusötesileşmesinde bir katalizör rolü

oynamıştır. Son olarak ise ulusötesi belediye ağlarının sahip olduğu işlevler ve sağladığı fırsatlara odaklanılmıştır.

Sınır aşan ve ulusötesi alana nüfuz eden bir mesele olarak iklim değişikliği, çok aktörlü ve parçalı bir yönetim yapısı ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Bunun bir sebebi devlet düzeyinde aktörlerin merkezi rol oynadığı hükümetler arası bir rejimin eksiklikleriyken, bir diğer sebebi iklim değişikliğiyle mücadelenin küresel ölçekte başarıyla uygulanmasının yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası otoritelerin ve devlet dışı aktörlerin kolektif çabasına bağlı olmasıdır. Bu sebeple ulusötesi belediye ağları iklim değişikliğiyle mücadelenin ve sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde olan aktörler olarak görülmektedir. Bu ağlar ulusal ve uluslararası düzeyde lobicilik faaliyetleriyle iklim eylemini hızlandırabilecek, karar alma süreçlerine dahil olabilecek ve yerel otoritelerin çıkarlarını güçlü bir sesle temsil edebilecek potansiyele sahiptirler. Ayrıca, çeşitli yumuşak güç unsurlarıyla yerel ve bölgesel aktörleri iklim değişikliğiyle mücadeleye dahil edebilecek ve kentlerin kaynaklara erişimini sağlayabilecek bir şemsiye oluşum olarak kolektif eylemi katalize edebilirler.

Sonraki bölümde ulusötesi belediye ağı olarak AB'nin erken dönem belediye ağlarından ikisi olan EUROCITIES ve URBACT iklim politikaları ve AYM bağlamında ele alınmaktadır. İki ağ arasındaki belirleyici fark, oluş türlerinde ortaya çıkmaktadır. EUROCITIES Avrupa kentlerinin otonom bir şekilde birleşerek oluşturduğu bir ağsal yapılanmaya sahiptir. Bu oluş durumu, çok düzeyli yönetişimin aşağıdan yukarıya dikey hareketini yansıtmaktadır. URBACT ise, Avrupa Komisyonu inisiyatifi ile başlatılmış bir program ve kentsel ağ sağlayıcıdır. Bu tür bir oluş ise çok düzeyli yönetişimin yukarıdan aşağıya hareketini yansıtmaktadır. İki ağın incelenmesi, üç farklı tematik başlıkla kategorize edilmiştir. Her iki ulusötesi belediye ağının iklim yönetişimine ve AYM'ye nasıl katkı sağladığı, yerel aktörlere ne gibi fırsatlar sunduğu, ulusötesi ve yerel dayanışmada hangi sınırlılıklarla karşılaşıldığı toplanan verilere dayanarak değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EUROCITIES VE URBACT AĞLARININ ANALİZİ

3.1. GİRİŞ

Üçüncü bölümde Avrupa’da iki önemli ulusötesi belediye ağı olarak faaliyet gösteren EUROCITIES ve URBACT kuruluşları, AB iklim politikaları kapsamında ele alınmıştır. Bu bölümde iki soruya cevap aranmıştır. Bunlar; (1) EUROCITIES ve URBACT’in iklim değişikliğiyle mücadeleye sağladığı katkıların ve mevcut sınırlılıkların neler olduğu ve (2) ağlar arasındaki farklılıkların neler olduğudur. Küresel iklim değişikliğine yönelik ortaya çık iklim hedeflerine ulaşmak için uzun bir süre devlet düzeyinde aktörler esas alınmıştır. Fakat, sera gazı emisyon azaltımı ve küresel ısınmanın belirli bir sınırdan tutulması kolektif bir paradigma değişimi gerektiği gibi gündelik yaşama nüfuz eden uygulamaların ve tutum değişikliğinin yayılmasını gerektirmektedir. Yerel aktörler, üst politika yapıcılara kıyasla, bireyin gündelik yaşamına sıklıkla temas edebilmektedir. Dolayısıyla, yerel aktörlerin faaliyetlerini organize etmede ve yerel gündemin belirlenmesinde ulusötesi belediye ağları birleştirici ve yönlendirici bir yumuşak güç unsurudur.

Önceki bölümlerde de ele alındığı üzere, AB, iklim değişikliğiyle mücadele doğrultusunda hem uluslararası müzakerelerde hem bölgesel iş birliği çerçevesinde normatif yapısıyla ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede üçüncü bölüm, vaka analizi yoluyla incelenen iki ağ üzerinden, AB iklim politikalarının da şekillendirdiği küresel iklim yönetişiminin yerel boyutunu yansıtan ulusötesi belediye ağlarının rolünü tespit etmeye odaklanmıştır. Bu bölümde ele alınan araştırma sorularına yönelik elde edilen veriler, tematik olarak analiz edilmiştir. Vaka analizi sürecinde toplanan veri ağırlıklı olarak, ağların çevre ve iklim değişikliğiyle mücadele kapsamındaki güncel faaliyetlerine dayanmaktadır.

Her iki ağın analizi üç farklı üst tema bağlamında yapılmıştır. Bunlar; kurumsal yapı, yönetim ve ulusötesi iş birliği, iklim politikalarına katkılar ve sınırlılıklar üst temalarıdır. Tablo 3, analiz modelini yansıtmaktadır. Kurumsal yapı üst teması, ağın ilke, amaç ve hedef kitlelerini kapsamaktadır. Bu kısım, ağların oluş sürecinden bahsedildikten sonra, öncelikleri doğrultusunda mevcut tematik

kapsamlarını ele almaktadır. Yönetişim ve ulusötesi iş birliği üst teması, ağların ulusötesi alanda nasıl iş birliği kurduğuna odaklanarak, çok düzeyli yönetişimin dikey ve yatay modunda gerçekleşen faaliyetleri ifade etmektedir. Yerel aktörlerin iklim değişikliğiyle mücadelede nasıl konumlandığı ve neler yapabileceğine yönelik faaliyetler, yönetim ve iş birliği temasıyla birlikte işlenmiştir. Böylece, ikinci bölümdeki ulusötesi belediye ağları literatüründen faydalanan bilgilerle desteklenerek, her iki ağın da temel işlevleri değerlendirilmiştir. İklim politikalarına katkılar ve sınırlılıklar üst temasında, önceki üst temalardan da beslenerek ağların AB iklim politikalarına nasıl katkı sağladığından ve bu süreçte ne gibi sınırlılıklarla karşılaştığından bahsedilmiştir.

Tablo 3: Şematik Tema Analizi

Tema	Alt Tema	Anahtar Konu
Kurumsal Yapı	Kurumsal İlkeler	Ağların kurumsal ilkeleri
	Öncelikli Hedefler	Ağların odaklandığı belirli hedef ve öncelikler
Yönetişim ve Ulusötesi İş Birliği	Dikey ve yatay yönetim	Ağların farklı düzeylerdeki aktörlerle iş birliği için kullandığı mekanizmalar
	Faaliyetler	Ağların, iklim değişikliğiyle mücadele için yürüttüğü faaliyetler ve temel işlevler
İklim Politikalarına Katkılar ve Sınırlılıklar	Katkılar	Ağların iklim değişikliğiyle mücadeleye ve Avrupa Yeşil Mutabakatının uygulanmasına katkıları
	Sınırlılıklar	Ağların iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında yerel ve ulusötesi dayanışmada karşılaştığı sınırlılıklar

Kaynak: Bu tez çalışması için oluşturulmuştur.

3.2. EUROCITIES

1986'da Rotterdam'da düzenlenen konferansla ortaya çıkan büyük Avrupa kentlerinin kentsel politika ve yaşam kalitesi hususundaki tartışmaları, EUROCITIES'in kurulmasına yol açmıştır (Camhis & Fox, 1992; 4). Bunu takiben, 1989 Barselona ve 1990 Lyon konferansları sonucunda Avrupa'nın 6 büyük kenti Barselona, Birmingham, Frankfurt, Lyon, Milan ve Rotterdam'ın bir araya gelmesi

EUROCITIES hareketini oluşturmuştur (Camhis & Fox, 1992; Borja, 1992). EUROCITIES hareketi, kentlerin uluslararasılařma²⁶ eğilimine yönelik bir araç olarak betimlenmektedir (Payre, 2010: 263). Avrupa kentlerinin bir araya gelerek oluşturduğu bu ağ, iki temel eylem hattı üzerine kurulmuştur. Bunlar; Avrupa kentleri ve AB arasındaki doğrudan etkileşimin yoğunlaşması ve paydaşlar arasında kentsel konulara ilişkin iş birliği projelerinin teşvik edilmesidir (Borja, 1992: 21). Bu ağ kurulduğunda, iklim değişikliğinin ağın odak noktaları arasında olmadığı bilinmektedir (Haupt & Coppola, 2019: 7). EUROCITIES kentleri bir araya geldiğinde temel amaç, kentlerin karşılaştığı yaygın problemlere yönelik iş birliği geliştirmek olmuştur. Bu doğrultuda AB düzeyinde karar mekanizmalarına entegre olmanın dışında, dört temel tematik alana odaklanılmıştır (Payre, 2010: 265). Bu alanlar 1989'da, Avrupa'daki ulaşım ağı, göçmenlerin entegrasyonu ve göçmenlere tesis imkanı, çevre problemleri, dönüşen dünyada değişen kent merkezlerine adaptasyon olarak ele alınmıştır (Payre, 2010: 265).

Bugün, ağın faaliyetleri hem uluslararası süreçlerin hem de AB politikalarının şekil verdiği kapsamlı bir tematik alana yayılmıştır. EUROCITIES güncel olarak çeşitli tematik çalışma alanlarının kümelendiği üst-odak alanlarda faaliyet göstermektedir. Bunlar; sağlıklı ve hareketli kentler, kapsayıcı kentler, yenilikçi kentsel yönetimler, küresel zorluklarla mücadelenin yerelleştirilmesi, refah seviyesi yüksek kentler ve yaşayan kentler olarak kategorize edilmektedir (EUROCITIES, 2022: 5). Tematik çalışma alanlarından biri olan iklim değişikliği ve enerji geçişi, küresel zorluklarla mücadelenin yerelleştirilmesi bağlamında ele alınmaktadır. Bu çerçevede, ağın önemli bir misyonu olarak kentlerin karar alıcılarla aynı masaya oturmasına yönelik çalışmalar yürütölmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bununla birlikte, EUROCITIES'in 2008'de yayımladığı "İklim Değişikliği Deklarasyonu" yerel yönetimler için taahhüt aracısı rolünün ve ağ gündemleri arasında yer alan iklim değişikliği temasının temelini oluşturmaktadır (Giest & Howlett, 2013: 345).

---

²⁶Burada "uluslararasılaşma" çok anlamlılık ifade etmektedir. Kentsel dönüşümün ekonomik kalkınma boyutunun ele alınması, sanayi ve çıktıları, uluslararası kuruluşların varlığı, turizm, kentlerde düzenlenen uluslararası ticari fuarlar ve festivaller, uluslararası ulaşım ağlarının varlığı vb. (Payre, 2010: 261).

3.3. URBACT

URBACT, *Sürdürülebilir Kalkınma için Kentsel Eylem*, Avrupa Bölgesel İş Birliği kapsamında Interreg girişimlerinden biri ve Birliğin uyum politikasının bir parçası olarak 2002’de yoksul kent ve mahallelerin dönüşümüne odaklanan bir program olarak başlamıştır (Bucella, 2019; Juhasz, 2010; Krunke & Hovden, 2020). Program, Avrupa Birliği üye devletleri ve Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ile eş-finance²⁷ edilmektedir (URBACT Mülakatı, 2023). AB uyum politikasının bir aracı olan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, bölgesel, ekonomik ve sosyal uyumu teşvik etmeyi ve bölgeler arası dengesizlikleri düzenlemeyi amaçlar (Bachtler, 2022: 7). Bu araçla eş finansmanı sağlanan URBACT faaliyetleri, uyum politikasının amaçlarına uygun olarak yürütülmekte ve uyum politikasının kentlere sağladığı fırsatlar hususunda yol gösterici bir rol oynamaktadır (Senecat, 2021). 20 yıllık süreç içerisinde, bir iş birliği programı olarak URBACT, sürdürülebilir kentsel gelişime daha genel bir yaklaşım sağlayan tematik kapsamını genişletmiştir (Bucella, 2019). İlk program dönemi (2002-2006), AB’nin kentsel alanlarda sosyal uyumun güçlendirilmesine yönelik pilot projelerin üzerine inşa edilmiştir (Juhasz, 2010: 68,69). Programın ikinci dönemi (2007-2013), sürdürülebilir kentsel gelişime yönelik olarak kapasite geliştirme faaliyetlerinin ilk kez uygulandığı dönem olmuştur (URBACT, 2022a: 12). Üçüncü dönemde ise (2014-2020) Avrupa’da 679 partner kente yönelik çalışmalar yürütülmüş, transfer ağları ve eylem planları aracılığıyla iyi uygulama örneklerinin paylaşımına odaklanılmıştır (URBACT, 2022a:12). Ulusötesi ağlar, URBACT program hedefleri ve tematik çalışma alanları çerçevesinde ortak projeler yürütmek için kentlerin bir araya gelerek oluşturdukları iş birliği ağlarıdır (URBACT Mülakatı, 2023). Program kapsamında oluşan ulusötesi ağların üç ana bileşeni olan *transfer ağları*, *eylem planları* ve dördüncü programa dahil edilmiş olan yenilik *transfer mekanizması ya da yenilikçi eylem kentleri*, ilerleyen kısımlarda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Bununla birlikte, 2021-2027 arasında faaliyet gösterecek olan URBACT’tin dördüncü dönem programı AB-27 üyesinin yanı sıra Norveç, İsveç, Ukrayna,

---

²⁷ URBACT IV için ERDF’den ayrılan fon 79 milyon Avro’dur (URBACT, 2022a).

Moldova ve IPA²⁸ ülkelerinden Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Bosna-Hersek'i kapsamaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Ayrıca, dünyanın herhangi bir yerindeki ülkelerin kentleri de kendi maliyetlerini karşılamak koşuluyla, URBACT faaliyet ve iş birliklerine katılabilmektedir (URBACT Mülakatı, 2023). IPA ile eş finanse²⁹ edilen aday ülkeler, ilk kez 4. Program dönemine dahil olmuştur (URBACT Mülakatı, 2023). Diğer yandan, bölgesel iş birliği kapsamında URBACT'in AB uyum politikasının amaçlarına yönelik bir oluşum olması sebebiyle tematik olarak çevresel endişelere her zaman yer verdiği görülmektedir. Güncel dönem programında Avrupa kentlerinin karşılaştığı zorluklara yönelik geliştirilen vizyon arasında, yüksek sera gazı emisyonu sağlayan ve bunun sonuçlarından olumsuz şekilde etkilenen mekanlar olarak kentlerin yeşil dönüşümü ele alınmaktadır. Mesela toplu taşımanın yaygınlaştırılması ve iyi planlanmış bir kentsel hareketlilik, enerji verimliliğinin artırıldığı binalar, yeşil alanların artırılması, uygun araçlar ve fon kaynaklarıyla kent sakinlerinin iklim değişikliğine yönelik duyarlılığının artırılması ve karar alma süreçlerine dahil edilmeleri, uygun arazi kullanımı yöntemleri ile biyoçeşitliliğin azalmasını önlemek, sürdürülebilir olmayan turizmi ve atık üretimini sınırlamak gibi eylemler bu yeşil kent vizyonuna örnek olarak verilmiştir (URBACT, 2022a: 14).

3.4. BULGULAR

3.4.1. Karşılaştırma ve İlişkilendirme

3.4.1.1. Tema 1: Kurumsal Yapı

Güncel olarak EUROCITIES, 38 farklı ülkeden 200 üzerinde üye kenti ve 45 üzerinde partner kent ve kuruluşu bir araya getirmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). EUROCITIES'in işleyişi ikili bir yapıya dayanmaktadır. Organizasyon yapısına bakıldığında ağ, 12 kişilik bir Yürütme Komitesi ile yönetilmektedir (Payre, 2010: 266). Ağın merkez ofisi Brüksel'dedir. Merkez ofis koordinasyonu bünyesinde

²⁸ IPA- Katılım Öncesi Mali Destek Programı: AB'ye üye olmayan ülkelerin (*aday ülkeler ve potansiyel aday ülkeler*) AB standartlarına, politika ve değerlerine uyum sağlamaları amacıyla kullanılan finansal araç.

²⁹ URBACT IV için IPA bütçesi 5 milyon Avro'dur. IPA bu ülkelerin program maliyetlerinin %95'ini karşılamaktadır (URBACT, 2022a).

97 kişi çalışmaktadır (EUROCITIES, 2023a). Bununla birlikte, Komite başkanlığı üç yıllık periyodlarla üye kentler arasından seçilmektedir (Payre, 2010: 266). Diğer yapı ise çalışma grupları ve altı farklı forumdur (Payre, 2010: 266). Bu forumların yansıttığı şemsiye temalar; kentsel yönetim, iş birliği, kültür, ekonomik kalkınma, bilgi toplumu, sosyal işler, hareketlilik ve çevredir. Mevcut durumda EUROCITIES bünyesinde bulunan 40 farklı çalışma grubu, forumların tematik odaklarını belirlemektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023) Bu çalışma grupları alt alanlara bölünerek; ağı tematik faaliyet alanlarına ilişkin olarak, su yönetimi, göçmenlerin entegrasyonu, bisiklet yollarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, dijital dönüşüm uygulamaları ve yeniliklerin hızlanması gibi farklı konularda uzmanlardan oluşmaktadır (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Diğer yandan, EUROCITIES ağı bir lobicilik platformu olarak, savunucu ve danışman rolünün yanı sıra iklim eylemine yönelik taahhüt aracısı rolünü de üstlenmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Savunuculuk faaliyetleri, tematik forumlar ve çalışma grupları aracılığıyla EUROCITIES'e üye olan kentler tarafından kabul edilen pozisyonları Avrupa düzeyinde karar alıcıların masasına taşımaktadır (EUROCITIES Mülakatı, 2023).

Bununla birlikte, bir şemsiye örgüt olarak kentsel ağlar, farklı kentlerin farklı çıkarlarını kapsayan, çeşitli tema ve konularda belirli ağların desteklenmesine dahil olan yapıları içerir (Camphis & Fox, 1992: 5). Bir şemsiye ağ olarak EUROCITIES, kentlerin ortak problemlerine yönelik çözüm aramak, yerel aktörlerin hem AB düzeyinde hem de ulusötesi alandaki karar süreçlerine daha çok dahil olmasını sağlamak gibi çabaların yanı sıra C40, CoM ya da METROPOLIS gibi diğer ağlarla da iş birlikleri kurmaktadır (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Ağı hedef kitlesi ve temel paydaşları yerel yönetimler olmakla birlikte, iş birliğinin ana kriteri ortak değerlerin paylaşılıyor olması şeklinde ifade edilmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Ayrıca, EUROCITIES, tematik alanlardan anlaşılabilceğı üzere, sürdürülebilir kalkınmanın yanı sıra kültür, toplumsal uyum, göç, ekonomi ve diğer kentsel meseleleri kapsayan çoklu odak noktasına sahip bir iş birliği ağıdır.

URBACT programının kurumsal iç yönetim yapısına bakıldığında, denetleyici bir Avrupa Komisyonu, stratejik önceliklere yönelik karar alıcı bir İzleme Komitesi, program yönetiminden sorumlu olan Fransız Ulusal Bölgesel Uyum Ajansı ve programın hedeflerine ilişkin faaliyetleri tasarlayarak bu faaliyetleri uygulayan bir

teknik Genel Sekreterlikten oluştuğu görülmektedir (URBACT, 2022a: 28). İzleme komitesi, AB-27  lkeleri, partner ülkeler olarak Norveç ve İsviçre ile 5 IPA ülkesinden bir araya gelen temsilcilerden oluşmaktadır (URBACT, 2022b: 4). Her ülkeden iki temsilci sınırı aşılmamakla birlikte, bu temsilciler direkt devlet idaresinden, bir kentten, bir kentsel ağdan ya da herhangi bir kamu otoritesinden temsilciler olabilirler (URBACT, 2022b: 4). Bununla birlikte, ağ koordinasyonunun en önemli parçası olan genel ve teknik sekreterlik merkezi Paris'te bulunmaktadır (URBACT, 2022a: 28). Avrupa Komisyonu inisiyatifi ile başlayan bu programın bir ulusötesi belediye ağı olarak kabul edilmesinin temel gerekçesi, literatürde tanımlı ulusötesi ağ olmanın tüm kriterlerini karşlamasıdır. Özellikle vurgulanması gereken kriter ise, programın kendi özerk yönetişim yapısına sahip olması ve ulusötesi kentsel ağların kurulmasını teşvik edici faaliyetler yürütmesidir. Program aracılığıyla 5 ile 10 arasında partnerin ulusötesi alanda bir araya gelerek iş birliği ağı kurulması desteklenmektedir (URBACT Mülakatı, 2023). URBACT aşağıdan yukarıya bir metodoloji izleyerek kentlerin beklenti ve talepleri doğrultusunda ortaya çıkan projeleri destekleyen bir programdır (URBACT Mülakatı, 2023). Buna karşın, URBACT AB'nin diğital, yeşil ve toplumsal cinsiyete dayalı politika ilkelerini tüm faaliyet ve projelere entegre edilmesini önceliklendirmektedir (URBACT Mülakatı, 2023). Dolayısıyla, program tarafından desteklenen tüm projelerden bu üç kesişen ilkeyi çalışmalarına entegre etmeleri beklenir (URBACT Mülakatı, 2023). Programın odak noktası, EUROCITIES'e göre daha spesifik olarak tanımlanabilir. Çünkü genel çaba, sürdürülebilir kentsel gelişim özelinde gerçekleşen proje faaliyetlerini derinlemesine ele almak ve bu hususta kentler arası bir iş birliği akışı gerçekleştirmektedir.

Her iki ağ da kurumsal olarak bünyelerinde bulunan  ye kentleri temsil etmek ve belirli tematik alanlarda kentler arası iş birliğini desteklemek üzerine inşa edilmiştir (EUROCITIES Mülakatı, 2023; URBACT Mülakatı, 2023). Bununla birlikte, EUROCITIES, bilgi ve deneyim paylaşımı yoluyla kentler arası iş birliğini teşvik ederek aynı zamanda AB düzeyinde karar alıcılarla doğrudan diyalog kurarak kentleri bu sürece entegre etmeyi amaçlar. URBACT ise kentler arasında sürdürülebilir kentsel gelişim projelerinin uygulanması yoluyla hem ulusötesi kentsel iş birliğini hem de AB uyum politikalarının yayılmasını teşvik eder. Ayrıca her iki

ulusötesi belediye ağı da bölgesel çapta işlev gösteren ağlardır. Fakat hedef kitleleri açısından ele alındıklarında; EUROCITIES Avrupa'nın büyük kentleri tarafından bir araya gelen ve en az 200,000 nüfus kriterini karşılayan kentlerin üyeliğine açık bir ağ olarak "yüksek profilli ağlar" arasında yer almaktadır. URBACT ise kentlerin programdan faydalanmalarına ve iş birliği ağları kurabilmelerine yönelik herhangi bir nüfus kriteri taşımamaktadır. Çünkü programın çıkış noktası, AB uyum politikası kapsamında dezavantajlı bölgelerde sürdürülebilir kentsel kalkınma odaklı faaliyetlerin desteklenmesi olmuştur. Bu sebeple URBACT "derinlemesine ağlar" arasında yer almaktadır. Buna bir örnek olarak, URBACT üçüncü dönem programı sürecinde (2014-2020) birlikte çalışılan 700 kentin çoğunun küçük ve orta ölçekli olduğu bilinmektedir (URBACT Mülakatı, 2023).

Ayrıca her iki ağ da AB değer ve öncelikleri doğrultusunda hareket ederken, kentlerin otonom olarak bir araya gelerek oluşturduğu EUROCITIES'in politik karar mekanizmalarına entegre olma gayesi, yerel aktörlerin politik kimliğini güçlendirmektedir. Diğer yandan URBACT, kentleri politik aktörler olarak karar mekanizmalarına doğrudan entegre etmek gibi bir önceliğe sahip değildir. Mesela, Yeni Leipzig Şartnamesi, kentlerin hem ulusal düzeyde hem de AB düzeyinde karar almada daha güçlü bir role sahip olması ve kent düzeyinde zorluklarla başa çıkmak için yeterli mali araçlara sahip olmaları için bir çerçeve belirlemesi açısından her iki ağın öncelik ve tematik stratejileri için yol gösterici bir unsurdur (Godson, 2020; URBACT, 2022a). Fakat, URBACT bu çerçevenin işleyişini sağlayacak kuruluşlardan biriyken, EUROCITIES varoluş misyonu bağlamında bu şartnamenin ortaya çıkmasında belirleyici bir aktör olarak görülmelidir.

3.4.1.2. Tema 2: Yönetişim ve Ulusötesi İş birliği

Ulusötesi belediye ağları kentlerin kendi aralarında iş birliği yaparak ortak problemlere yönelik çözüm bulmalarını ve birlikte çalışmalarını sağlamaktadır (EUROCITIES Mülakatı, 2023; URBACT Mülakatı, 2023). Bu, ikinci bölümde bahsedildiği üzere yatay yönetişimin bir örneğidir. Her iki ağ da yatay yönetişim bağlamında, yerel aktörler arasında iş birliğine dayalı süreçleri çeşitli faaliyetleri organize ederek ve destekleyerek gerçekleştirmektedir. Ağ faaliyetlerinin arkasındaki

temel yaklaşım, vatandaşların yerel politikacılara ulaşmasının ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde politikacılara ulaşmaktan çok daha kolay olmasıdır (EUROCITIES Mülakatı, 2023). EUROCITIES özelinde iklim değişikliğiyle mücadele kapsamındaki çalışma grupları; kentlerde hava kalitesi, iklim değişikliği ve enerji verimliliği, yeşil alanlar ve biyoçeşitlilik, gürültü, atık ve su yönetimi üzerine politika yapımcıları ve üye kentleri bir araya getirmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bu buluşmalarda konuya ilişkin uzmanlar ve politikacılar deneyimlerini, bilgilerini, iyi örnek uygulamalarını ve başarısızlığa uğradıkları alanları paylaşarak birbirlerinden öğrenmeye çalışmaktadır (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bununla birlikte, EUROCITIES, Türkiye'nin ilk uluslararası kent forumu olan Marmara Belediyeler Birliği Kent Forumu'nun (MARUF) partnerlerinden biri olarak MARUF 2023 programına katılım göstermiştir (Buces, 2023). Forum, 2019 yılından itibaren iki yılda bir düzenlenmekte ve yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, özel sektör profesyonelleri, sanayi temsilcileri, finans kuruluşları, üniversiteler ve öğrenciler gibi paydaşları bir araya getirmektedir (Zazaji, 2023: 33). Buradaki önemli husus, Türkiye'nin bir AB üyesi olmamasıdır. AB üyesi olmayan bir ülkenin iyi uygulama örneklerinin ve deneyim paylaşımının gerçekleştiği, toplumun farklı paydaşlarının bir araya getirildiği bir etkinlikte EUROCITIES'in paydaş olarak yer alması, ulusötesi iş birliğinin ve dayanışmanın önemli bir göstergesidir. Çünkü, burada bir ulusötesi belediye ağı olmanın misyonu Avrupa vatandaşlarını sınırlar arası birbirine bağlamaktan çok, kentlerin ulus devlet karşısındaki göreceli gücünün dengelenme çabasıdır (Krunke & Howden, 2020: 10).

EUROCITIES Çevre Forumları, yukarıdaki gerekçelere dayanarak düzenlenmektedir. 2023'de Gent şehrinde düzenlenen Çevre Forumunda, belediye başkanı Mathias De Clercq, kentlerin Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa iklim yasası ve ETS için öncü bir role sahip olduğunu vurgulanmıştır (De Clercq, 2023). Özellikle önemli bir liman ve endüstri kenti olarak Belçika'nın yerel endüstrisinde gerçekleşen yeşil dönüşüm örnekleri bu kapsamda paylaşılmıştır (De Clercq, 2023). Mesela Gent'te mevcut fabrikaların öncü faaliyetlerine örnek olarak karbon nötr çelik üretimine geçilmesi, Volvo gibi küresel bir markanın elektrikli araç üretmeyi önceliklendirmesi, Avrupa'nın ikinci büyük kâğıt üretici olan fabrikanın (Stora Enso) %100 döngüsel karton üretimine geçmesi gibi örnekler verilmiştir (De Clercq, 2023).

Elbette bu dönüşüm, kentin karbon emisyon azaltımına, temiz hava ve vatandaşların tutum değişikliği gibi hususlara doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Bu sebeple, yeşil dönüşüm sektörler arası karşılıklı bağımlılığın da altını çizmektedir. Fakat önemli bir diğer nokta, Gent belediye başkanının konuşmasında kentler için kullandığı “öncü” ifadesidir. Çünkü bu yaklaşım, ulusötesi belediye ağı literatüründe tanımlanan “öncüler için öncü kentler” ağı (Kern & Bulkeley, 2009) betimlemesini karşılamaktadır. Elbette, kentlerin hepsi benzer coğrafi, kültürel, politik ve ekonomik özelliklere sahip değildir. Dolayısıyla ortak bir probleme yönelik olarak bir metropolün ya da bir endüstri kentinin çözüm ihtiyacı ile küçük ölçekli bir kentin çözüm ihtiyacı aynı olmayacaktır. Fakat buna rağmen bilgi ve deneyim paylaşımı mekanizmalarının, ölçek fark etmeksizin, kentler arası ulusötesi iş birliğinin temel bileşeni olduğu kabul edildiği görülmektedir. Çünkü, kentlerin mekâna dayalı özgün çözüm önerilerine ihtiyaç duymasının yanı sıra, hangi bağlamda neyin işe yaradığını veya yaramadığını öğrenmek, bu uygulamalarda yapılan benzer hatalardan kaçınmak gibi bir fayda sağlamaktadır (EUROCITIES Mülakatı, 20230; URBACT Mülakatı, 2023). Üstelik bu paylaşımlar, yerel aktörler için ilham verici bir nitelik taşıyabilir ve mekâna dayalı çözüm önerilerinde çeşitli uyarlamaların önü açılabilir. Bu noktada, daha önce bahsedilen “öğrenme” faaliyetinin, ulusötesi belediye ağlarının temel politika yayılım mekanizması olduğunu söylemek mümkündür.

Geniş kapsamlı bir tematik alana sahip olan bu ağ, öncelik olarak kentlerin karar alma süreçlerine doğrudan katılımını hedeflemekte ve kentsel perspektifi uluslararası düzeye entegre etmek için çalışmalar sürdürmektedir. Bu noktada çok düzeyli yönetişimin aşağıdan yukarıya dikey modunun işlevi öne çıkmaktadır. Güncel ve yeni bir gelişme olarak, EUROCITIES, üye kentlerin ihtiyaç ve öncelikleri bağlamında 28 ülkeden 92 belediye başkanının katıldığı bir araştırma olarak “Eurocities Pulse” raporunu 2023’de yayınlamıştır (EUROCITIES Monitor, 2023: 8). Bu rapora göre araştırmaya katılan kentsel yönetimlerin, iklim eylemi (%55), şehir içi hareketlilik (%23) ve ekonomik iyileşme (%20) olarak üç konunun önceliklendirdiği görülmüştür (EUROCITIES Monitor, 2023: 6). Bu araştırmanın önemli bir çıktısının ise, “*belediye başkanlarının %80’inin AB politika öncelikleri ve süreçlerine katkıda bulunduklarını düşündüklerini gösterirken; AB’deki belediye başkanlarının yarısından fazlası, AB kurumlarının ve politikalarının şehirlerin özel*

ihtiyaçlarını ve potansiyelini dikkate alma eğiliminde olmadığını düşünüyor” şeklinde bulgulanan veri olduğu söylenebilir (EUROCITIES Monitor, 2023: 8). Bu noktada, ulusötesi belediye ağları, lobicilik ve savunuculuk faaliyetleri ile çok düzeyli yönetişimin dikey modunu aktive ederek devreye girmektedir. EUROCITIES dönem başkanı (aynı zamanda Floransa Belediye Başkanı) ve Avrupa Komisyonu başkanı “AB kentlerle birlikte daha etkin bir şekilde nasıl çalışabilir?” sorusunun kentler perspektifinden cevaplanması için bir araya gelmişlerdir. Bu görüşmede “EUROCITIES Pulse 2023” raporunun çıktıları ele alınmıştır (EUROCITIES, 2023c). Bu rapor doğrultusunda gerçekleşen toplantıda, giderek sayısı fazlalaşan AB girişimleri arasındaki rekabetin kısıtlayıcı olabileceği ve her girişim için ayrı raporlama gerekliliklerinin yerel aktörler açısından yoğun iş gücü gerektirmesinin yol açabileceği “hantal” duruma yönelik çözüm önerileri üzerinde durulduğu bilinmektedir (EUROCITIES, 2023c: 6,7).

Avrupa Komisyonu ve EUROCITIES başkanının buluşmasıyla örneklendirilebilecek olan dikey yönetim akışı, doğrudan iklim eylemi bağlamında ele alındığında lobicilik faaliyetlerinin, mevcut iklim hedeflerini artırmaya yönelik istekliliği yansıttığı görülmektedir. Yerel aktörlerin ve ağların lobicilik faaliyetleri, Komisyonun inisiyatiflerini de etkilemektedir. Bunların önemli örneklerinden biri, “100 İklim Nötr ve Akıllı Kent” inisiyatifidir^{30,31} (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bu kentler 2030’a kadar iklim nötr olma yolundaki kentleri ifade etmektedir (EUROCITIES Mülakatı 2023). Seçilen kentlerden 71’i EUROCITIES üyesidir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Ayrıca belirtmekte fayda var ki, 67’si de URBACT programına dahil olan kentlerdir (Morgan, 2022). Komisyonun bu inisiyatifi, tamamen kentlerin başarısı olarak görülmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Başka bir örnek ise, Ekim 2023’te yayınlanan Avrupa Bisiklet Bildirisinin de yerel aktörlerin ve ağların başarısı olarak görülmesidir (EUROCITIES Mülakatı, 2023).

---

³⁰Seçilen 100 + 12 iklim nötr ve akıllı kentin, 2030 yılına kadar yeşil dönüşüm için deneme ve inovasyon merkezi olarak kullanılmasıyla, 2050’ye kadar Avrupa kentlerinin aynı yolu izlemesi amaçlanmaktadır. 12 kent, Horizon programı kapsamındaki partner ülkelerden seçilmektedir. Böylece, bu kentler tarafından hazırlanan, siyasi bir taahhüt içeren fakat bağlayıcılığı olmayan İklim Sözleşmeleri uygulamaya konulacaktır (European Commission, 2022).

³¹Akıllı Kent: Akıllı kent kavramı yaklaşık 20 yıllık bir geçmişe sahiptir. Kentsel planlamada bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı kentlere atfedilmektedir. Sürdürülebilirlik, dijitalleşme, hizmetlere erişim ve sosyal kapsayıcılık gibi kriterlerin karşılanmasıyla, insanların refahını artırılması ve dayanıklı toplumların oluşturulması “akıllı kent” kavramıyla bütünleştirilen amaçlardır (International Energy Agency, 2021: 16).

Çünkü, uzun bir süredir Avrupa kentleri bisiklet altyapısı geliştirmek için ve vatandaşların kentsel hareketliliğini sağlamak için çaba göstermektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bu bildiri yoluyla, bisiklet “*sürdürülebilir, erişilebilir, sağlıklı, kapsayıcı ve ekonomik bir ulaşım aracı*” olarak tanınmıştır (European Commission, 2023b: 3). Bir başka örnek de EUROCITIES kentlerinin güncel iklim gündemine ilişkindir. Ağın güncel iklim gündemi, 2030 ve 2050 hedeflerine bir yenisini ekleyerek AB’nin 2040 hedefi olarak %90 emisyon azaltım taahhüdünde bulunmasını sağlamaktır (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bu durum COP 28 sürecinde gerçekleştirilmiştir. EUROCITIES kentleri, AB’nin İklim Yasası aracılığıyla 2040’ kadar %90 emisyon azaltımının bağlayıcı bir hedef haline gelmesi önerisinde bulunmuştur (EUROCITIES, 2023b).

Diğer yandan URBACT, EUROCITIES’in aksine doğrudan proje tabanlı bir programdır. URBACT’in temel faaliyeti kentler arasında ulusötesi iş birliği ağları oluşturulmasını desteklemektir (URBACT Mülakatı, 2023). URBACT program faaliyetleri, karar alıcılardan kent uygulayıcılarına ve vatandaşa uzanan bir dikey yönetim sisteminde gerçekleşmektedir. Yerel uygulayıcıların ve vatandaşların katılımıyla şekillenen kentsel bir yönetim modeli olarak URBACT Metodu, üç temel ilkeye dayanmaktadır: Bu ilkeler; entegrasyon, katılım ve eylem odaklı öğrenmedir (URBACT, 2019). Entegrasyon, farklı çözümleri birleştirmek ve yeni problemler yaratmaktan kaçınmak için hükümetin tüm düzeyleri ve yerel aktörler arası “*dikey iş birliği*”; politika alanları ve yerel yönetim birimleri arasında “*yatay iş birliği*”; birbirine yakın yerel yönetimler, mahalleler, kırsal alanlar ve bölgeler arasında “*bölgesel iş birliği*” oluşturulmasını ifade eder (URBACT, 2019). Aynı zamanda sürdürülebilir kentsel gelişime bütünleşmiş yaklaşım, kentsel alt yapı yatırımlarının yanı sıra yetkinlik oluşturma ve ağ oluşturma gibi sosyal faktörlere de odaklanmak anlamına gelmektedir (URBACT, 2019). Katılımcı yaklaşım ise bireylerin katılımıyla gerçekleştirilen yaratım süreçlerini ve çok düzeyli diyalogu ifade eder (URBACT, 2019). Burada kamusal katılımın teşviki, AB politikaları ve sürdürülebilir kalkınma ilkesi kapsamında vurgulanan “kapsayıcılık” ilkesinin yansımaları görünmektedir. Eylem öğrenimi ise kurulan ağlar aracılığıyla mekana- ihtiyaca özgü çözümlerin uygulanması ve etki değerinin tespit edilerek paylaşılacak olan bilgi ve deneyime dönüştürülmesidir (URBACT, 2019).

URBACT bünyesinde yerel partnerlerin bir araya gelerek kurduğu ulusötesi ağlar, sürdürülebilir kalkınma kapsamındaki projeleri hayata geçirirler. Kentlerin bir arada çalışması ve fiili olarak projelerin gerçekleştirilmesi için program tarafından kentsel kapasite gelişimine yönelik destek sağlanmaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Başarılı proje ve uygulamalar URBACT’ın çeşitli mekanizmaları aracılığıyla iyi örnek uygulamaları olarak paylaşılırlar (URBACT Mülakatı, 2023). Program sürdürülebilir kentsel gelişim doğrultusundaki faaliyetlerini üç ana eylem hattı üzerine bina etmiştir. Bunlar bahsedildiği üzere; ulusötesi ağlar, kapasite geliştirme ve erişilebilir bilgi merkezi³² oluşturmaktır (URBACT Mülakatı, 2023). Ulusötesi ağların amacı, Avrupa kentlerinin ortak problemlerine yönelik Entegre Eylem Planları tasarlama ve uygulama kapasitesinin artırılması; işe yarayan kentsel uygulamaların diğer kentlere aktarılması ve yenilikçi kentsel eylemlerin artırılması için finansman planının tasarlanmasıdır (URBACT Mülakatı, 2023). URBACT, ulusüstü bir yapının inisiyatifi olarak ortaya çıkan yarı-özerk bir programdır. Çünkü kullanılacak olan finansal kaynak ve desteklenecek ağ sayısı gibi stratejilerin geliştirilmesinde AB’nin kurumsal etkisi yüksektir. Dolayısıyla, bu ağsal yapı AB değerlerini, ilkelerini ve uyum politikasının hedeflerini eyleme dönüştüren uygulama mekanizmalarından biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, URBACT programına ulusötesi belediye ağı niteliğini kazandıran üç temel unsur ayrıca ele almak, URBACT’ın işlevlerini değerlendirmek açısından önemlidir.

Bunlardan ilki, program kapsamında yerel aktörler arasında kurulan “ulusötesi ağlardır”. Program bütçesinin³³ %66’sı ulusötesi ağ faaliyetlerine ayrılmıştır (URBACT, 2022a: 30). Programın en önemli bileşeni olan ulusötesi ağlar -bu çalışmada ele alınan temel unsur- kendi içinde; Eylem Planlama Ağları (EPA), Transfer Ağları (TA) ve İnovasyon Transfer Mekanizması (İTM) olarak üçe ayrılmaktadır (URBACT, 2022a: 17). Ağların faaliyet süreleri yaklaşık üç yıl sürmektedir (URBACT Mülakatı, 2023). EPA kapsamında bir araya gelen partnerler tematik olarak ortak bir eylem planı geliştirirler ve küçük ölçekte bir pilot uygulama gerçekleştirirler. TA, uygulanan pilot projelerin sonuçlarına göre, işe yarayan iyi

³² Burada kastedilen “bilgi merkezi” somut bir mekân değildir. URBACT proje çıktılarının, sonlanan ve devam eden iş birliklerinin, iyi uygulama örneklerinin ve sürdürülebilir kentsel kalkınmaya yönelik içeriklerin servis edildiği bir çevrim içi bir platformdur (bkz. <https://urbact.eu/knowledge-hub>)

³³ URBACT IV (2021-2027) için toplam program bütçesi 84 milyon avrodur. (ETC, 2022: 44)

uygulamaların, AB fonlarının mali desteğiyle birlikte diğer kentlere yaygınlaşmasını sağlayan bir ağ mekanizmasıdır (URBACT, 2022a: 18). TA mekanizmasıyla iyi örnek olarak sonuçlanan pilot projelerin uygulama sürecine yönelik çıktı ve deneyimleri, ağı oluşturan diğer aktörlere aktarılır. Bununla birlikte İTM ilk kez, 2021-2027 arasında faaliyet gösterecek olan dördüncü dönem programa eklenmiştir (URBACT Mülakatı, 2023). İTM, ağ oluşturan diğer kentlerde de seçilen pilot projenin yeniden ve doğrudan uygulanması için finansal kaynak temin edilmesine teknik destek sağlanmasına yönelik kurulması planlanan ağ mekanizmalarıdır.

Ulusötesi eylem planlama ağlarını oluşturan kentler tarafından bir “yerel kent grubu” oluşturulur. Bu grup, projeye yönelik faaliyet ve uygulamalar için paydaşları bir araya getirmektedir. “Yerel kent grubu” ağ içi yürütücüleri olarak da düşünülebilirler. Bu ağların katılımcıları ve faydalanıcıları kentsel yönetimler olabileceği gibi, kent yönetimi bünyesinde kamu iştiraki olarak belirli politikaların tasarımı ve uygulanmasından sorumlu yerel ajanslar, belediye içi yönetim kademeleri, büyükşehir yönetimleri de olabilmektedir (URBACT, 2022a: 22-23). Ayrıca, kentsel konularla ilgili yerel, bölgesel ve ulusal makamlar; üniversite ve araştırma enstitüleri, AB uyum politikası ve dayanışma fonlarının yönetim makamları da partner olarak kabul edilmektedir (URBACT, 2022: 23).

İkinci temel unsur, programın yerel düzeyde kapasite geliştirme odaklı faaliyetler yürütmesidir. Kapasite geliştirme faaliyetlerinin amacı, sürdürülebilir kentsel kalkınma politikalarını katılımcı, yenilikçi ve mekân-temelli çözümlere entegre ederek, kentlerin uygulama donanımının geliştirmesidir (URBACT, 2022a: 18). Bu, doğrudan Avrupa Kentsel Gündemi ve Yeni Leipzig Şartnamesi amaçlarına yönelik bir çerçeve çizmektedir. Program tarafından onaylanan her ağa, kalıcı ve geçici olmak üzere ek bir bütçeye dayanarak üç temel hususta uzman desteği sağlanmaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Bunlardan biri, ağ partnerleri arasındaki etkileşime odaklanarak ulusötesi karşılıklı öğrenme ve bilgi transferinin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik metodolojik destektir (URBACT, 2022c: 89). Bir diğeri, ağların birlikte çalıştıkları tematik alanla ilgili uzmanlık desteğinin sağlanmasıdır (URBACT, 2022c: 89). Son olarak ise, katılımcı yaklaşım doğrultusunda proje tasarımının uygulanması için kilit aktörlerin bir araya

getirilmesine yönelik verilen uzmanlık desteğidir (URBACT, 2022c: 89). Programın uzman havuzunda güncel olarak iklim değişikliği de dahil çeşitli tematik alanlara hitap edebilecek olan 200 teknokrat bulunmaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Kapasite geliştirmeye yönelik faaliyetlerin beklenen sonuçları; yerel düzeyde sürdürülebilir kentsel gelişime ilişkin stratejilerle ilgili bilgi ve donanımın artması; karbon emisyonu azaltımı ve toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı planlama konularında URBACT topluluğunun genel farkındalığının artması; ulusötesi ağlar kurarak bir araya gelen yerel paydaşların, lider ortakların ve uzmanların proje süreçlerinde dijital araçların kullanımına ilişkin kapasitelerinin artmasına yöneliktir (URBACT, 2022a: 19).

Üçüncü faktör ise, URBACT’ın bir “bilgi merkezi” olma misyonudur. Kentsel ağların birlikte yürüttüğü projelerden üretilen içerik bilgisi, programın parçası olmayan kentlerle ve diğer paydaşlarla paylaşılmaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Bu, doğrudan herkesin erişimine açık ve program bileşenlerinden biri olan bilgi merkezi misyonuna yönelik bir faaliyettir. Genel amaç, program kapsamında elde edilen çeşitli deneyim ve uygulama bilgisinin, yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa düzeyinde politikaları şekillendirmesi ve farklı düzeylerde paydaşlara yayılabilmesidir (URBACT, 2022a: 19). Dolayısıyla, kentsel otoritelerin ve politika yapıcılarının bu bilgi birikimine açık erişiminin sağlanması ve AB kentsel gündemine katkıda bulunulması da beklenen çıktılar arasındadır (URBACT, 2022a: 19). Buradaki bilgi merkezi olma misyonu ve faaliyetleri, aynı zamanda AB’nin iklim değişikliğine uyum stratejine de katkı sağlamaktadır. Çünkü, özellikle iklim değişikliğine uyum hususunda doldurulması gereken büyük bir bilgi boşluğunun varlığı tartışılmaktadır (Simoës, 2023). URBACT’ın ana faaliyeti iklim değişikliğiyle mücadele olmasa da tematik alanlarından birini iklim eylemi oluşturmaktadır. Bu sebeple, özellikle açık kaynaklı ve toplumun her paydaşı tarafından erişilebilir olan uygulama ve strateji içeriğinin ulaşılır kılınması, bu tematik alandan damıtılan deneyimler için de geçerlidir.

Aslında bilgi ve deneyim paylaşımı için URBACT kapsamında gerçekleştirilen önemli bir faaliyet, URBACT topluluğunda bulunan yerel yönetimlerin ev sahipliği yaptığı ve birkaç yılda bir düzenlenen “Şehir Festivalleridir (URBACT, 2023). Bu festivaller, gündemdeki en önemli ortak problem üzerine,

kentlerin bir araya gelerek birbirlerinden öğrenmelerini, yenilikleri takip etmelerini, yeni ortaklıklar ve iş birliği kurabilmelerini sağlayan bir etkinliktir (URBACT, 2023). Programın iklim nötr olma temalı ilk URBACT Şehir Festivali, sonrası dönemde ilk kez yüz yüze 2022’de Paris ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir (URBACT, 2022e). Kentlerin bu konuda nasıl daha yeşil, daha kapsayıcı, birbiriyle daha yüksek bağlantılı ve çeşitli fırsatları daha çok çekici hale gelebileceği üzerine odaklanılmıştır (URBACT, 2023). 2021’de online düzenlenen URBACT Şehir Festivali’nde “Donut Ekonomi Modeli’ni³⁴” geliştiren Kate Raworth, kentleri bu ekonomi modelinde nasıl yaşayacağı üzerine bir oturuma davet edilmiştir (Raworth, 2021). 21. yy. gidişatına eşlik eden finansal çöküşler, iklim krizi ve akabinde pandemi gibi küresel sorunlarla başa çıkmak için sürdürülebilir kalkınma ilkelerini temel alan bir iktisadi dönüşümde kentlerin önemli bir sorumluluğa sahip olduğu vurgulanmıştır (Raworth, 2021). Bu noktada kentsel ağların misyonunun ise vatandaş meclislerinin kurulması, kentler arası iş birlikleri ile ilerlemeyi sağlayacak yeni ittifakların katılıma yol açması gibi hususlar olduğu ifade edilmiştir (Raworth, 2021).

URBACT III program döneminde iklim eylemine yönelik oluşturulan EPA örneklerine ve test edilen uygulamalara bakalım. Bunlardan biri, orta ölçekli, 350 şirketin bulunduğu bir endüstri kenti olan Torrazzi/Modena’da (İtalya) gerçekleştirilen “Climathon: Smuoviamo i Torrazzi!” projesidir (URBACT, 2022c: 9,10). Bu eylem, Modena’da 2050 karbon nötr hedefine ulaşılması için, kolektif iş birliği ve çok paydaşlı çözüm üretimine yönelik ihtiyacı karşılamak adına 2 gün süren bir “Climathon” etkinliği yapılarak gerçekleşmiştir (URBACT, 2022c: 9,10). Çalıştay sonunda, bölgede yeşil alanların artırılması ve hava kalitesini izleme sistemlerinin devreye sokulması gibi fikirler ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, bölgede yerleşik bir şirketin ziyaret edilerek özel sektörün sera gazı emisyon azaltım projelerine nasıl destek verebileceğine yönelik görüşmeler yürütülmüştür (URBACT, 2022c: 9). Diğer bir örnek, orta ölçekli bir kent olan Famalicão/Portekiz’de atık yönetimi ve dögüsel ekonomi modellerinin yaygınlaşmasını amaçlayan

---

³⁴Donut Ekonomisi/Simit Ekonomisi: Burada bahsedilen ekonomi modeli, sürdürülebilir kalkınmanın ve gezegensel sınırların hesaba katıldığı bir iktisadi işlemdir. Donut şekli, iki temel çeperin birleşimini temsil etmek için kullanılmaktadır. İç kısım, toplumsal bazda ele alınır ve insanın temel ihtiyaçlarının karşılandığı alandır. Dış kısım ise gezegensel sınırları ifade eder. Dünyanın kaynaklarının kolektif kullanımı, doğal sistemler üzerindeki baskıyı artırmakta ve sistemlerin bozulmasına neden olmaktadır. Donut ekonomisi yap-kullan-at modelinden, yap-kullan-yenile-dönüştür-at modelini desteklemektedir (Raworth, 2021).

“Resourceful Cities” projesidir (URBACT, 2022a: 33,34). Proje sonunda bir “Sıfır Atık Pazarı” kurulmuştur. Üstelik proje sürecinde düzenlenen atölye çalışmalarına (250 katılımcı), döngüsel ekonomi konulu webinarlara (587 görüntüleme), ve sergiye (959 ziyaretçi) katılım göstermesi, projenin aynı zamanda bir farkındalık kampanyası olarak işlev göstermesini sağlamıştır (URBACT, 2022c: 33,34). Bu örnekler, iklim politikaları ve uygulamaları hususunda bir iletişim ve farkındalık kampanyası örneği olarak, AB piyasa dışı iklim politikası araçlarının yerel düzeyde nasıl kullanılabileceğini yansıtmaktadır.

Diğer yandan yukarıda bahsedildiği gibi, TA’lar başarılı uygulamaların yayılmasını sağlayan ulusötesi iş birliği ağlarıdır. 2018 ve 2021 arasında uygulanmış olan ve şu anda ikinci bir eylem dalgasıyla bu uygulamayı başka liman kentlerine aktarmak için çalışmalara başlayan BlueAct projesi bir TA örneği olarak incelenmeye değer örneklerden biridir (URBACT, 2022d). Mavi Büyüme Girişimi olarak bilinen bu iyi uygulama, örneği denizcilik ve mavi ekonomiye yönelik yenilikçi fikirlerin teşviki için düzenlenen bir yarışmaya dayanmaktadır (URBACT, 2022d: 8). Yarışmaya katılan kişilere istihdam olanağı ve iş fikirlerini geliştirebilecekleri kuluçka hizmetleri sağlanmaktadır (URBACT, 2022d: 8). BluAct Ağı, 7 farklı Avrupa ülkesinden³⁵ 7 farklı liman kenti³⁶ arasında kurulmuş ve pilot proje uygulaması gerçekleştirilmiştir (URBACT, 2022d: 8). BluAct transfer ağı ile, 2021-2022 yılları arasında lider kent önderliğinde 4 farklı ülkeden³⁷ 4 farklı liman kenti³⁸ bir araya gelerek, mavi büyümeyi teşvik edebilecek yaklaşımları, etkili ortaklıkların nasıl geliştirilebileceği, girişimcilik desteğinin nasıl sağlanacağı gibi tematik konular üzerinde birlikte çalışmışlardır (URBACT, 2022d: 8, 29). Elbette bu örnek, doğrudan sera gazı emisyon azaltımı gibi spesifik bir iklim değişikliği ya da enerji geçişi hedefini işaret etmemektedir. Fakat, bunun bir parçasını oluşturmaktadır. Özellikle sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda “sudaki yaşamı” destekleyerek mavi kaynakları korumaya yönelik ekonomik faaliyetlerin şekillendirilme çabasını yansıtmaktadır (URBACT, 2022d). Bu TA faaliyeti, çevre koruma, sosyal etkileşim ve ekonomik kalkınma hususlarını birleştiren bir ulusötesi iş birliği örneğidir.

³⁵Yunanistan, İspanya, Belçika, Romanya, Portekiz, Bulgaristan ve İtalya.

³⁶Piraeus (lider kent), Mataro, Ostend, Galati, Matosinhos, Burgas ve Salerno (Ülkelerle eş sırada yazılmıştır.)

³⁷Yunanistan, Polonya, Slovenya, Fransa.

³⁸Piraeus (lider kent), Gdansk, Koper, Boulogne-sur-Mer (Ülkelerle eş sırada yazılmıştır).

3.4.1.3. Tema 3: İklim Politikalarına Katkılar ve Sınırlılıklar

Her iki ağ da doğrudan iklim değişikliği ve Avrupa Yeşil Mutabakatına odaklanmamaktadır. Fakat her iki ağ da küresel zorluklarla kent düzeyinde mücadele çeşitli için yerel aktörlerin ulusötesi iş birliği mekanizmalarını desteklemekte ve geliştirmektedir. Dolayısıyla, iklim değişikliğiyle mücadele ve AYM hedeflerine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi iki ağın da tematik alanları arasında mevcuttur. Bununla birlikte, EUROCITIES iklim değişikliğine yönelik paydaşlar arası iyi uygulama paylaşımı, kentsel düzeyde projelerin gerçekleştirilmesi gibi uygulamaların yanı sıra bir iklim savunuculuğu kimliği de taşıyarak çeşitli lobicilik faaliyetleri yürütmektedir. Yukarıda bahsedilen örneklere de dayanarak, mevcut iklim gündeminin Avrupa düzeyinde sıcak bir gündem olarak kalmasına yönelik kritik bir pozisyon almaktadır. URBACT ise, bir AB Komisyonu inisiyatifi olarak “görece” özerk bir işleyiş sürdürmektedir. Bu sebeple URBACT gerek iklim değişikliği hususunda gerek diğer tematik alanlarda herhangi bir savunucu kimliğe sahip değildir.

Bununla birlikte, program kapsamında verilen tüm kapasite geliştirme destekleri boyunca, mevcut ağlara yürüttükleri projelerin karbon ayak izini azaltmak için nasıl etkinlik düzenlemeleri gerektiği, seyahatleri ne şekilde planlamaları gerektiği ve seyahat edecek kişileri nasıl azaltmaları gerektiği gibi temel hususlarda rehberlik yapılmaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Bu durumda dolaylı bile olsa, kentlere iklim politikaları hakkında dikkate alınması gereken bilgiler aktarılmış olur. Sonuç olarak, URBACT’ın iklim hedeflerine yönelik öncelikli katkısının “bilgi geliştirme ve kapasite geliştirme” sürecinde olduğu bulgulanmıştır (URBACT Mülakatı, 2023). Diğer yandan, tematik olarak iklim ve çevre hususunda program tarafından finanse edilen projelerin arttığı bilinmektedir (URBACT Mülakatı, 2023). AYM özelinde katkılar ve ulusötesi dayanışmanın geleceğine yönelik olarak ağların buradaki çıkış noktası, AYM hedeflerinin yeterince yerleştirilmemiş olması sebebiyle kentlerin bu konuda tam olarak ne yapacaklarını bilmiyor olmalarıdır (URBACT Mülakatı, 2023). Buna dayanarak, ulusötesi belediye ağlarının yürüttüğü sürdürülebilir kalkınma kapsamındaki faaliyetler, yerel düzeye aktarılan bilgi

birikimi ve deneyim çıktılarının paylaşımı ve pilot proje uygulamalarıyla bu açığı kompanse etmeye yönelik bir tutum sergiledikleri bulgulanmıştır (EUROCITIES Mülakatı, 2023; URBACT Mülakatı, 2023).

Ulusötesi belediye ağlarının iklim değişikliği politikalarının yayılması ve uygulanması hususundaki sınırlılıklarını ele aldığımızda, incelenen iki ağ kapsamında bu sınırlılıkların farklı yönleri işaret ettiği tespit edilmiştir. Öncelikle URBACT hali hazırda bir AB inisiyatifidir. Dolayısıyla, URBACT çatısı altında ulusötesi belediye ağlarının fon kaynaklarına erişimi, sınırsız olmasa dahi, plan dahilinde ve baştan bellidir. Mesela program bütçesinin yıllık olarak ne kadar olduğu, hangi kaynaklardan karşılanacağı, program sürecinde kaç proje ve ulusötesi belediye ağının destekleneceği bilgileri bilinmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023; European Territorial Cooperation Program, 2022: 43-45) Bu sebeple mevcut sınırlılığın, belirli bir süre proje geliştirme ve uygulama odaklı olarak URBACT tarafından kapasite geliştirme desteği alan kentlerin, proje sonrasında sıkı takip edilmemesi ve kentsel düzeyde kazanımların sürdürülebilir bir devamlılık sağlayıp sağlamadığı hususunda kontrol edilmemesi olduğu ifade edilmiştir (URBACT Mülakatı, 2023). Kentlere yönelik geri bildirim almak için bazı rutin değerlendirmeler yapılmaktadır fakat bunlar uzun soluklu bir takip mekanizması oluşturmamaktadır (URBACT Mülakatı, 2023). Diğer yandan, EUROCITIES tarafından yürütülen bir araştırmada, yerel aktörlerin AB kurumlarından öncelikli beklentileri, Avrupa düzeyinde karar alıcılarla direkt diyalog kurmak, fonlara erişimin iyileştirilmesi ve AB politikalarının uygulanmasında ulusal aktörlere özel çözümlerin geliştirilmesi olduğu ortaya çıkmıştır (EUROCITIES Monitor, 2023: 6). Aslında bu ihtiyaç ve beklentiler, kent düzeyinde aktörlerin AB politikalarının uygulanmasına yönelik en yaygın sınırlılıkları işaret etmektedir. Benzer şekilde, birinci bölümde de CoR üyelerinin de en çok karşılaştıkları engeller arasında bürokrasinin ağır işleyişi ve finansal desteğe erişim sıkıntısından bahsedilmiştir (European Committee of the Regions, 2023b). Bunlara ek ve destekleyici olarak, özellikle EUROCITIES mülakatında, AYM önderliğinde ulusötesi iklim dayanışmasının geleceğine yönelik bir sonraki Komisyon'un AYM'ye verdiği önem hususunda iyimser bir tablo çizilirken, bir yandan da sınırlılıklar bağlamında bazı soru işaretlerinin varlığı ifade edilmiştir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Burada ele

alınan ilk sınırlılık, kentsel düzeyde uygulama ve yeşil dönüşüm için fon kaynaklarının ve finansman eksikliğinin vurgulanması olmuştur (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Ayrıca aynı sorun, ikinci bölümde, küresel finansmanın yetersizliği kapsamında karşımıza çıkmıştır (Simoes, 2023). Bu sınırlılık kentsel otoriteler için var olduğu kadar bireyler için de önemli bir sınırlılıktır. Mesela, bazı vatandaşların iklim değişikliğiyle mücadele konusunda yaşam standartlarını dönüştürmeye oldukça istekli davrandığı gözlemlenmektedir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Fakat, bazı vatandaşların ekonomik yetersizlikler sonucunda bu konuyu önceliklendirmede olduğu çünkü yeşil binalarda oturma, enerji verimliliğine yönelik olarak bireysel araçlara alternatif geliştirmenin bireysel olarak erişilebilir olmadığı sosyal koşullar da mevcuttur (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bu durumun hem politikaların uygulanmasında hem de yerel iş birliklerinde ağırlar için zaman zaman bir sınırlılık niteliği taşıdığı ifade edilmiştir (EUROCITIES Mülakatı, 2023).

Diğer bir potansiyel sınırlılığın ise özellikle 2024 Avrupa Parlamentosu seçimlerinin belirleyiciliğine ilişkin olduğu vurgulanmıştır (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Kritik bir nokta olarak hem bölgesel hem küresel düzeyde sağ-popülist yönetimlerin artışa geçmiş olması, olası bir yön sapmasıyla iklim değişikliğinin önceliklendirilmesine yönelik bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmiştir (EUROCITIES Mülakatı, 2023). Bunun küreselde en çok ses getiren örneklerinden biri, Trump döneminde ABD'nin Paris Anlaşmasında geri çekilmesi ve irrasyonel iklim-şüpheciliğinin yayılmış olmasıdır. Bu bağlamda, OECD özelinde sağ-popülist partiler ve iklim politikaları üzerine yürütülen bir çalışmada, yasamada etkisi yüksek olan sağ popülist liderlerin iklim politikalarını zayıflatıcı olduğu vurgulanmıştır (Lockwood & Lockwood, 2022: 31). Bununla birlikte aynı çalışma orantılı temsil sistemi ve çoğunlukçu seçim sistemi kullanan ülkelerde bu durumun değişkenlik gösterdiğini yansıtmaktadır (Lockwood & Lockwood, 2022: 17). Avrupa Parlamentosunda orantılı seçim sisteminin kullanılması sebebiyle, AB üyeliğinin iklim politikaları üzerindeki sağ-popülist etkiyi (mesela Polonya gibi ülkelere kaynaklanan) seyretebildiği vurgulanmıştır (Lockwood & Lockwood, 2022: 31). Yine de olası ve öngörülemez durumlar lehine yeni Komisyon'da sağ-popülist partilerin artması ihtimaline karşı, üye kentlerin ve bireylerin çok daha hazırlıklı ve tedbirli olması gerekliliği vurgulanmıştır (EUROCITIES Mülakatı, 2023).

Aslında bu durum sadece iklim politikaları bağlamında değil, AB kimliğinin güçlenmesi hususunda da yerel aktörlerin oldukça stratejik bir konumda olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla üye devletlerin öz çıkar ve yaklaşımlarını terk etmediği ve siyasi bütünleşmenin gerçekleşmediği bir AB'nin, ulusaltı ve devlet dışı aktörler aracılığıyla yayılan değer ve normları sayesinde kimliğini garanti altına alabileceği söylenebilir. Bu durumu ikinci bölümde bahsedilen küreselleşme tartışmaları ve ulusötesi alanın varlığı açısından değerlendirelim. Bu çalışmanın analiz birimi olan ulusötesi belediye ağları, ulusötesi alanın varlığına ilişkin bir aktörlük statüsünü temsil etmektedir. Fakat, küreselcilerin iddia ettiği gibi ulus-devletin ortadan kalkışı söz konusu değildir. Daha ziyade, dönüştürücüler tarafından ele alınan yeniden yapılanma yaklaşımının, yani küreselleşme sürecinin gücünün sınırlarını daraltma (ulus devlet) ve zayıf olanın etkenliğini artırma (devlet dışı aktörler) eğilimi görülmektedir. Çünkü, her ne kadar devlet dışı aktörleri temsilen ulusötesi belediye ağları ve ulusaltı aktörlerin giderek artan önemi vurgulanmışsa da bu önemin işaret ettiği hassasiyetlerden biri, sağ popülist yaklaşımlarla yeniden yükselişe geçen ulus-devletin sınırlayıcı potansiyeline karşı bir güç alanı oluşturmaktır.

3.5. SONUÇ

Bu bölümde EUROCIITIES ve URBACT ağlarının tematik analizi yapılmıştır. Bölüm boyunca, bu ağların AB iklim politikaları kapsamında sağladığı katkılar ve sahip olduğu sınırlılıklar keşfedilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, yer yer iki ağ arasındaki farklılıklara da dikkat çekilmiştir. Tematik analiz üç farklı kategoriye bölünerek ilerlemiştir. Bunlardan ilkinde ağların mevcut kurumsal yapı ve ilkeleri ele alınmıştır. İkinci kategoride, ağların iklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilirlik kapsamında yürüttüğü faaliyetler ve yönetim biçimleri değerlendirilmiştir. Üçüncü kategori ise, kurulan iş birliği ve ulusötesi iklim dayanışması kapsamında ağların sunduğu katkılarının ve karşılaşılan sınırlılıkların değerlendirildiği kısımdır. Yapılan analizler politika metinleri, strateji belgeleri, çevrim içi kaynaklar ve yarı-yapılandırılmış mülakatlardan elde edilen ampirik verilere dayanmaktadır.

Her iki ulusötesi belediye ağının AB iklim politikalarına en büyük katkısının, bilginin yayılması, yerelleştirilmesi ve farklı yönetim düzeyleri arasındaki iletişim

akışının sağlanması olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, AYM'nin yerel boyutundaki önemli bir husus "kimseyi geride bırakmamak ve kapsayıcılık" olarak karşımıza çıkmıştır. Dolayısıyla, bu ağların kentsel paydaşlarla ve vatandaşlarla yakın temas kurması, AYM'nin söz konusu ilkesine katkı sağlamaktadır. Diğer yandan, bu ağlar yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde çeşitli projelerin uygulanmasını desteklemektedir. Ulusötesi belediye ağları, politikaların yerele nüfuzunda, deneysel bilginin yayılmasında ve uygulanmasında önemli işlevsellik göstermektedir. Ayrıca, karar alıcıların yerel bakış açısını dikkate almaları için, ağlar aracılığıyla savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir. İki farklı ağ arasında, aşağıdan yukarıya bir oluş süreci geçiren EUROCITIES'in, kentlerin sesini duyurmak hususundaki önceliklerinden bahsedilmiş ve iklim değişikliği kapsamına girebilecek lobicilik faaliyetlerine örnekler verilmiştir. Aslında her iki ağ da AB kurumlarıyla yakın ilişki içindedir. Fakat, URBACT direkt olarak bir AB inisiyatifi olduğu için herhangi bir savunuculuk faaliyeti yürütmemektedir. Dolayısıyla, EUROCITIES gibi aşağıdan yukarıya oluşumu deneyimleyen şemsiye ağlar, kentlerin politik kimliklerini ayrıca güçlendirmektedir. Bu noktada, ağların oluş biçimleri arasındaki farklılıkların, ağın öz yönetim derecesini ve ağsal faaliyetlerin çeşitliliğini belirlediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Yapılan incelemede, EUROCITIES ve URBACT ağlarının AB iklim politikaları bağlamında üç temel katkı sağladığı görülmüştür. Bunlardan ilki, mevcut politikalara ilişkin bilginin yayılması ve paylaşılmasıdır. Bunun için düzenli olarak yapılan önemli bir faaliyet, ağların düzenlediği tematik forumlardır. Böylece aktörlerden birbirlerinden öğrenebilmekte ve aktörler arası çeşitli iş birliği ve ortaklık kurmak için uygun bir atmosfer sağlanmaktadır. Diğer önemli bir katkı, yerel aktörlerin proje ve iyi uygulamaların yaygınlaşması için finansal kaynaklara erişiminin desteklenmesidir. Ağların diğer katkısı ise, temsil ettikleri ilke ve önceliklerle yerel düzeylerdeki gündemi belirleyebilmektedirler. Daha doğrusu, iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma, döngüsel ekonomi, kapsayıcılık gibi AYM ile yakından ilişkili kavramların yerel gündeme nüfuzunu sağlayabilmektedirler. Diğer yandan, AYM'nin gündelik hayata dahil edilmesi ve yerelleştirilmesi hususunda karşılaşılan üç sınırlılık tespit edilmiştir. Bunlardan en yaygın olanı, finansal kaynakların yetersizliğidir. Kentsel alanda önemli altyapısal dönüşümlerin, toplu

taşıma teşvikinin, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaşması gibi dönüşümler yüksek maliyetlere sahiptir. Dolayısıyla, mevcut faaliyetler farkındalık artımı, vatandaş katılımının sağlanması, daha küçük ölçekli proje işleyişinin yaygın olduğunu göstermektedir. Diğer bir sınırlılık ise, iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik birçok AB inisiyatifinin mevcut olması ve her birinin kendi bürokratik süreçlerine, raporlama sistemlerine sahip olmasıdır. Bu durumun yarattığı temel sınırlılık, ağısal faaliyetlerin ve kentsel uygulamaların gerçekleşmesi için kentlere ve ağ yönetime kısa zamanda oldukça fazla iş gücü yüklenmesi olarak ele alınmıştır. Diğer bir sınırlılığın ise, ulus devletin hala önemli bir konumda olması olarak yorumlanabilir. Çünkü, yukarıda da ele alındığı gibi, yerel aktörler ulusal ve uluslararası yapılarla karşılıklı bağımlılığa sahiptir. Dolayısıyla, AB kurumları gibi üst yönetim düzeyindeki aktörlerin ya da ulusal aktörlerin iklim değişikliğini arka plana atma gibi olası bir politik hamlesi hem ağlar hem de kentler için önemli bir kısıtlanmayı çağrıştırmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, AB iklim politikalarının ve Avrupa Yeşil Mutabakatının yerel boyutunu ele almak, ulusötesi iklim yönetiminde yerel aktörlerin ve ulusötesi belediye ağlarının rolünü değerlendirmektir. Bunun için, Avrupa’da iki önemli ulusötesi belediye ağı olan EUROCITIES ve URBACT örnekleri incelenmiştir. Bu kapsamda, EUROCITIES ve URBACT ağlarının AB iklim politikalarına katkıları ile ulusötesi ve yerel iklim dayanışmasında sahip olduğu sınırlılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma boyunca, üç temel soruya cevap aranmıştır. Bunlardan ilki, AB’nin güncel iklim stratejisi olan AYM’nda yerel aktörlerin rolünün ne olduğudur. İlk bölümde, AB iklim politikalarının tarihsel gelişimi bağlamında iklim yönetiminde Birliğin güncel konumu ele alınmıştır. Bununla birlikte, AYM hedeflerinin gerçekleştirilmesinde yerel aktörlerin önemini destekleyen girişim, söylem ve politikalar ayrıca incelenmiştir. İkinci soru, iklim yönetiminde ulusötesi belediye ağlarının önemine ilişkindir. İkinci soru, ağırlıklı olarak ikinci bölümde işlenmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan ulusötesi alan ve çok düzeyli yönetim, literatür incelemesine dayanarak ikinci bölümde tezin konusuyla bağlantılı olacak şekilde ele alınmıştır. Bunu takiben aynı bölümde, uluslararası iklim rejiminde devlet dışı aktörlerin ve yerel otoritelerin yükselişe geçmesine değinilmiştir. Ulusüstü bir yapı olarak AB’nin bu durumu katalize eden bir aktör olduğu örneklendirilmiştir. Üçüncü soru ise, diğer araştırma sorularını daha dar bir örnekleme indirgeyerek, EUROCITIES ve URBACT ağlarının AB iklim politikalarına katkılarının ve iklim yönetimindeki sınırlılıklarının ne olduğuna ilişkindir.

İlk bölümde AB iklim politikalarının tarihsel gelişimi, Avrupa Yeşil Mutabakatı, iklim politikalarına yönelik güncel inisiyatif örnekleri ve Avrupa Kentsel Gündemi bağlamında yerel aktörlerin konumu değerlendirilmiştir. Bölüm kapsamındaki bir başka önemli ilişkilendirme ise “sürdürülebilir kalkınma ilkesi” ve iklim değişikliğiyle mücadelenin, özellikle kentsel boyutta, birbirinden ayrı düşünülemeyeceğine yöneliktir. AYM strateji ve hedeflerinin gerçekleşmesi için sürdürülebilir kalkınma ilkesiyle entegre olan adil geçiş mekanizması, kapsayıcılık, toplumsal eşitlik, çevresel adalet gibi ilkelere dayanmaktadır. İlk bölümün temel argümanına paralel olarak, iklim yönetiminde pragmatik işleyişin ve toplumsal

katılımın etkisinin ancak kent yönetimlerinin proaktif bir tutum sergilemesiyle mümkün görüldüğü, İklim Paketi, Kentsel Gündem, AYM'nin yerelleştirilme çalışmaları gibi Avrupa'daki çeşitli inisiyatifler doğrultusunda bulgulanmıştır. Bunu tamamlayan bir açıdan, ikinci bölümde ulusötesi alanın ve çok düzeyli iklim yönetişiminin kavramsallaştırılmasıyla, sınır aşan politik alanların aktörel çeşitliliği vurgulanmıştır. İkinci bölümde ulusötesi alan, süregelen küreselleşme tartışmaları ışığında değerlendirilmiştir. İklim değişikliği ve çevresel bozulma gibi küresel ölçekli problemlere karşı devlet dışı aktörlerin proaktif mevcudiyeti, ulusötesi alanın temel karakteristiğidir. Bu durum, küreselleşme tartışmalarında dönüşümcülerin yaklaşımına yakın bir bağlamda değerlendirilmiştir. Çünkü, ulus-devlet varlığını hala sürdürmektedir fakat bunu münferit bir aktör olarak değil, karşılıklı bağımlılığın yoğunlaştığı koşullar icabı dönüşen ve devlet-dışı unsurlarla mevcut alanı paylaşan politik bir partner olarak yapmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası iklim rejimine eklemlenen devlet dışı ve yerel aktörlerin, söz konusu durumu örneklendirdiği söylenebilir. Böylece, farklı yönetim düzeyleri arasındaki etkileşimler tek düze hiyerarşik bir yapılanmayı takip etmek yerine, yatay ve dikey yönetim usullerinin nüfuz edebileceği makul alanlar ortaya çıkmakta ve değerlendirilmektedir. Çok düzeyli iklim yönetişimi, bu makul alanı somutlaştırmak uygun bir kavramsal çerçeve sağlamıştır.

Diğer yandan, küreselleşme süreciyle paralel olarak ortaya çıktığını gördüğümüz ulusötesi alanın, iklim değişikliği gibi küresel sorunlara kolektif çözüm üretilmesi için yıllar içinde dönüştüğü ve yerel aktörlere gittikçe daha fazla yer açtığı görülmüştür. Böylece ulusötesi aktörlerin bu çözümün birer parçası olarak toplumsal dönüşümün yönetilmesi açısından önemli bir potansiyel taşıdığı hem Avrupa düzeyinde hem uluslararası düzeyde çeşitli örnekler bağlamında ele alınmıştır. Bu alan, devlet dışı aktörlerin, sivil toplumun, özel sektörün ve uluslararası kuruluşların iş birliği üzerine bina edilmektedir. Dolayısıyla, ulusötesi belediye ağları da bu alanın oluşumuna ve sürekliliğine sistematik katkılar sağlayan faaliyetlerde bulunması açısından önemli devlet-dışı aktörlerdir. Bu noktada, ulusötesi belediye ağlarının, yerel aktörlere yol gösterici ve ulusötesi alanda iş birliklerini organize edici bir yönlendirme mekanizması olarak devreye girdiği saptanmıştır. Fakat elbette küresel gündem açısından, bu çalışmada ele alınan veriler genel tablonun umut vaat eden ve

lirik bir perspektifini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, tespit edilen belirli sınırlılıkların bu iyimser tabloyu daha gerçekçi bir zemine çektiğini söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, hem uluslararası iklim ve sürdürülebilirlik hedeflerinin hem de Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ortaya çıkan stratejilerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve söz konusu hedeflere ulaşma gayesinin gerçekçi bir noktada konumlanabilmesi için iş birliği ve koordinasyonun temel bir unsur olduğunu belirtmek önemlidir. Ayrıca bu ağlar, sadece bilgi alışverişi için bir çatı-mekân olmanın ötesinde, kurumsal ve teknik uzmanlık desteği doğrultusunda yerel aktörler için prosedürel bir rehber olarak da işlev göstermektedir. EUROCITIES ve URBACT ağ incelemelerinde, ağların yatay ve dikey yönetim örneklerini de göz önünde bulundurduğumuzda, normatif liderler ve yerel aktörler arasındaki güçlü iş birliklerinin sürdürülebilir kalkınma projelerinin başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte, farklı düzeyler arasındaki ulusötesi iş birlikleri mevcut norm ve değerlerin meşruiyeti ve geniş çaplı toplumsal kabulü açısından oldukça önemlidir. AYM kriterlerinin uygulanması için toplumsal katılım ve iklim farkındalığının artırılması gibi sosyal olarak kritik faktörlerin çeşitli bağlamlarda vurgulandığı görülmüştür. Bu noktada, ilk bölümde ele alınan piyasa dışı AB iklim politikası araçları kapsamında, iyi örnek uygulamalarının yayılması, eğitim, farkındalık kampanyaları gibi faaliyetlerin uygulanmasında ulusötesi belediye ağlarının aktif ve yöntem belirleyici olduğu söylenebilir. Çünkü, ulusötesi belediye ağları aracılığıyla yerel düzeylerde uygulanan başarılı proje ve tutum değişikliklerinin önemini vurgulamak, diğer aktörlerin sürece katılımı açısından teşvik edici bir etkiye sahiptir. Aktörler arası iletişim ve etkili iş birliği ilkesel olarak sürdürülebilirliğin ve yeşil dönüşümün kent gündemlerine entegre olmasını sağlamaktadır.

Genel çıkarımlar dışında, vaka analizi ve literatür bağlamında ulaşılan sonuçları ele alacak olursak; çalışmanın araştırma sorularını birbirine entegre ettiğimizde ortaya çıkan tablo şudur: Avrupa Yeşil Mutabakatı, sera gazı emisyonu azaltım politikalarına yönelik piyasa odaklı yaklaşımlar izlemektedir. Çünkü sera gazı üretimi büyük oranda üretim ve ekonomik faaliyetlere ilişkindir. Diğer yandan, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir bileşen uyum faaliyetleridir. Uyum

faaliyetleri, yerel direnç oluşturma, bölgesel kırılmalıkları azaltma ya da tampon alanlar oluşturma üzerine, kamusal farkındalıktan yeşil tüketim tutumlarının yayılmasına, toplu taşımanın yaygınlaşmasından, enerji verimli binaların inşasına, yerel ekonomilerin döngüsel ekonomi modeline entegre edilmesinden, kent içi ulaşımın bisiklet gibi çevre dostu araçlarla gerçekleştirilmesine uzanabilecek çeşitli faaliyetleri içermektedir. Bununla birlikte, doğaya dayalı çözüm önerilerinin geliştirilmesi de bunlar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, kentler tüm bu uygulamaların yapılabileceği temel mekanlardır. Üstelik, sadece sera gazı azaltımı ve iklim dirençliliğinin artırılmasına yönelik uygulamalar değil, sosyal adalet ve kapsayıcılık meselesi de kamusal alana ve hizmete erişim dahilinde değerlendirilebilecek ilkelere. Dolayısıyla, incelenen her iki ağ da geniş perspektifte sürdürülebilir kentsel kalkınma faaliyetlerine odaklanmaktadır. Diğer yandan, bu durum kentlerin politik kimliğini de güçlendirerek uluslararası karar alıcılarla aynı masaya oturma ideali çerçevesinde çeşitli savunuculuk faaliyetlerinin ortaya çıkmasına da yardımcı olmuştur. EUROCITIES bunun güncel örnekleriyle ele alınmıştır.

Ulusötesi belediye ağlarının en temel işlevsel özelliğinin ve iş birliği dayanışma mekanizmasının, bilgi ve deneyimin paylaşılması için organize edilen faaliyetler olduğu bulgulanmıştır. İklim politikalarına katkılar bağlamında, kentler çeşitli paydaşların bir araya getirildiği forumlara katılarak, iklim politikalarına yönelik iyi uygulama örneklerini öğrenebilirler. Bu, politika yayılım mekanizmalarından “öğrenme” aracılığıyla politikaların yayılması durumuna önderlik eden bir işlemdir. Vaka incelemesinde, diğer iki politika yayılım mekanizması olarak “öykünme” ve “rekabet” yöntemlerinin izlerine de rastlanmıştır. İş birliği ve dayanışma faaliyetleri, öğrenme kadar öykünme yoluyla da norm ve değerlerin aktarımını sağlamaktadır. Mesela, EUROCITIES mülakatından elde edilen veriye göre “paydaşlarla aynı değerleri paylaşıyor olmak” ağın en temel kriteri olarak yerini almıştır. Burada, literatürde de bahsedildiği üzere, normlar üzerinden kentler için bir AB kimliği inşasından söz etmek elbette mümkündür. Diğer bir politika yayılım mekanizması ise rekabet olarak karşımıza çıkar. URBACT programının, proje odaklı ve doğrudan fon kaynaklarına yönelik erişimi kapsamında rekabet unsurunu aktive ettiği söylenebilir.

Sınırlılıklar hususuna gelince, finansal destek arzı, bürokratik sınırlılıklar, ya da ulus-devletlerin siyasi rota değişiklikleri gibi konuların genel olarak iklim hedeflerinin yerel düzeyde uygulanması açısından dikkate alınması gereken birtakım engeller olduğunu kabul etmek önemlidir. Özellikle, birden çok farklı kaynağa dayanarak bulguların temel sınırlılık, mali kaynaklara erişim konusudur. AYM'nin hedefleri doğrultusunda sera gazı emisyonunu azaltacak altyapı ve üstyapı dönüşümlerinin yerel düzeyde uygulanması için tüm kentler yeterli finansmana sahip değildir. Çeşitli ağ faaliyetleri bunu telafi etmeye çalışmaktadır, ki fırsatlara erişim hususu yerel aktörlerin ağlara katılması için önemli bir motivasyondur. Fakat, yeşil dönüşümün hem toplumsal hem bireysel tutum değişikliği gerektirdiği aşıkardır. Bireylerin ekonomik koşulları da gündelik yaşam tercihlerini şekillendirmektedir. Bu durum ağların yerel iş birlikleri hususunda karşılaştığı bir kısıtlama olarak görülmektedir. Buna istinaden, daha etkili bir finansman modeli ve iklim politikalarını yerelleştirmeye yönelik faaliyetleri ana akımlaştırmaya yönelik neler yapılabilir sorusu sorulmaya devam edilmelidir. Bu noktada çalışma, ilerletilmeye ve iyileştirilmeye oldukça açık bir konuyu ele almaktadır. Daha sonraki potansiyel araştırmalar, mevcut finansal kaynakların derinlemesine analizi doğrultusunda, iklim yönetiminde ihtiyaç duyulan örnek bir finansman modeli nasıl olmalı sorusu üzerine ilerleyebilir.

KAYNAKÇA

Abbott, K. W. (2012). The Transnational Regime Complex for Climate Change. *Environment and Planning C: Government and Policy*. 30(1): 571-590. <https://doi.org/10.1068/c1112>

Abdullah, H. (2021). Introduction. *Towards a European Green Deal with Cities*, (ss. 11-23). Barcelona: CIDOB. <https://cesetproject.com/sites/default/files/GREEN%20DEAL.pdf>

Amanatidis, G. (2019). *European Policies on Climate and Energy Towards 2020, 2030 and 2050*. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies Directorate-General for Internal Policies. European Parliament, (PE 631.047)

Anderson, Jason. (2009). Can Europe Catalyze Climate Action? *Current History*. 108(716): 131-137. <https://doi.org/10.1525/curh.2009.108.716.131>.

Andonova, L. & Betsill, M. & Bulkeley, H. (2009). Transnational Climate Governance. *Global Environmental Politics*. 9(2): 52-73. <https://doi.org/10.1162/glep.2009.9.2.52>

Armondi, S. (2020). The Urban Agenda for the European Union: EU Governmentality and Urban Sovereignty in New EU-City Relations? Armondi, S., De Gregorio Hurtado, S. (Eds.), *Foregrounding Urban Agendas* (ss. 3-20). The Urban Book Series. Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-29073-3>

Bache, I., & Flinders, M. (2004). Themes and Issues in Multi-level Governance. I. Bache ve M. Flinders (Eds.), *Multi-level Governance*, (ss. 1-14). New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199259259.003.0001>

Bachtler, J. (2022). Cohesion Policy- Where has it come from? Where is it going? *Cohesion and NextGenerationEU: Concord or Clash?* (ss.7-20). European Policies Research Center (EPRC).

Backstrand, K. (2008). Accountability of Networked Climate Governance: The Rise of Transnational Climate Partnership. *Global Environmental Governance*. 8(3): 74-102.

Backstrand, K., & Kuyper, J. W. (2017). The Democratic Legitimacy Of Orchestration: The UNFCCC, Non-State Actors, And Transnational Climate Governance. *Environmental Politics*. 26(4): 764-788.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2017.1323579>

Backstrand, K., Kuyper, J. W., Linnér, B.-O., & Lövbrand, E. (2017). Non-state actors in global climate governance: From Copenhagen to Paris and beyond. *Environmental Politics*, 26(4): 561-579.
<https://doi.org/10.1080/09644016.2017.1327485>

Bansard, J. S., Pattberg, P. H. & Widerberg, O. (2017). Cities to the rescue? Assessing the performance of transnational municipal networks in global climate governance. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 17(2):229–246. <https://doi.org/10.1007/s10784-016-9318-9>

Betsill, M. & Bulkeley, H. (2006). Cities and the Multilevel Governance of Global Climate Change. *Global Governance*. 12:141-159. <https://doi.org/10.2307/27800607>

Betsill, M. & Rabe, B. (2009). Climate Change and Multilevel Governance: The Evolving State and Local Roles. D. A. Mazmanian ve M. E. Kraft (Eds.), *Toward sustainable communities: Transition and Transformations in Environmental Policy*, (ss.201-226) <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262134927.003.0008>

Borja, J. (1992). Eurocities- A System of Major Urban Centers in Europe. *Urban Networking in Europe- II: Recent Initiatives as an Input to Future Policies*. 59(352/353): 21-27.

Bouteligier, S. (2012). *Cities, Networks, and Global Environmental Governance. Spaces of Innovation, Places of Leadership*. Routledge, New York. <https://doi.org/10.4324/9780203106488>

Brundtland, G.H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Geneva, UN-Document A/42/427. <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm>

Bucella, A.- URBACT III Program direktörü. (2019, Ekim 10). *The Story Behind the URBACT Programme*. [Video]. URBACT Youtube Kanalı. <https://www.youtube.com/watch?v=Bh0KMOREFz8>.

Buces, M. (2023, Eylül 29). "Cities Developing Solutions: Resilience and Beyond in İstanbul. EUROCITIES. <https://eurocities.eu/latest/cities-developing-solutions-resilience-and-beyond-in-istambul/>

Bulkeley, H. (2010). Cities and the Governing of Climate Change. *Annual Review of Environment and Resources*. 35(1): 229-253. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-072809-101747>

Bulkeley, H., Andonova, L., Betsill, M. M., Compagnon, D., Hale, T., Hoffmann, M. J., Newell, P., Paterson, M., Roger, C., & VanDeveer, S. D. (2014). *Transnational Climate Change Governance*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107706033>

Busch, H. (2015). Linked for action? An analysis of transnational municipal climate networks in Germany. *International Journal of Urban Sustainable Development*. 7(2): 213-231. <https://doi.org/10.1080/19463138.2015.1057144>

Camhis, M. & Fox, S. (1992). The European Community as a Catalyst for European Urban Networks. *Urban Networking in Europe- II: Recent Initiatives as an Input to Future Policies*. 59(352/353): 4-6.

Campillo, X. R. (2021). The EU Covenant of Mayors: Boosting Local Climate Action for the EU's Green Transition. *Towards a European Green Deal With Cities*, (ss.119-127). CIDOB.
<https://cesetproject.com/sites/default/files/GREEN%20DEAL.pdf>

Climate-ADAPT. (2022). Climate-ADAPT Strategy 2022-2024: Sharing Knowledge for a Climate-Resilient Europe. <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/about/climate-adapt-strategy-2022-2024-final.pdf>

Climate Alliance. (2023). Climate Alliance Websitesi. <https://www.climatealliance.org/municipalities/the-network.html>. (18.12.2023).

Cornago, N. (2000). Exploring The Global Dimensions of Paradiplomacy Functional and Normative Dynamics in The Global Spreading of Subnational Involvement in International Affairs. *Workshop on Constituent Units in International Affairs*. <http://www.forumfed.org/libdocs/ForRelCU01/924-FRCU0105-int-cornago.pdf>

Cortes, S., van der Heijden, J., Boas, I., & Busch, S. (2022). Unpacking the Heterogeneity of Climate City Networks. *Cities*. 121. 103512. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103512>

Council of European Municipalities and Regions, CEMR. (2016). Local and Regional Governance of Europe: Structures and Competences. https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_structures_and_competences_2016_EN.pdf

Council of the European Union. (2019). Towards a Common Framework for Urban Development in the European Union. Declaration of Ministers. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/2019-06_14_bucharest_declaration_en.pdf

De Bethune, T. (2022, Temmuz 15). *URBACT in the EU Policy Framework*. [Video]. URBACT Youtube Kanalı. <https://www.youtube.com/watch?v=no8aYedn3EE>

De Clercq, M. (2023, Nisan 27). *EUROCITIES Environment Forum 2023- Powering Our Cities*. [Video]. EUROCITIES Youtube Kanalı. https://www.youtube.com/watch?v=ziB_SdigmE0

Delreux, T. & Ohler, F. (2019). Climate Policy in European Union Politics. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1097>.

Donnelly, J. (2013). Realizm. S. Burchill ve A. Linklater (Eds.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. (Çev. Muhammed Ağacan ve Ali Aslan, s.53-84). İstanbul: Küre Yayınları.

Dorsch, M. J. & Flachsland, C. (2017). A Polycentric Approach to Global Climate Governance. *Global Environmental Politics*. 17(2): 45-64. https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00400

Duwe, M., Graichen, J. & Böttcher, H. (2023). Can Current EU Climate Policy Reliably Achieve Climate Neutrality by 2050? (ss.1-39). <https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2023/2157-EU-climate-policy-post-2030-discussion-paper-web.pdf>

Eastin, J., Grundmann, R. & Prakash, A. (2011). The Two Limits Debates: “Limits To Growth” and Climate Change. *Futures*. 43(1). 0–26. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2010.03.001>

Emerson, K., Nabatchi, T. & Balogh, S. (2012). An Integrative Framework for Collaborative Governance. *Journal Of Public Administration Research and Theory*. 22(1):1–29. <https://doi.org/10.1093/jopart/mur011>

Energy Cities. (2023). Energy Cities Websitesi. <https://energy-cities.eu/members/?mode=map> (18.12.2023)

Erbach, G. & Jensen, L. (2022). "Fit for 55 package". EP Briefing: Towards Climate Neutrality. (ss. 1-4). *European Parliamentary Research Service (EPRS)*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733513/EPRS_BRI\(2022\)733513_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733513/EPRS_BRI(2022)733513_EN.pdf)

EUROCITIES. (2020). EU Climate Leadership: 60% Emission Reduction By 2030. <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2020/10/C40-x-Eurocities-Open-Letter-FINAL.pdf>

EUROCITIES. (2022). Annual Report: *A Year in Cities 2021-2022*, (ss.1-15). <https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2022/06/Eurocities-Yearly-Report-final.pdf>

EUROCITIES. (2023a). "Staff". <https://eurocities.eu/team/>. (21.12.2023).

EUROCITIES. (2023b). *Delivering the Inclusive Climate Transition. An Ambitious 2040 Emission Reduction Target for the EU*. https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2023/12/EUROCITIES-policy-statement_EU-2040-climate-target.pdf

EUROCITIES. (2023c). "How the EU Can Work Better with Cities?" https://eurocities.eu/wp-content/uploads/2023/06/Eurocities-policy-paper_How-the-EU-can-work-better-with-cities_Final.pdf

European Commission. (2011, 15 Aralık). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Energy roadmap 2050*. (COM 885 final) <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0885:FIN:EN:PDF>

European Commission. (2012). Directorate-General for Communication, *How the European Union works – Your guide to the EU institutions*. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2775/87270>

European Commission. (2013). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. An EU Strategy on Adaptation to Climate Change*. (COM/2013/0216 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52013DC0216>

European Commission. (2015). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy*. (COM/2015/080 final). https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0001.03/DOC_1&format=PDF

European Commission. (2019). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal*. (COM(2019) 640 final). https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF

European Commission. (2020). *Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions. European Climate Pact*. (COM/2020/788 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0788>

European Commission. (2021a). “Environment Action Programme to 2030.” https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en. (24.01.2023)

European Commission. (2021b). *Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions “Forging a Climate-Resilient Europe- The New EU Strategy on Adaptation to Climate Change.”* (COM/2021/82 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0082>

European Commission. (2022). *EU Missions – 100 Climate-Neutral And Smart Cities*. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/191876>

European Commission. (2023a). *Announcement- First Global Gateway Forum: EU And Partners Commit Over €3 Billion in Partnerships For A Better Tomorrow*. (No. AC/23/6185).

European Commission. (2023b). *Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions. Proposing a European Declaration on Cycling*. (COM(2023) 566 final). https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5bebb459-62aa-11ee-9220-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

European Committee of the Regions. (2020). *The European Green Deal is Going Local*. (19.12.2022). <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/The-European-Green-Deal-is-GoingLocal-.aspx>

European Committee of the Regions. (2023). *Towards a multilevel Green Deal governance: The Revision of the Governance of the Energy Union and Climate*

Action Regulation. 18th ENVE commission meeting, Working Document, 29 June 2023, (ENVE-VII/37).

European Committee of the Regions. (2023b). The Green Deal Goes Local! 300+ best practices from the Members of the European Committee of the Regions. Burssels. (CdR_4917).

European Council. (1991). 91/565/EEC: *Council Decision Of 29 October 1991 Concerning The Promotion Of Energy Efficiency in The Community (SAVE Programme)*. (OJ L 307). <http://data.europa.eu/eli/dec/1991/565/oj>

European Council. (1993). 93/500/EEC: *Council Decision Of 13 September 1993 Concerning The Promotion Of Renewable Energy Sources in The Community (Altener Programme)*. (OJ L 235). <http://data.europa.eu/eli/dec/1993/500/oj>

European Council. (2014). *European Council Conclusions*. (EUCO 169/14, CO EUR 13, CONCL 5). <https://www.consilium.europa.eu/media/24561/145397.pdf>

European Environment Agency. (2021). Trend and Projections in Europe 2021. EEA Report. (No. 13/2021). <https://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2021>

European Environment Agency. (2022). Investing for Sustainability. <https://www.eea.europa.eu/downloads/b06404face0a4f4cba4303c40e05b5a7/1693302445/interview-investing-for-sustainability.pdf>

European Parliament. (2018). Role of Cities in the Institution Framework of the Union, European Parliament resolution of 3 July 2018 on the role of cities in the institutional framework of the Union (2017/2037(INI)). (OJ C 118/2). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0273>

European Territorial Cooperation Program. (2022). *The URBACT Programme Present: URBACT IV Cooperation Programme*, (No.CCI 2021TC16FFIR001).
https://urbact.eu/sites/default/files/202209/urbact_iv_operational_programme.pdf

European Parliament. (2020). *Draft Report On The Proposal For A Regulation Of The European Parliament And Of The Council Establishing The Framework For Achieving Climate Neutrality And Amending Regulation*. (EU) 2018/1999 (European Climate Law) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)).
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0162_EN.pdf

Falkner, R. (2011). “*Global Governance: The Rise of Non-state Actors. A Background Report for the SOER 2010 Assessment of Global Megatrends*”. TR4, European Environment Agency, Copenhagen.

De Losada, F. (2021). From Multilateralism To Multi-Stakeholder Alliances: Cities Shift From Rhetoric To Politics On The International Stage. F. De Losada, A. Ve M. Galceran-Vercher (Eds.), *Cities in Global Governance: From Multilateralism to Multistakeholderism?*, (ss. 17-24). Barcelona Cidob Edicions.

Fernandez, R., Schoenefeld, J. J., Hoerber, T. ve Oberthür, S. (2021). Europe’s Transition to Sustainability: Actors, Approaches and Policies. *The International Spectator*. 56(3):1-6. <https://doi.org/10.1080/03932729.2021.1966188>

Fontaine, P. (2010). *Europe in 12 Lessons*. Luxembourg: publication Office of the European Union. <https://doi.org/10.27775/62733>

Friedman, T. (2000). *The Lexus And The Olive Tree: Understanding Globalization*. New York: Anchor Books <https://s3.amazonaws.com/arena-attachments/1571544/47b3641edf55c464b0b3b2cf775a0386.pdf?1515221273>

Fünfgeld, H. (2015). Facilitating Local Climate Change Adaptation Through Transnational Municipal Networks. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 12: 67-73. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2014.10.011>

Gareau, F. H. (1982). A Contemporary Analysis Of The Hanseatic League. *Il Politico*. 47(1): 97–114. <http://www.jstor.org/stable/43099143>

Giest S. & Howlett M. (2013). Comparative Climate Change Governance: Lessons From European Transnational Municipal Network Management Efforts. *Environmental Policy and Governance*. 23(6):341–353. <https://www.sfu.ca/~howlett/documents/eet1628.pdf>

Gilardi, F. (2013). Transnational Diffusion: Norms, ideas, and policies. *Handbook of International Relations*. (ss. 453-477). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446247587>

Gordon, D. J. (2018). Global Urban Climate Governance in Three And A Half Parts: Experimentation, Coordination, Integration (and Contestation). *WIREs Climate Change*. 9(6): 1-15. <https://doi.org/10.1002/wcc.546>.

Grabbe, H. & Lehne, S. (2019). Policy-making in a Fragmented Europe. *Carnegie Europe: Working Paper*, (ss.1-16). Belgium: Carnegie Europe. https://carnegieendowment.org/files/Lehne_Grabbe_Climate_v2.pdf

Gualini, E. (2011). The Europeanization Of Cities: Policies, Urban Change And Urban Networks. A. Hamedinger ve A. Wolffhardt (Eds.), *Urban Research & Practice*, 4(3): 361-364. <https://doi.org/10.1080/17535069.2011.616760>

Guderjan, M. (2012). Local Government and European Integration- Beyond Europeanisation? *Political Perspectives*. 6(1):105-128. <https://hummedia.manchester.ac.uk/schools/soas/politics/political->

perspectives/Volume%206%20Issue%201/PP_final-article6_Europeanisation-or-integration-of-local-government1.pdf

Hakelberg, L. (2014). Governing by Diffusion: Transnational Municipal Networks and the Spread of Local Climate Strategies in Europe. *Global Environmental Politics*. 14(1). https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00216

Hale, T. (2016). "All Hands on Deck": The Paris Agreement and Nonstate Climate Action. *Global Environmental Politics*. 16(3): 12-22.

Hale, T. (2018). *The Role of Sub-state and Non- state Actors in International Climate Processes*. The Royal Institute of International Affairs.

Hale, T. (2020). Transnational Actors and Transnational Governance in Global Environmental Politics. *Annual Review of Political Science*. 23(1):203-220. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050718-032644>

Harvey, C. & E&E NEWS. (11.06.2023). 60,000 People Died from Blistering European Heat Waves, New Analysis Finds. *E&E NEWS by POLITICO*. <https://subscriber.politicopro.com/article/eenews/2023/07/11/dizzying-death-toll-of-european-heat-reveals-adaptation-shortcomings-00105509> (22.08.2023).

Haupt, W., & Coppola, A. (2019). Climate governance in transnational municipal networks: Advancing a potential agenda for analysis and typology. *International Journal of Urban Sustainable Development*. 11(2): 123-140. <https://doi.org/10.1080/19463138.2019.1583235>

Held, D. & Roger, C. (2018). Three Models of Global Climate Governance: From Kyoto to Paris and Beyond. *Global Policy*. 9(4): 527-537. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12617>

Held, D., & McGrew, A. (2003). *The Great Globalization Debate: An Introduction*. D. Held ve A. McGrew (Eds.), *The Global Transformations Reader* (s. 1-50). London: Polity Press.
https://soc303.files.wordpress.com/2011/12/soc303_globalizationdebate.pdf

Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. & Perraton, J. (1999) Introduction in *Global Transformations: Politics, Economics and Culture* (s. 1-31). Stanford: Stanford University Press.

Herold, A., Cook, V., Baron, Y., Cames, M., Gores, S., Graichen, J., Kasten, P., Mehlhart, G., Siemons, A., Urrutia, C. & Wolff, F. (2019). *EU Environment and Climate Change Policies- State of play, current and future challenges*. Study for the Committee on the Environment, Public Health and Food Safety, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life policies, European Parliament, (PE 638.428).

Hickmann, T., Widerberg, O., Lederer, M. & Pattberg, P. (2019). The United Nations Framework Convention on Climate Change Secretariat as an Orchestrator in Global Climate Policymaking. *International Review of Administrative Sciences*. (ss. 1–18).
<https://doi.org/10.1177/002.085.2319840425>

Hirst, P., Thomson, G. F. ve Bromley, S. (2009). *Globalization in Question*. 3. Baskı. Cambridge: Polity Press.

Hoffman, M. (2022, Kasım 8). *#ESG2022 New Directions in Transnational Climate Governance, Sussex University*. [Video]. Earth System Governance Youtube TV.
<https://www.youtube.com/watch?v=IolDMx3aPF8>.

Hrytsai, L. (2020). The Evolution of the European Union Urban Agenda: A Hard Path Towards a City-Oriented Policy? *Athenaeum: Polish Political Science Studies*. 67(3):21-35. <https://doi.org/10.15804/athena.2020.67.02>

Hsu, A. (2015). Assessing the Wider World of Non-state and Sub-national Climate Action. *Data-Driven EnviroLab*. <https://datadrivenlab.org/featured/assessing-the-wider-world-of-non-state-and-sub-national-climate-action/>

ICLEI- Local Governments for Sustainability. (2020). “ICLEI Backs Calls Encouraging EU Leaders To Agree On The Most Ambitious 2030 Climate Target.” <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=kVGpVZac>

ICLEI- Local Governments for Sustainability. (2023). ICLEI Websitesi. <https://iclei.org/iclei-members/>. (18.12.2023).

International Energy Agency. (2021). Empowering Cities For A Net Zero Future: Unlocking Resilient, Smart, Sustainable Urban Energy Systems. 2021 Report of IEA (ss.1-111). <https://iea.blob.core.windows.net/assets/4d5c939d-9c37-490b-bb53-2c0d23f2cf3d/G20EmpoweringCitiesforaNetZeroFuture.pdf>

Jabareen, Y. (2008). “A New Conceptual Framework for Sustainable Development.” *Environment, Development and Sustainability*. 10(2). sf. 179–192. <https://doi.org/10.1007/s10668-006-9058-z>

Jagers, S.C., Nilsson, F. & Sterner, T. (2020). EU Climate Policy in a Changing World Order. Bakardjieva Engelbrekt, A., Bremberg, N., Michalski, A., Oxelheim, L., (Eds). *The European Union in a Changing World Order*, (ss.145-165). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18001-0_6

Jordan, A. & Rayner, T. (2010). The Evolution Of Climate Policy in the European Union: A Historical Overview. A. Jordan, D. Huitema, H. van Asselt, T. Rayner ve F. Berkhout (Eds.), *Climate Change Policy in The European Union*, (ss. 3-27). Cambridge: Cambridge University Press.

Jordan, A., Huitema, D., Rayner, T. ve van Asselt. (2010). Governing the European Union: Policy Choices and Governance Dilemmas. *Climate Change Policy in the*

European Union. (ss. 29-51). Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139042772.004>

Jordan, A., Adelle, C. & Gravey, V. (2021). EU Environmental Policy: Contexts, Actors and Policy Dynamics. A. Jordan ve V. Gravey (Eds.), *Environmental Policy in the EU: Actors, Institutions and Processes*, (ss. 1-10). Abingdon, Oxon: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780429402333>

Jordan, A., van Asselt, H., Berkhout, F., Huitema, D., & Rayner, T. (2012). Understanding the Paradoxes of Multi-level Governing: Climate Change Policy in the European Union. *Global Environmental Politics*. 12(1): 41–64.
https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00108

Juhasz, A. (2010). URBAN Goes, JESSICA Comes” Or Supporting Urban Areas in The European Community. *The Juridical Current*, 40: 63-71.
https://www.researchgate.net/publication/46511003_urban_goes_jessica_comes_or_supporting_urban_areas_in_the_european_community

Raworth, K. (2021, Haziran 24). *How Cities Can Live in the Doughnut?* [Video]. URBACT Youtube Channel. <https://www.youtube.com/watch?v=batkd7l9Ev0&t=3s>

Keeble, B. R. (1988). The Brundtland report: ‘Our common future’. *Medicine and War*. 4(1). (ss. 17–25). <https://doi.org/10.1080/07488008808408783>

Keohane, R. O. & Victor, D. G. (2011). The Regime Complex for Climate Change. *Perspectives on Politics*. 9(1): 7-23. <https://doi.org/10.1017/S1537592710004068>

Keohane, R. O. & Nye, J. S. (2003). Globalization: What’s New? What’s Not? (And So What?), In David Held & Anthony McGrew, *The Global Transformations Reader* (ss. 75-83). London: Polity Press.

Kern, K. & Bulkeley, H. (2009). Cities, Europeanization and Multi-Level Governance: Governing Climate Change Through Transnational Municipal Networks. *Jcms: Journal of Common Market Studies*. 47(1): 309-332. <https://doi.org/10.1111/J.1468-5965.2009.00806.X>

Kern, K., & Mol, A. (2013). *Cities and Global Climate Governance: From Passive Implementers to Active Co-Decision-Makers*. (ss. 288-305). <https://doi.org/10.7312/columbia/9780231156868.003.0012>

Kharchi, O. (2017). The Relationship Between the European Commission and Local Government Through European Urban Initiatives: Constraints and Solidarities. S. C. Nunes ve J. Buček (Eds.), *Local Government and Urban Governance in Europe*, (ss.133-148). The Urban Book Series. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-43979-2_7

Knill, C. & Liefferink, D. (2021). The Establishment of EU Environmental Policy. A. Jordan ve V. Gravey (Eds.), *Environmental Policy in the EU: Actors, Institutions and Processes*, (ss. 13-32). Abingdon, Oxon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429402333>

Krunke, H. & Hovden, K. (2020). Transnational Solidarity Among European Cities. H. Krunke, H. Petersen ve I. Manners (Eds.), *Transnational Solidarity. Concept, Challenges and Opportunities*, (ss.1-24). Cambridge University Press. University of Copenhagen Faculty of Law Research (No. 2020-93). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3629114>

Labaye, A. & Sauer, T. (2013). City Networks and the Socio-Ecological Transition: A European Inventory. Working Paper No. 27. WIFO Studies, 46888.

Laukkonen, J., Blanco, P.K., Lenhart, J., Keiner, M., Cavric, B. ve Njenga, C.K. (2009). Combining Climate Change Adaptation and Mitigation Measures at the Local

Level. *Habitat International*, 33:287-292.
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2008.10.003>

Lee, T. (2013). “Global Cities and Transnational Climate Change Networks.” *Global Environmental Politics*. 13(1): 108–127. https://doi.org/10.1162/glep_a_00156

Lee, T. & Jung, H. Y. (2018). Mapping City-to-City Networks for Climate Change Action: Geographic Bases, Link Modalities, Functions and Activity. *Journal of Cleaner Production*. (ss. 96-104). <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.02.034>

Leitner, H., C. Pavlik & E. Sheppard. (2008) Networks, Governance And The Politics Of Scale: Inter-Urban Networks And The European Union. A. Herold ve M. Wright (Eds.), *Geographies of Power: Placing Scales*. (ss. 274-303). Blackwell: Oxford. <https://doi.org/10.1002/9780470773406.ch10>

Lemos, M. C. & Agrawal, A. (2006). Environmental Governance. *Annual Review of Environment and Resources*. 31(1): 297-325.
<https://doi.org/10.1146/annurev.energy.31.042605.135621>

Local Governments and Municipal Authorities. (2023, Kasım 30). *Position of LGMA Constituency Towards UNFCCC COP28*. https://www.cities-and-regions.org/wp-content/uploads/lgma_towardscop28_final.pdf

Lockwood, B. & Lockwood, M. (2022). How Do Right-Wing Populist Parties Influence Climate and Renewable Energy Policies? Evidence from OECD Countries. *Global Environmental Politics*. 22 (3): 12–37. https://doi.org/10.1162/glep_a_00659

Lwasa, S., K.C. Seto, X. Bai, H. Blanco, K.R. Gurney, Ş. Kılış, O. Lucon, J. Murakami, J. Pan, A. Sharifi, Y. Yamagata. (2022). *Urban systems and other settlements. In IPCC, 2022: Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, (ss. 861-952). [P.R. Shukla, J. Skea, R. Slade, A. Al Khourdajie, R. van Diemen, D. McCollum, M. Pathak, S. Some, P. Vyas, R. Fradera, M. Belkacemi, A. Hasija, G. Lisboa, S. Luz, J. Malley, (Eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. <https://doi.org/10.1017/9781009157926.010>

Manners, I. (2002). Normative Power Europe: A contradiction in terms? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>

Marks, G. (1993). Structural Policy and Multilevel Governance in the EC. A. Cafruny ve G. Rosenthal (Eds.), *The State of the European Community*, (ss. 391-409). Boulder, CO: Lynne Rienner, and Harlow: Longman). <https://garymarks.web.unc.edu/wp-content/uploads/sites/13018/2016/09/marks-Structural-Policy-and-Multilevel-Governance.pdf>

Zazaji, K. (2023). Marmara Urban Forum 2023: Dayanıklılık ve Ötesi. *MARUF23 Gaztesi*. (ss.1-52). <https://marmara.gov.tr/uploads/maruf23-gazetesi.pdf>

Medina, M. G. & Fedeli, V. (2015). Exploring European Urban Policy: Towards An EU-National Urban Agenda? *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*. (14).

Mol, A. P. J. (1999). Ecological Modernization and The Environmental Transition of Europe: Between National Variations and Common Denominators. *Journal of Environmental Policy & Planning*. 1(2):167–181. <https://doi.org/10.1080/714038532>

Morgan, N. (2022, Temmuz 15). *URBACT in the EU Policy Framework*. [Video]. URBACT Youtube Kanalı. <https://www.youtube.com/watch?v=no8aYedn3EE>.

New Leipzig Charter. (2016). *New Leipzig Charter: The Transformative Power of Cities for the Common Good* [Broşür].
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/new_leipzig_charter/new_leipzig_charter_en.pdf

Nye, J. S. & Keohane, R. O. (1971). Transnational Relations and World Politics: An Introduction. *Journal of International Organizations*. 25(3): 329–349.

Ostrom, E., (2010). Polycentric Systems for Coping with Collective Action and Global Environmental Change. *Global Environmental Change*. 20:550–557.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2010.07.004>

Pact of Amsterdam. (2016). *Establishing the Urban Agenda for the EU: Pact of Amsterdam*. Agreed at the Informal Meeting of EU Ministers Responsible for Urban Matters on 30 May 2016 in Amsterdam, The Netherlands.
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urbandevelopment/agenda/pact-of-amsterdam.pdf

Papin, M. (2020). Where Do Novelties Come From? A Social Network Analysis Of Transnational Municipal Networks In Global Climate Governance. *Earth System Governance*. Vol.4. <https://doi.org/10.1016/j.esg.2020.100064>

Payre, R. (2010). The Importance of Being Connected. City Networks and Urban Government: Lyon and Eurocities (1990-2005). *International Journal of Urban and Regional Research*. 32(2): 260-80. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2010.00937.x>

Prahl, A. & Hofmann, E. (2014). European Climate Policy- History and State of Play. *Climate Policy Info Hub*. (13.11.2022). <http://climatepolicyinfohub.eu/european-climate-policy-history-and-state-play>

Rayner, T., & Jordan, A. (2016). Climate Change Policy in the European Union. *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.47>

Regulation 2021/1119. *Regulation (EU) 2021/1119 of the European Parliament and of the Council Of 30 June 2021. Establishing The Framework For Achieving Climate Neutrality And Amending Regulations (EC). No.401/2009 and (EU) 2018/1999 ('European Climate Law')*. <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj>

REN21. (2019). *Renewables in Cities: 2019 Global Status Report*. Paris: REN21 Secretariat. https://www.ren21.net/wp-content/uploads/2019/05/REC-2019-GSR_Full_Report_web.pdf.

Rhodes, R. A. W. (2007). Understanding Governance: Ten Years On. *Organization Studies*. 28(8):1243–1264. <https://doi.org/10.1177/0170840607076586>

Risse-Kappen, T. (1995). Bringing transnational relations back in: Introduction. *Bringing Transnational Relations Back In: Non-State Actors, Domestic Structures and International Institutions*. (ss. 3-34). Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511598760.002>

Ritzer, G. (2020). *Küresel Dünya*. Çev. Melih Pekdemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Roger, C. (2021). After Paris: The New Governance Ecosystem for Climate Action and the Role of the EU. *Towards a European Green Deal With Cities*, (ss. 129-140). Barcelona: CIDOB.
<https://cesetproject.com/sites/default/files/GREEN%20DEAL.pdf>

Rosenau, J. N. (1992). Governance, Order, and Change In World Politics. J. N. Rosenau ve E.-O. Czempiel (Eds.), *Governance without Government: Order and Change in World Politics*. (ss. 1-29). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511521775.003>

Rosenau, J. N. (1995). Governance in the Twenty-first Century. *Global Governance*. 1(1): 13-43. <https://www.jstor.org/stable/27800099>

Roussopoulos, D. (2015). *Politik Ekoloji*. Çev. Fuat Dara Elhüseyni. İstanbul: Sümer Yayıncılık.

Sassen, S. (2003). Globalization or Denationalization? *Review of International Political Economy*. 10(1): 1-22. <https://doi.org/10.1080/0969229032000048853>

Sassen, S. (2004). Foreword. Andre C. Drainville (Eds.), *Contesting Globalization: Space and Place in the World Economy*, (ss. vii–ix). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203622599>

Sassen, S. (2005). The Global City: Introducing a Concept. *The Brown Journal of World Affairs*. 11(2): 27-43.

Schreurs, M. A. & Tiberghien, Y. (2007). Multi-Level Reinforcement: Explaining European Union Leadership in Climate Change Mitigation. *Global Environmental Politics*. 7(4):19–46. <https://doi.org/10.1162/glep.2007.7.4.19>

Selin, H. & Vandever, S. (2012). Federalism, Multilevel Governance and Climate Change Politics across the Atlantic. P. F. Steinberg ve S. D. VanDeveer (Eds.), *Comparative Environmental Politics: Theory, Practice, and Prospects*, (ss.341-368). Cambridge: MIT Press.

Senecat, C. (2021). *An Overview On Cohesion Policy: Opportunities For Your Cities*. (ss.1-40). https://urbact.eu/sites/default/files/2023-03/cohesion_policy_study-_final.pdf

Simoes, H. (2023, Nisan 25). *Climate Adaptation: How can we build resilience?* European Parliamentary [Video]. Research Center (EPRS) Youtube Kanalı. <https://www.youtube.com/watch?v=mvrbyKDDgmw&t=52>

Sinclair, T. (2013). *Global Governance*. Polity Press. <https://books.google.com.tr/books?id=Dh6neRbMuEcC>

Single European Act. (1987). *Official Journal of the European Communities*. (1987)L169 vol.30. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a519205f-924a-4978-96a2-b9af8a598b85.0004.02/DOC_1&format=PDF

Sklair, L. (1999). Competing Conceptions of Globalization. *Journal of World-systems Research*. 2(1): 143-169.

Skovgaard, J. (2014). EU Climate Policy After The Crisis. *Environmental Politics*. 23(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/09644016.2013.818304>

Smeds, E. & Acuto, M. (2018). Networking Cities after Paris: Weighing the Ambition of Urban Climate Change Experimentation. *Global Policy*. 9(4): 549-559. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12587>

Stranadko, N. (2022). Global Climate Governance: Rising Trend of Translateral Cooperation. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 22(4): 639-657. <https://doi.org/10.1007/s10784-022-09575-6>

Tedeschi, M., Vorobeva, E. ve Jauhiainen, J.S. (2022). Transnationalism: Current Debates and New Perspectives. *GeoJournal*. 87: 603–619. <https://doi.org/10.1007/s10708-020-10271-8>

Toly, N. J. (2008). Transnational Municipal Networks in Climate Politics: From Global Governance to Global Politics. *Globalization*. 5(3): 341-356. https://web.archive.org/web/20121220234053id_/http://cgt.columbia.edu/files/papers/33944845.pdf

Treaty of Amsterdam. (1997, Kasım 10). C340. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1997:340:SOM:EN:HTML>

Treaty on European Union. (1992, Temmuz 29). 92/C 191/1. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT>

Treaty of Lisbon. (2007, Aralık 17). C306. Vol.50. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:FULL:EN:PDF>

United Nations. (1992a). *United Nations Framework on Climate Change*. FCCC/INFORMAL/84 GE.05-62220 (E) 200705.

United Nations. (1992b). “United Nations Conference on Environment & Development: AGENDA 21.” (ss.1-5). Rio de Janeiro: Brazil. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

United Nations. (2015a). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. (A/RES/70/1). <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>

United Nations. (2015b). *Paris Agreement*. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

United Nations. (2015c). *Lima-Paris Action Agenda Primer*. <https://unfccc.int/media/509508/lpaa-primer.pdf>

URBACT. (2019, Ekim 21). *Learn All About the URBACT Method!* [Video]. URBACT Youtube Kanalı. <https://www.youtube.com/watch?v=poeMVmO9K-A&t=89s>

URBACT. (2022a). *URBACT IV Programme Manuel*. (ss.1-121). https://urbact.eu/sites/default/files/202301/URBACT%20IV%20Programme%20Manual_1.pdf

URBACT. (2022b). *URBACT IV Monitoring Committee Rules of Procedures*. European Territorial Cooperation (CCI2021TC16FFIR001). Czech Republic: Brno. <https://urbact.eu/sites/default/files/2023-05/UIV%20MC%20Rules%20of%20Procedure.pdf>

URBACT. (2022c). *Testing Actions Catalogue. Inspiring Stories From URBACT III Cities Testing Actions*. (ss. 1-50). <https://urbact.eu/sites/default/files/2023-04/Testing%20action%20catalogue%20APN%202022.pdf>

URBACT. (2022d). *BluAct Final Report- The BluAct Second Wave*. (ss. 1-37). <https://urbact.eu/sites/default/files/2022-12/BluAct%20final%2028Nov%20web.p>

URBACT. (2022e, Temmuz 18). "Re-live the URBACT City Festival 2022 Experience". [Video]. URBACT Youtube Kanalı. <https://www.youtube.com/watch?v=LXtPaoFcWfo&t=2s>

URBACT. (2023). "URBACT City Festivals". <https://urbact.eu/city-festival> (30.12.2023)

Valeria, F., Camilla, L., Paola, B. & Luisa Pedrazzini. (2020). EU Regional and Urban Policy: Innovations and Experiences from the 2014-2020 Programming Period. *SpringerBriefs in Applied Sciences and Technology*. Milan: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-34575-4>

Van der Heijden, J. (2018). City and Subnational Governance: High Ambitions, Innovative Instruments and Polycentric Collaborations? A. Jordan, D. Huitema, H. Van Asselt, ve J. Forster, (Eds.) *Governing Climate Change: Polycentricity in Action?* (ss. 81-96). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108284646.006>

Van der Heijden, J., Patterson, J., Juhola, S. & Wolfram, M. (2019). Special Section: Advancing The Role Of Cities In Climate Governance – Promise, Limits, Politics. *Journal of Environmental Planning and Management*. 62(3): 365-373. <https://doi.org/10.1080/09640568.2018.1513832>

Velten, E. K., Calipel, C., Duwe, M. Evans, N., Felthöfer, C., Hagemann, M., Heckle, J., Kahlen, L., Lalieu, S., McDonald, H., Pelekh, N., Carlin, T. P., Pestiaux, J., Ramotowski, K., Schönerlein, P., Schritt, H., Sniegocki, A., Stefanczyk, A., Tarpey, J. (2023). *ECNO Flagship Report: State Of The EU Progress To Climate Neutrality- An Indicator-Based Assessment Across 13 Building Blocks For A Climate Neutral Future*. ECNO & European Climate Initiative.

Verhelst, T. (2017). Processes and Patterns of Urban Europeanisation: Evidence from the EUROCITIES Network. *International Journal of Urban Planning*. (ss. 75-96). <https://doi.org/10.6092/2281-4574/5310>

Wilson, A., Widuto, A. & Pari, M. (2023). Social Climate Fund: 'Fit for 55' package. EP Briefing: EU Legislation in Progress. EPRS. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698777/EPRS_BRI\(2021\)698777_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698777/EPRS_BRI(2021)698777_EN.pdf)

Worldometer. (2023). "Europe population (live)". (31.07.2023) <https://www.worldometers.info/world-population/europe-population/>

Zito, A. R. (2005). The European Union as an Environmental Leader in a Global Environment. *Globalizations*. 2(3):363-375.
<https://doi.org/10.1080/14747730500377156>

Mülakatlar:

EUROCITIES Üst Yetkilisi: Çevrimiçi Mülakat, 30 Ekim 2023.

URBACT IV (2021-2027) Üst Yetkilisi: Çevrimiçi Mülakat, 09 Kasım 2023.

YARI-YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

1. Kuruluşunuzun temel hedefleri ve öncelikleri nelerdir?
2. Kuruluşunuzun ana ortakları kimlerdir? Kuruluşunuz iklim değişikliği sorunlarını ele almak için diğer ortaklarla ve sınırların ötesindeki belediyelerle nasıl iş birliği yapıyor?
3. Avrupa Birliği iklim politikaları bağlamında kuruluşunuzun kurumsal vizyonuna ilişkin genel bir bakış sunabilir misiniz?
4. Kuruluşunuzun iklim değişikliği konusundaki gündemi nedir?
5. Kuruluşunuzun iklim değişikliği kapsamındaki gündemi aracılığıyla ağ üyesi yerel yönetimlere sağladığı başlıca olanaklar nelerdir?
6. Kuruluşunuzun ulusötesi iş birlikleri hakkında genel olarak neler söyleyebilirsiniz?
7. Kuruluşunuzun tematik alanlarından biri olan iklim değişikliği ile ilgili konularda ulusötesi iş birliklerinizin etkileri nelerdir?
8. Kuruluşunuzun iklim eylemi ve yerel dayanışma konusunda karşılaştığı sınırlamalar nelerdir?
9. Kuruluşunuzun iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik ulusötesi dayanışma konusunda karşılaştığı sınırlılıklar nelerdir?
10. AB iklim politikaları bağlamında gelişen ulusötesi iş birliğinin geleceğini nasıl öngörüyorsunuz?